



ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Τραπεζικές Επενδύσεις στα Βαλκάνια

Επιβλέπων Καθηγητής

Ναξάκης Χαρίτων

Επιμέλεια

Σωτηρχέλης Παναγιώτης

Μπαλκατζόπουλος Εμμανουήλ

ΠΡΕΒΕΖΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	4
Οικονομική Ενοποίηση των Βαλκανίων	7
Το ευοίωνο επενδυτικό κλίμα της ΝΑ Ευρώπης	11
Η δυναμική της ελληνικής επιχειρηματικότητας στη ΝΑ Ευρώπη.....	15
Η Νέα Κεφαλαιοκρατική Διασπορά: Οι Έλληνες στα Βαλκάνια	21
Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της δικτύωσης; Οι ευκαιρίες μετακυλίνουνται μέσω της δικτύωσης.....	22
Αδυναμία και ισχύς είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος για την εθνική δικτύωση.....	23
Η υστέρηση αλλά και η εξέλιξη μεταξύ ελληνικού δικτύου και Βαλκανίων είναι συμβατές...23	
Εθνική δικτύωση δεν σημαίνει εθνική επικράτεια.....	25
Τα οφέλη της διείσδυσης σε γείτονες αγορές.....	27
Η Ευρωπαϊκή διείσδυση της Ελλάδας.....	30
Η πορεία των προενταξιακών διαπραγματεύσεων της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας	30
ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	35
Οι επιχειρηματικές ευκαιρίες.....	35
ΣΥΓΚΛΙΣΗ	37
Το πρόγραμμα Phare.....	37
Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις	38
Η μετάβαση από το «σοσιαλιστικό μοντέλο» στην οικονομία της αγοράς δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη.....	38
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	42
Η αποκέντρωση και η διαφάνεια	42
Πόσο επηρεάζει την Ελλάδα η ένταξη Βουλγαρίας και Ρουμανίας στην Ε.Ε.	43
Νέος προσανατολισμός.....	45
Η βαλκανική εκστρατεία των ελληνικών επιχειρήσεων	47
Εμπορικές επιχειρήσεις.....	48
Elmec Sport	48
Φουρλής.....	49

Jumbo – Sprider	49
Ελγέκα	50
Ηλεκτρονική Αθηνών.....	50
Βιομηχανίες	51
Νεοχημική.....	51
Πλαστικά Κρήτης.....	51
Υγεία.....	52
Το βαλκανικό όραμα των ελληνικών τραπεζών	53
Οι προοπτικές είναι θετικές.....	59
Οι Ελληνικές Επενδύσεις στα Βαλκάνια.....	62
Σταθερά πρώτες οι ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία: πρώτη η Βουλγαρία στις προτιμήσεις των Ελλήνων επιχειρηματιών.....	63
Πρώτοι σε επενδύσεις στην Αλβανία οι Έλληνες και οι Ιταλοί παρά τα προβλήματα σταθερότητας που υπάρχουν στη γείτονα χώρα	67
Πρώτη Επενδύτρια χώρα η Ελλάδα στη Ρουμανία με «οδηγό» τον ΟΤΕ	68
Ηγούνται σε Επενδύσεις οι Έλληνες στη Σερβία & Μαυροβούνιο: Μεγάλες Προοπτικές για Νέες Επενδύσεις	69
Πρώτοι στις Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ οι Έλληνες Επιχειρηματίες παρά το Πρόβλημα του «Ονόματος» με τη Γείτονα Χώρα.....	70
Οι Έλληνες Επιχειρηματίες «Κατακλύζουν» τα Βαλκάνια Χρησιμοποιώντας τον Φορολογικό Παράδεισο της Κύπρου	72
Γιατί επενδύουν οι Έλληνες στα Βαλκάνια.....	73
Τρόποι Αποφυγής Υψηλής Φορολόγησης στα Βαλκάνια.....	75
Λόγοι Αποτυχίας Πολλών Μικρών Ελληνικών Επιχειρήσεων	77
Συμπεράσματα για τους επιχειρηματίες	79
Τι ελέγχουν οι ελληνικές τράπεζες στα Βαλκάνια.....	81
Η τραπεζική αγορά στην Τουρκία.....	86
Η τραπεζική αγορά στη Ρουμανία.....	87
Οι τραπεζικές εξελίξεις στη Βουλγαρία	88
Οι τράπεζες σε Σερβία - Μαυροβούνιο	89
Η τραπεζική αγορά στη Fyrom	90
Η τραπεζική αγορά στην Αλβανία	91

Η επέκταση των ελληνικών τραπεζών στα Βαλκάνια	92
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	93
ALPHA BANK	95
EFG Euro bank	96
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.....	98
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ.....	100
Πήγαμε στα Βαλκάνια... καθυστερημένα.....	101
Διατηρούνται όμως οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης στην ΝΑ Ευρώπη, καμπανάκι για τα ισοζύγια.	104
Βουλγαρία.....	106
Ρουμανία	107
Σερβία.....	109
Τουρκία.....	110
Τα Βαλκάνια κρίνουν τα κέρδη του 2008	112
Στα 4,5 δισ. ευρώ τα καθαρά κέρδη των ελληνικών τραπεζών στο 9μηνο	114
Συμπερασματικά... ..	117
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	118

Εισαγωγή

Η πορεία του χρηματοοικονομικού συστήματος τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα υπήρξε δυναμική και ραγδαία. Οι υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μας ήταν σταθερά πάνω από το ευρωπαϊκό μέσο όρο, και μάλιστα οι δεύτεροι υψηλότεροι στην ΕΕ-15. (www.Κερδοςonline.gr)

Η μεγάλη πτώση των επιτοκίων, οι ιδιωτικοποιήσεις, οι οικονομοπολιτικές αλλαγές και στον χώρο των Βαλκανίων άλλαξαν άρδην την εικόνα του τραπεζικού τοπίου τόσο στην χώρα μας όσο και στην Βαλκανική. Αυτές βέβαια οι εξελίξεις ωφέλησαν τις Ελληνικές τραπεζικές επενδύσεις στον αναπτυσσόμενο οικονομικά χώρο των Βαλκανίων.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, πάντως, συγκρινόμενο με τα τραπεζικά συστήματα των 25 κρατών-μελών, χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης και, όπως σημειώνεται, πρόκειται για χαρακτηριστικό που συναντάται έντονα στις αγορές μικρού μεγέθους. Με 62 συνολικά πιστωτικά ιδρύματα, η Ελλάδα κατατάσσεται 18η στην κατάταξη των μεγαλύτερων αγορών των 25 κρατών-μελών, λίγο πριν την Τσεχία, την Εσθονία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα τη Σλοβενία και τη Σλοβακία. (www.Βήμαonline.gr).

Με πληθυσμό 179.290 ατόμων ανά πιστωτικό ίδρυμα έναντι 51.407 στην Ευρωζώνη και 54.996 στην Ευρώπη των «25», η Ελλάδα δεν ανήκει στις χώρες με υπεράριθμο προσωπικό ούτε με υπεράριθμο δίκτυο, ενισχύοντας την άποψη ότι η αναποτελεσματικότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος δεν είναι θέμα αριθμητικό αλλά κυρίως ποιοτικό.

Τη διαπίστωση αυτή φαίνεται να ενισχύει και το στοιχείο ότι στην

Ελλάδα αντιστοιχούν 179 άτομα ανά τραπεζικό υπάλληλο έναντι 143 στην Ευρωζώνη και 152 στην Ευρώπη των «25», όπως επίσης και η αναλογία των 3.005 κατοίκων ανά τραπεζικό κατάστημα, έναντι 1.744 και 2.183 στην Ευρώπη των «12» και «25» αντίστοιχα. Κόντρα σε αυτές τις διαπιστώσεις, που αποσυνδέουν την αποτελεσματικότητα του συστήματος με τον αριθμό του προσωπικού είναι τα στοιχεία που δείχνουν ότι τα κεφάλαια υπό διαχείριση ανά υπάλληλο μόλις και ξεπερνούν τα 5.000 ευρώ έναντι 11.338 στην Ευρωζώνη και 12.069 ευρώ στην Ευρώπη των «25».

Οι ελληνικές τράπεζες ακολούθησαν την τελευταία 5ετία πολιτική επέκτασης του δικτύου τους, το οποίο στο τέλος του 2006 έφτασε τα 3.699 καταστήματα, ενώ επίσης ανοδική υπήρξε και η εξέλιξη του προσωπικού, ο αριθμός των οποίων ανήλθε στα 62.171 άτομα. Μεγάλη υπήρξε η άνοδος του ενεργητικού, λόγω της ισχυρής πιστωτικής επέκτασης και τα συνολικά υπό διαχείριση κεφάλαια ανήλθαν σε 315 δισ. ευρώ, ενώ ο βαθμός συγκέντρωσης με το μερίδιο των πέντε μεγαλύτερων τραπεζών, μετά μια περίοδο, μικρής υποχώρησης, επανήλθε στο τέλος του 2006, στα επίπεδα άνω του 66%.

Η Ελλάδα είναι μεταξύ των χωρών με τη χαμηλότερη διείσδυση του internet banking και οι χρήστες τραπεζικών υπηρεσιών μέσω Διαδικτύου - αυτοί που έκαναν χρήση τουλάχιστον μία φορά το τελευταίο τρίμηνο περιορίζονται στο 2% των πελατών. Η χώρα μας κατατάσσεται έτσι στην τελευταία θέση μαζί με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, ενώ η πρωτιά ανήκει στις σκανδιναβικές χώρες, με πρώτη τη Φινλανδία και ποσοστό 63% και αμέσως μετά τη Σουηδία και τη Δανία με 57%. (www.Ημερησιαonline.gr)

Η έκθεση κάνει ειδική αναφορά στις δυνατότητες ανάπτυξης των εναλλακτικών συστημάτων, σημειώνοντας ως πρακτικές διάδοσης του

internet banking την παροχή κινήτρων, όπως τα φθηνότερα επιτόκια όταν τα προϊόντα διατίθενται από το Διαδίκτυο ή ακόμη η προώθηση προϊόντων μόνο μέσα από αυτό το κανάλι.

Έτσι μπορούμε να τονίσουμε ότι δεκαπέντε χρόνια μετά την πτώση των τειχών, η οικονομική ενοποίηση της ευρύτερης Νοτιοανατολικής Ευρώπης βαθμιαία επιτυγχάνεται.

Οικονομική Ενοποίηση των Βαλκανίων

Μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η περιοχή χωριζόταν σε μικρά τοπικά υποσύνολα από γεωγραφικά εμπόδια, δυσχέρειες στις μεταφορές και επικοινωνίες και πάσης φύσεως εθνικές αντιπαλότητες και διεκδικήσεις.

Όμως, στο κατώφλι του πολέμου, οι βαλκανικές οικονομίες συνέκλιναν προς τις βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής.

Η κομμουνιστική επικράτηση σε αυτές τις χώρες της περιοχής σταμάτησε για πενήντα χρόνια τη τάση αυτή. Οδήγησε σε πολύ μεγάλη απόκλιση μεταξύ Ελλάδος και γειτόνων της. Κι ακόμη, διέκοψε τους δεσμούς μεταξύ ελληνικής κοινωνίας και των γειτόνων της.

Ασφαλώς, θα πρέπει να επισημάνουμε από την πρώτη στιγμή της διαδικασίας της μετάβασης, η ελληνική επιχειρηματικότητα επεσήμανε και προσπάθησε να εκμεταλλευθεί τις ευκαιρίες για αποκατάσταση της βαλκανικής παρουσίας της. Το αρχικό κύμα ήταν από τη φύση του διερευνητικό, υπερβολικά φιλόδοξα, και υπήρξε υποτίμηση των δυσκολιών, κινήσεις καιροσκοπών δίπλα στις σοβαρές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

Σήμερα, η φάση αυτή έχει κλείσει. Ο ρόλος των μεγάλων ελληνικών ομίλων στην περιοχή έχει εξασφαλισθεί. Ο χρηματοοικονομικός τομέας έχει εγκαθιδρύσει στρατηγική παρουσία, δημιουργώντας βιώσιμα τραπεζικά ιδρύματα, στηριγμένα σε τεχνογνωσία δυτικού τύπου. Οι βιομηχανικοί όμιλοι προχωρούν στην εγκατάσταση και ανάπτυξη σημαντικών παραγωγικών μονάδων, παρά τα μεγάλα προβλήματα, διοικητικά, νομικά και διαφθοράς που έπρεπε να αντιμετωπιστούν. Οι κατασκευαστικές μας

επιχειρήσεις, ιδίως μετά την ολοκλήρωση των ολυμπιακών έργων, ανακαλύπτουν στην περιοχή νέες ευκαιρίες για την πραγματοποίηση μεγάλων δημοσίων έργων, αλλά και την ιδιωτική ανάπτυξη οικιστικών, εμπορικών και τουριστικών projects.

Παραμένει, όμως, γεγονός ότι ο κίνδυνος χώρας (country risk) που πρέπει να αποδεχθεί μια επιχείρηση προκειμένου να προχωρήσει σε επενδύσεις στις γειτονικές μας χώρες, παραμένει ισχυρός. Και αυτό διότι υπάρχει περίπτωση όξυνσης διακρατικών αντιθέσεων ή αυξημένης γεωπολιτικής αστάθειας.

Βαθμιαία, η κατάσταση φαίνεται να βελτιώνεται, ειδικά στα ανατολικά Βαλκάνια. Η ευρωπαϊκή προοπτική δημιουργεί πιεστική ανάγκη προσαρμογής στο κοινοτικό κεκτημένο και στα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα πολιτικής και διοικητικής συμπεριφοράς. Κι αυτό αποτελεί μείζον κίνητρο για σεβασμό της σταθερότητας του θεσμικού και διοικητικού πλαισίου για τις επενδύσεις – γεγονός που συμβάλλει και στην προστασία των δικαιωμάτων και των εύλογων προσδοκιών των Ελλήνων επιχειρηματιών.

Ταυτόχρονα, η επέκταση των οικονομικών συναλλαγών δημιουργεί τη δική της λειτουργική δυναμική, αυξάνοντας σταδιακά το κόστος από διατάραξη του συστήματος αμοιβαίων δεσμών μεταξύ των χωρών.

Από την άποψη αυτή, ο σταθερός προσανατολισμός της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στη βελτίωση των διμερών και πολυμερών σχέσεων, η αποφυγή των προκλήσεων, ακόμη και η υπομονετική αντιμετώπιση κάποιων φαινόμενων ανωριμότητας στην πολιτική συμπεριφορά των γειτόνων μας, αποτελούν τη βέλτιστη προσέγγιση, αφού δημιουργούν τις προϋποθέσεις για ελεύθερη ανάπτυξη των μη κρατικών επαφών και δεσμών, που με τη σειρά τους θα βελτιώσουν περαιτέρω το πολιτικό κλίμα. Το ίδιο ισχύει και για την ενθάρρυνση της ευρωπαϊκής πορείας των γειτονικών μας χωρών.

Αυτό που μέχρι τώρα έλειπε, αλλά πλέον γίνεται συνείδηση και πρόγραμμα δράσης, είναι η ενεργή οικονομική διπλωματία. Και δεν μιλάμε εδώ για τη «διπλωματία» των επιχειρηματιών, αλλά για την κρατική συμπαράσταση στους τελευταίους μέσα από την άσκηση επιρροής, με στόχο την προστασία των καλώς εννοούμενων συμφερόντων τους. Εξ ίσου κρίσιμες είναι οι ενέργειες στην κατεύθυνση της δημιουργίας μεγάλων δικτύων ενεργειακών, οδικών και άλλων υποδομών, που να διατρέχουν το σύνολο της περιοχής. Η συμφωνία για την κατασκευή του αγωγού Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης αποτελεί πολύ μεγάλης σημασίας βήμα αυτού του τύπου. Πέρα από τα άμεσα αποτελέσματά τους, τέτοιες υποδομές συμβάλλουν στην ευρύτερη οικονομική ενοποίηση της περιοχής.

Τελικά, όμως, υπάρχει χρησιμότητα για τον Έλληνα πολίτη, για τον Έλληνα εργαζόμενο, της δραστηριοποίησης της ελληνικής επιχειρηματικότητας εκτός των εθνικών συνόρων; Οι επιχειρήσεις χάνουν τον καθαρά ελληνικό χαρακτήρα τους, μετατρέπόμενες σε πολυεθνικές που απλώς συμβαίνει να έχουν Έλληνες μεγαλομετόχους. Την ίδια στιγμή, η υποκατάσταση παραγωγικών μονάδων της επικράτειας από άλλες αντίστοιχες σε γειτονικές χώρες όπου το κόστος εργασίας είναι χαμηλότερο και η παραγωγικότητα της εργασίας αυξάνεται με μεγαλύτερους ρυθμούς, αναγκάζουν σε κοινωνικώς τραυματικές προσαρμογές και προκαλούν ανησυχία στους εργαζομένους, ειδικά μάλιστα τους λιγότερο ειδικευμένους.

Έστω κι έτσι, η εμβάθυνση των οικονομικών δεσμών αποτελεί μονόδρομο, αλλά και ευκαιρία. Μονόδρομο, γιατί μια μεσαίου μεγέθους ανοιχτή οικονομία όπως η ελληνική δεν μπορεί να αποφύγει τις συνέπειες του μεταβαλλόμενου διεθνούς καταμερισμού δραστηριοτήτων. Το μόνο που θα μπορούσε να κάνει είναι να αποκόψει τον εαυτό της, οδηγώντας τις γειτονικές της χώρες σε ενσωμάτωση στο κεντροευρωπαϊκό πλέγμα

ενοποίησης, από το οποίο αυτή θα απέχει – με καταστροφικές για την ίδια, και κανέναν άλλο, συνέπειες.

Ευκαιρία, γιατί η οικονομική ενοποίηση του χώρου της Νοτιοανατολικής Ευρώπης δημιουργεί τεράστιες δυνατότητες για τη χώρα, αν αυτή αναλάβει τον ηγετικό ρόλο στην όλη διαδικασία. Κι αυτό, επειδή η Ελλάδα έχει το προφανές εμπορικό, πολιτιστικό, τουριστικό και χρηματοοικονομικό προβάδισμα στην περιοχή και μπορεί να αναδειχθεί στο επίκεντρο της ανάπτυξής της, υποκαθιστώντας τις χαμένες παραδοσιακές θέσεις εργασίας χαμηλών προδιαγραφών στη μεταποίηση από πολλές και καλές θέσεις στους σύγχρονους τομείς των υπηρεσιών.

Το ευοίωνο επενδυτικό κλίμα της ΝΑ Ευρώπης

Το περιβάλλον των χαμηλών αποδόσεων τόσο στην Αμερική όσο και στην Ευρωζώνη και η αυξημένη διάθεση για ανάληψη ρίσκου (risk appetite) σε συνδυασμό με τη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών και τη σταθεροποίηση της γεωπολιτικής κατάστασης οδήγησε τους επενδυτές προς τις αναδυόμενες αγορές συμπεριλαμβανομένων των χωρών της ΝΑ Ευρώπης.

Όσον αφορά τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 13 Απριλίου ψήφισε υπέρ της συμμετοχής τους στην Ε.Ε., με τη σύμβαση προσχώρησης να υπογράφεται στις 25 Απριλίου, βάσει της οποίας τα δύο κράτη θα γίνουν πλήρη μέλη της τον Ιανουάριο του 2007.(αγορά ιδεών του Γιάννη Κυριακόπουλου). Ενώ πρέπει ακόμα να γίνουν σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές, όπως η καταπολέμηση της διαφθοράς, το βέβαιο είναι ότι το επενδυτικό περιβάλλον των δύο χωρών υπό το πρίσμα της πλήρους ένταξης κρίνεται ιδιαίτερα θετικό.

Συγκεκριμένα, για τη Ρουμανία προβλέπεται αύξηση του ΑΕΠ το 2005 κατά 6%, ενισχυμένη από τη μείωση της φορολογίας εισοδήματος, την αύξηση της κατανάλωσης και της εισροής ξένων κεφαλαίων από ιδιωτικοποιήσεις. Επίσης, η προτεινόμενη άρση των περιορισμών στους ξένους επενδυτές για τοποθέτηση καταθέσεων σε εγχώριο νόμισμα αναμένεται να δημιουργήσει περαιτέρω εισροή επενδυτικών χαρτοφυλακίων, παρά τη δραματική μείωση των επιτοκίων από 21% το Μάιο του 2004 στο 14,5% σήμερα, αφού προσφέρουν ακόμα σημαντικές αποδόσεις. Επίσης, νέες δυνατότητες θα παρουσιαστούν με την πλήρη

απελευθέρωση της αγοράς ομολόγων το 2006.(αγορά ιδεών του Γιάννη Κυριακόπουλου)

Αντιστοίχως η Βουλγαρία προβλέπεται να διατηρήσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ το 2005 με 5,5%, κυρίως από την πιστωτική εξάπλωση προς τον ιδιωτικό τομέα. Οι βουλευτικές εκλογές στις 25 Ιουνίου δεν αναμένεται να επιφέρουν σημαντικές αλλαγές, αφού εκτιμάται πως θα συνεχιστεί η συνετή οικονομική πολιτική του δημοσιονομικού πλεονάσματος και της μείωσης του χρέους και του ελλείμματος του εξωτερικού ισοζυγίου πληρωμών. Το τελευταίο, αν και υψηλό, αναμένεται να καλυφθεί και πάλι εξ ολοκλήρου από τις εισροές ξένων επενδύσεων, κυρίως από ιδιωτικοποιήσεις. Η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και της διεθνούς εικόνας της χώρας επιβεβαιώνεται και από το διεθνές ενδιαφέρον και για την αγορά ακινήτων, κυρίως Ευρωπαίους, είτε στη Μαύρη Θάλασσα είτε στη Σόφια, δημιουργώντας έτσι βάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη και προσέλκυση επενδύσεων.

Μία χώρα η οποία αποκτάει αυξημένο ενδιαφέρον είναι η Σερβία, αφού η Ευρωπαϊκή Ένωση έδωσε στις 12 Απριλίου το πράσινο φως ώστε να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις (μαζί με το Μαυροβούνιο) για την υπογραφή Συμφώνου Σταθερότητας και Συνεργασίας. Αυτό αποτελεί αναγνώριση των προσπαθειών της κυβέρνησης Κοστούνιτσα, τόσο στο πεδίο μεταρρυθμίσεων και οικονομίας όσο και της διεθνούς προσαρμογής με την παράδοση στο Δικαστήριο της Χάγης άνω από 13 ατόμων που καταζητούνταν.

Επίσης, παρά τα πολλά περιθώρια βελτίωσης που υπάρχουν, το γεγονός ότι η Σερβία απέκτησε για πρώτη φορά διεθνή πιστοληπτική αξιολόγηση από τον οίκο Standard & Poor's (B+) το Νοέμβριο του 2004 με

αφορμή την έκδοση ομολόγων, δείχνει το αυξημένο διεθνές επενδυτικό ενδιαφέρον που υπάρχει για τη χώρα.(www.Βημαonline.gr/14/02/05).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέβαλε προσωρινά τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Κροατία που ήταν προγραμματισμένες να ξεκινήσουν στις 17 Μαρτίου, με αιτία την έλλειψη συνεργασίας για την παράδοση στη Δικαιοσύνη του στρατηγού Γκοτοβίνα, που καταζητείται για εγκλήματα πολέμου. Ωστόσο, η σημασία της ευρωπαϊκής προοπτικής της χώρας αναμένεται να λειτουργήσει καταλυτικά υπέρ της πλήρους συνεργασίας της με το Διεθνές Δικαστήριο και την έναρξη των διαδικασιών στους επόμενους μήνες. Η Κροατία προσελκύει ήδη το ενδιαφέρον επενδυτών (και τουριστών), κυρίως από την Κ. Ευρώπη, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται ενδιαφέρον και για την αγορά εξοχικών κατοικιών στην Αδριατική.

Η εντυπωσιακή βελτίωση της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης της Τουρκίας, με δυνατή κυβέρνηση, ευρωπαϊκή προοπτική και ενδυνάμωση των οικονομικών μεγεθών, έχει οδηγήσει τη χώρα να αποτελεί σημαντικό προορισμό επενδύσεων.

Η μείωση του πληθωρισμού στο επίπεδο του 9,3% το 2004 (από 68,5% το 2001) με πραγματική ανάπτυξη του ΑΕΠ κατά 8,9%, η οποία βασίστηκε κατά κύριο λόγο στη αύξηση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα κατά 45% και της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 10,1%, οδήγησε το 2004 στην 23,3% αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος.([morax magazine](http://moraxmagazine) 13/05/05)

Αν και το 2004 η Τουρκία προσείλκυσε λίγες εξωτερικές επενδύσεις κυρίως λόγω έλλειψης ιδιωτικοποιήσεων, υπήρξε αυξημένο ενδιαφέρον από το εξωτερικό για την αγορά κατοικιών, ιδιαίτερα εξοχικών, είτε από

Τούρκους μετανάστες είτε από Ευρωπαίους (π.χ. Βρετανοί), για τους οποίους η τοπική αγορά είναι φθηνή.

Καθώς από την αρχή του χρόνου διαφαίνεται μια αυξημένη κινητικότητα στην εισροή ξένων επενδύσεων στη ΝΑ Ευρώπη, ενισχύεται η πεποίθηση ότι ο «ευρωπαϊκός» δρόμος για την ευρύτερη περιοχή έχει χαραχθεί. Κοινός παρονομαστής των επενδύσεων στις χώρες αυτές κυρίως αποτελεί η επένδυση σε ακίνητα με συγκέντρωση κυρίως των Βρετανών και Ιρλανδών, λόγω της μεγάλης αύξησης των ακινήτων στην Ισπανία, αλλά και της μεγαλύτερης ευκολίας για την απόκτηση στεγαστικών δανείων. Η τάση αυτή καταδεικνύεται και από τη δημιουργία εταιρειών επενδύσεων με τέτοιο αντικείμενο. Επίσης, κοινό χαρακτηριστικό είναι η συνεχής ανάγκη για καινούργιες κατοικίες λόγω της μεγάλης αστυφιλίας στην κάθε χώρα.

Γενικότερα ο κλάδος της κατασκευής έχει ήδη προσελκύσει ευρωπαϊκές εταιρείες, κυρίως βρετανικές και γερμανικές. Εν τούτοις, με την πάροδο του χρόνου, μετά την ήδη μεγάλη αύξηση στις τιμές των ακινήτων κυρίως λόγω της μεγάλης ρευστότητας σε διαθέσιμα ως αποτέλεσμα των χαμηλών επιτοκίων, η ευκαιρία αυτή θα φθίνει. Για το λόγο αυτό οι επενδυτές πρέπει να έχουν πρόσβαση σε καλή πληροφόρηση για την κάθε τοπική αγορά, καθώς και σαφή στρατηγική για τη συγκεκριμένη κατηγορία ακινήτου, π.χ. παραθεριστικές κατοικίες σε θάλασσα και βουνό, κύριες κατοικίες σε μεγάλες πόλεις, κτίρια γραφείων κ.λπ.

Η δυναμική της ελληνικής επιχειρηματικότητας στη ΝΑ Ευρώπη

Η είσοδος των ελληνικών επιχειρήσεων στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης έχει περιέλθει τα τελευταία χρόνια σε μία αρκετά δυναμικότερη φάση σε σχέση με το παρελθόν. Η στρατηγική διείσδυσης υλοποιείται είτε με την εξαγορά εγχώριων επιχειρήσεων (πολλές εκ των οποίων κρατικές) είτε με την ίδρυση νέων μονάδων στη μεταποίηση και σε άλλους κλάδους, όπως στον χρηματοοικονομικό τομέα, στην ενέργεια, στις τηλεπικοινωνίες, στις κατασκευές, στο εμπόριο κ.λπ. Οι ελληνικές επιχειρήσεις μεταφέρουν μέρος των δραστηριοτήτων τους στις γειτονικές χώρες προκειμένου να αξιοποιήσουν εγκαίρως τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στην περιοχή από το χαμηλό κόστος εργασίας, την ανάπτυξη των οικονομιών με ταχείς ρυθμούς, την εκτέλεση μεγάλων έργων για τη βελτίωση των υποδομών και την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης.

Από την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις βαλκανικές χώρες (Ρουμανία, Βουλγαρία, Σερβία, Αλβανία και FYROM), ενώ η Κύπρος, όπως και η Τουρκία, αποτελούν ιδιαίτερες περιπτώσεις για διαφορετικούς η κάθε μία λόγους.

Ήδη, οι άμεσες επενδύσεις των ελληνικών επιχειρήσεων κατά την τελευταία 5ετία ανέρχονται σε 5 δισ. ευρώ και αντιστοιχούν στο 25% περίπου του συνόλου των άμεσων ξένων επενδύσεων στις χώρες της Βαλκανικής, ποσοστό που αναμένεται να ενισχυθεί κατά τα επόμενα έτη. (Μπιτζένης, Α. (2003a). «Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών & Η Μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της

Αγοράς», Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.) Τα οφέλη που προσδοκούν οι ελληνικές επιχειρήσεις από τη διείσδυσή τους στις χώρες αυτές είναι προφανή. Απευθύνονται σε μία αγορά που βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο ανάπτυξης, με πληθυσμό 5πλάσιο της Ελλάδος, που την γνωρίζουν λόγω γεωγραφικής και πολιτισμικής εγγύτητας με τη χώρα μας.

Οι προοπτικές για διατήρηση των υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης, η συνέχιση των διαρθρωτικών αλλαγών, η προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου, το προχωρημένο στάδιο ιδιωτικοποιήσεων, και γενικότερα η προσαρμογή των χωρών της περιοχής σε συνθήκες ελεύθερης οικονομίας είναι τα στοιχεία εκείνα που προσελκύουν όχι μόνο τις ελληνικές, αλλά και επιχειρήσεις από άλλες χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης. Οι οικονομίες των βαλκανικών χωρών είναι μικρές ακόμη, αλλά ταχέως εξελισσόμενες. Το γεγονός ότι το συνολικό ΑΕΠ των χωρών αυτών μόλις που ξεπερνά τα 100 δισ. ευρώ (Ελλάδος 165,3 δισ. ευρώ), με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης που εκτιμάται στο 4,9% για το 2004 (από 4% το 2003) και που προβλέπεται να ανέλθει στο 5,2% το 2005, αποτελεί δέλεαρ για την ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. ([www.Βήμα online.gr](http://www.Βήμα.online.gr), 19/03/2006). Η δυναμικότητα της εγχώριας ζήτησης αναμένεται να παραμείνει μοχλός ανάπτυξης, με την ιδιωτική κατανάλωση να αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς εξαιτίας της αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματος (εν μέρει λόγω της περαιτέρω αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού) και της ευκολότερης πρόσβασης στον τραπεζικό δανεισμό χάρη στον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος. Λαμβάνοντας υπόψη το πληθυσμιακό μέγεθος και το γεγονός ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα στις βαλκανικές χώρες ανέρχεται κατά μέσον όρο στα 2.300 ευρώ περίπου, δηλαδή μόλις στο 15% της Ελλάδος (10% των χωρών

της Ευρωζώνης) και ότι αυτό σταδιακά θα αυξάνεται όσο εξελίσσονται οι οικονομίες, καταλαβαίνουμε ότι πρόκειται για αγορά αρκετά μεγάλη.

Φυσικά, οι επιδόσεις σε πολιτικό, οικονομικό και θεσμικό επίπεδο διαφέρουν από χώρα σε χώρα και σε μερικές από αυτές, τα προβλήματα είναι ακόμη πολλά. Οι χώρες που παρουσιάζουν μεγαλύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον για τις ελληνικές επιχειρήσεις είναι η Ρουμανία και η Βουλγαρία, η ενταξιακή προοπτική των οποίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά το 2007 δημιουργεί ευμενέστερο επιχειρηματικό περιβάλλον με χαμηλότερο επενδυτικό κίνδυνο, αλλά και η Σερβία, η οποία, εκτός από τα σημαντικά περιθώρια, έχει και μεγαλύτερο πληθυσμιακό μέγεθος σε σχέση με την Αλβανία και τη FYROM.

Στη δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης πρωτοστατούν οι τράπεζες. Οι ελληνικές τράπεζες τα τελευταία χρόνια επέλεξαν επιθετικότερη πολιτική διείσδυσης, κυρίως στις πολλά υποσχόμενες αγορές των βαλκανικών χωρών, με τη μορφή, στις περισσότερες των περιπτώσεων, εξαγορών εγχώριων τραπεζών που διαθέτουν εκτεταμένο δίκτυο καταστημάτων αλλά και με την αυτόνομη ανάπτυξη μέσω ίδρυσης καταστημάτων. Η πολιτική τους αυτή στοχεύει στην απόκτηση κρίσιμου μεγέθους στις τοπικές αγορές, προκειμένου να εκμεταλλευτούν εγκαίρως τα μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης που υπάρχουν κυρίως στις εργασίες λιανικής τραπεζικής.

Συνολικά, οι 5 μεγαλύτερες ελληνικές εμπορικές τράπεζες έχουν επενδύσει στις αγορές των βαλκανικών χωρών και στην Κύπρο κεφάλαια που ξεπερνούν τα 1,9 δισ. ευρώ, απασχολούν 14.000 περίπου υπαλλήλους, διαθέτουν δίκτυο 806 καταστημάτων και κατέχουν μερίδιο μεγαλύτερο του 13% επί του συνόλου του ενεργητικού όλων των τραπεζών που δραστηριοποιούνται στις χώρες αυτές. (www.Kathimerini.gr, 20/02/2005).

Παρ' όλο που οι επενδύσεις τους δεν έχουν αποφέρει ακόμη τις αναμενόμενες αποδόσεις, τα κέρδη των ελληνικών τραπεζών από τις εργασίες τους στη Βαλκανική ανήλθαν κατά το 2004 σε 130 εκατ. ευρώ από 70 εκατ. ευρώ που ήταν το 2003 (αύξηση 86%). Πέραν αυτών, στα επιχειρησιακά σχέδια των μεγάλων ελληνικών τραπεζών προβλέπεται ακόμη μεγαλύτερη επέκταση κατά τα επόμενα έτη, με στόχο τα κέρδη τους από τις εργασίες στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης να φθάσουν το 2007 μέχρι και στο 20% των συνολικών τους κερδών από 4% έως 9% που είναι σήμερα.(www.kathimerini.gr, 20/02/2205).

Όμως, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το ενδιαφέρον για τις αγορές των βαλκανικών χωρών δεν εκδηλώνεται μόνο από τις ελληνικές τράπεζες αλλά και από άλλες τράπεζες χωρών της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης, γεγονός που ενισχύει τον ανταγωνισμό και αυξάνει τις αποτιμήσεις, ανεβάζοντας το κόστος διείσδυσης σε υψηλότερα επίπεδα όσο περνάει ο καιρός. Οι κυριότεροι ανταγωνιστές των ελληνικών τραπεζών και μάλιστα με μεγαλύτερα μερίδια στις περισσότερες χώρες, είναι η αυστριακή Raiffeisen Bank (1η στην Αλβανία, 3η στη Ρουμανία, 4η στη Σερβία), η γαλλική Societe Generale (2η στη Ρουμανία), η ιταλική Unicredito (1η στη Βουλγαρία) και η ουγγρική OPT Bank (2η στη Βουλγαρία). Αντιστοίχως, η Εθνική Τράπεζα είναι 2η στη FYROM και 3η στη Βουλγαρία, η Alpha Bank είναι 4η στην Αλβανία, 5η στη Σερβία και στη FYROM και 7η στη Ρουμανία, η EFG Eurobank 6η στη Ρουμανία και στη Βουλγαρία και η Πειραιώς 5η στην Αλβανία.(www.Βήμα online.gr, 19/03/2006)

Στοιχείο που αναδεικνύει και το προχωρημένο στάδιο που βρίσκονται οι ιδιωτικοποιήσεις στις εν λόγω χώρες είναι το γεγονός ότι, συνολικά, οι τράπεζες ξένων συμφερόντων ελέγχουν το 67% του συνόλου του

ενεργητικού του βαλκανικού τραπεζικού συστήματος (Αυστρία 25%, Ελλάδα 13%, Ιταλία 13%, λοιποί 16%).(www.Bήμα online.gr, 19/03/2006).

Τα υψηλότερα ποσοστά διείσδυσης ξένων τραπεζών σημειώνονται σε Αλβανία και Βουλγαρία (άνω του 90%) και στη Ρουμανία (60% περίπου) στην οποία οι ιδιωτικοποιήσεις αναμένεται να συνεχιστούν με την εξαγγελθείσα πώληση έως το 2006 της μεγαλύτερης τράπεζας της χώρας δημοσίου ενδιαφέροντος Banca Commerciale Romana (BCR) και της 4ης σε μέγεθος Casa de Economii se Consemnatiuni SA (CEC).

Το ενδιαφέρον των ελληνικών και ξένων τραπεζών για τις αγορές των βαλκανικών χωρών απορρέει από το γεγονός ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης χρηματοπιστωτικών εργασιών καθώς θα αναπτύσσονται οι οικονομίες, θα αυξάνονται τα εισοδήματα και επομένως οι ανάγκες των ιδιωτών και των επιχειρήσεων για τραπεζικά προϊόντα θα μεγαλώνουν.

Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης του τραπεζικού τομέα στις εν λόγω χώρες φαίνεται από το γεγονός ότι ενώ είναι μία αγορά 50 εκατ. κατοίκων, το σύνολο του ενεργητικού όλων των τραπεζών μόλις που ξεπερνά τα 30 δισ. ευρώ, τη στιγμή που στην Ελλάδα των 11 εκατ. κατοίκων, το σύνολο του ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος ανέρχεται στα 205 εκατ. ευρώ.

Στα επόμενα χρόνια, οι χρηματοδοτήσεις προς ιδιώτες και επιχειρήσεις στις 5 βαλκανικές χώρες αναμένεται να αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξεως του 25%, με τη Ρουμανία και τη Σερβία να προσεγγίζουν το 30%. Σημειώνεται ότι οι χρηματοδοτήσεις προς ιδιώτες εμφανίζουν ακόμη μεγαλύτερα περιθώρια ανάπτυξης αφού ως ποσοστό του ΑΕΠ σε καμία χώρα δεν ξεπερνούν το 7% το 2003 (Ελλάδα 27%, Ευρωζώνη 53%).(www.Enet.gr,26/08/2007). Επομένως, οι ταχείς ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης και τα μικρά ακόμη μεγέθη χρηματοπιστωτικών

εργασιών αποτελούν πρόκληση για την προσέλκυση ελληνικών και ξένων τραπεζών στην περιοχή. Οι ελληνικές τράπεζες έχουν μακρόχρονη και όχι περιστασιακή επενδυτική στρατηγική, αντιμετωπίζοντας τα Βαλκάνια ως τον φυσικό χώρο ανάπτυξης των εργασιών τους.

Η Νέα Κεφαλαιοκρατική Διασπορά: Οι Έλληνες στα Βαλκάνια

Το 2001, βάση ενός δημοσιεύματος δημιουργήθηκε σε πολλούς ένα ερώτημα. Μήπως τα πλεονεκτήματα των Ελλήνων στην περιοχή δεν είχαν τη διάρκεια και την ισχύ που τους απέδιδαν;

Το 2001 η συμβολή των βαλκανικών αγορών στην κερδοφορία των τραπεζών μας ήταν οριακή, εάν όχι ανύπαρκτη και οι πρώτες μεγάλες εξαγορές ελληνικών τραπεζών είχαν μόλις γίνει. Τη χρονιά που μας πέρασε, τα Βαλκάνια συνέβαλαν το 5,7% της συνολικής κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζών, ενώ το συνολικό μερίδιο αγοράς τους στις επιμέρους χώρες της περιοχής έφτασε στο 15%.(A Capitalist Diaspora: The Greeks in the Balkans» από το Hellenic Observatory του London School of Economics, του Αντώνη Καμάρα). Το 2001 οι ελληνικές επενδύσεις στις κτηματαγορές της περιοχής ήταν ακόμη μια υπόθεση εργασίας. Πιθανόν η σωρευμένη εξοικείωση των Ελλήνων επιχειρηματιών, που προέκυπτε από τις δραστηριότητές τους στην εμπορία και τις κατασκευές, να τους οδηγούσε στο να επενδύσουν σε αστικά ακίνητα της περιοχής. Σήμερα, ελληνικοί φορείς, που έχουν ιδρύσει εξειδικευμένα κεφάλαια επενδύσεων σε ακίνητες αξίες στα Βαλκάνια έχουν συλλέξει άνω των \$200 εκατ. με στόχο ακριβώς την εκμετάλλευση αυτής της εξοικείωσης.

Το 2001 φοβόταν όλοι την υπερβολική αισιοδοξία για το μέλλον. Πέντε χρόνια αργότερα, εκπλήσσει ο τότε συντηρητισμός. Σε κάθε περίπτωση, οι εξελίξεις των τελευταίων ετών αποδεικνύουν την καίρια σημασία για την ανάπτυξη των ελληνικών συμφερόντων στην περιοχή, της

ενδυνάμωσης και διεύρυνσης της επιχειρηματικής δικτύωσης μεταξύ των Ελλήνων, στελεχών και επιχειρηματιών.

**Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της δικτύωσης;
Οι ευκαιρίες μετακυλιούνται μέσω της δικτύωσης.**

Σε ταχέως αναπτυσσόμενες αγορές, όπως αυτές των Βαλκανίων, οι ευκαιρίες μετακυλιούνται, μέσω της δικτύωσης και των ευκαιριών που αυτή καθιστά εφικτές, από το ένα πεδίο στο άλλο. Πριν από δέκα χρόνια οι ελληνικές τράπεζες εισήλθαν στα Βαλκάνια με κύριο κίνητρο την εξυπηρέτηση της ελληνικής εταιρικής τους πελατείας με τη μορφή ενός καταστήματος ανά χώρα ή με την ανάπτυξη μικρών τραπεζικών δικτύων (δεν είναι τυχαίο ότι ακόμη και σήμερα οι τράπεζές μας απουσιάζουν από τις αγορές της Κροατίας και της Σλοβενίας όπου δεν υπήρχε ρεύμα ελληνικών επιχειρήσεων, από το '90 και έπειτα, όπως στη Βουλγαρία και στη Ρουμανία). Η εξοικείωση που τους προσέφερε αυτή η αρχική ανάπτυξη τους επέτρεψε όμως να υλοποιήσουν, σε μετέπειτα στάδιο, μια στρατηγική ανεξάρτητη της ελληνικής εταιρικής πελατείας τους, αυτήν της εξαγοράς μεγάλων εγχώριων τραπεζών και την παροχή προϊόντων και υπηρεσιών στα εγχώρια νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Αυτή η στρατηγική όμως θα καταλήξει πάλι εις όφελος της ελληνικής τους πελατείας. Το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες είναι πια στην κορυφή της επιχειρηματικής ιεραρχίας των βαλκανικών χωρών δεν μπορεί παρά να βελτιώσει ανάλογα την πρόσβαση και την αντίληψη των ελληνικών επιχειρήσεων στο ίδιο περιβάλλον – άρα και την ικανότητα τους να αδράξουν τις ευκαιρίες του μέλλοντος στην περιοχή.

Αδυναμία και ισχύς είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος για την εθνική δικτύωση.

Επειδή η εμβέλεια των επιχειρήσεων που αποτελούν αυτή τη δικτύωση –κεφαλαιουχική, οργανωτική– είναι σχετικά περιορισμένη, το δίκτυο εξαπλώνεται σε περιφερειακό και όχι σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτός ο γεωγραφικός περιορισμός όμως έχει ως αποτέλεσμα να «πυκνώνει» το δίκτυο όσον αφορά τον αριθμό των μελών του, τη σωρευμένη εξοικείωσή τους και την ένταση με την οποία κυκλοφορούν εντός του δικτύου γνώση και ευκαιρίες. Έτσι μεγιστοποιούνται οι ωφέλειες των μελών του δικτύου στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή στην οποία εξαπλώνεται. Πολύ απλά ένας Έλληνας επιχειρηματίας σήμερα μπορεί να βρει πολύ πιο γρήγορα το βηματισμό του στη Σόφια ή στο Βουκουρέστι, όπου διαμένουν εκατοντάδες Έλληνες και λειτουργούν εκατοντάδες ελληνικές επιχειρήσεις, παρά στο Κίεβο ή στην Πετρούπολη όπου δεν ισχύει κάτι ανάλογο.

Η υστέρηση αλλά και η εξέλιξη μεταξύ ελληνικού δικτύου και Βαλκανίων είναι συμβατές.

Η υστέρηση αλλά και η εξέλιξη μεταξύ του εθνικού δικτύου και των χωρών στις οποίες εξαπλώνεται είναι συμβατές μεταξύ τους και γι' αυτό θα αντέξουν στο χρόνο και στον εντονότερο διεθνή ανταγωνισμό που αυτός θα φέρει στην περιοχή. Η πιο αργόσυρτη μεταρρυθμιστική προσπάθεια των Βαλκανίων –εν αντιθέσει με χώρες όπως η Ουγγαρία και η Πολωνία– έδωσε πολύτιμο χρόνο σε ελληνικές επιχειρήσεις να διεθνοποιηθούν στην περιοχή χωρίς να αντιμετωπίζουν έντονο ανταγωνισμό από άλλες προηγμένες

αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (για τις επιχειρήσεις των οποίων οι αγορές των Βαλκανίων, λόγω ακριβώς της υστέρησής τους, παραήταν μικρές και δύσκολες). Τώρα που τα Βαλκάνια γίνονται μια υπολογίσιμη οντότητα, για τους διεθνείς επενδυτές, λόγω της επικείμενης ένταξής τους στην Ε.Ε. και της παρεπόμενης επιτάχυνσης της αναπτυξιακής τους διαδικασίας, οι Έλληνες στην περιοχή έχουν ισχυροποιηθεί αναλόγως. Δέκα και χρόνια διεθνοποίησης στην περιοχή έχουν ενδυναμώσει τις υποδομές άσκησης διοίκησης και ελέγχου στα κεντρικά των ελληνικών πολυεθνικών στην Αθήνα. Η διεθνοποίησή τους, βελτιώνοντας την κερδοφορία τους και τις προοπτικές ανάπτυξής τους, έχει ισχυροποιήσει την ικανότητά τους να αντλήσουν πόρους από την ελληνική και τις διεθνείς κεφαλαιαγορές, για να αναπτυχθούν ακόμη περισσότερο εκτός συνόρων. Η εξέλιξη της ελληνικής αγοράς στην ίδια περίοδο επέτρεψε την εξαγωγή τεχνογνωσίας στα Βαλκάνια που προηγουμένως δεν υπήρχε (βλ. ανάπτυξη της λιανικής τραπεζικής στις αγορές των Βαλκανίων από τις ελληνικές τράπεζες).

Η συμβατότητα αυτή μεταξύ επιχειρηματικού δικτύου και της περιοχής στην οποία αναπτύσσεται είναι αναπόδραστη, μια που έχει να κάνει με αυτό που οι ιστορικοί αποκαλούν τη «μακρά περίοδο». Με άλλα λόγια, εάν η Βουλγαρία ήταν Ουγγαρία, τότε κι εμείς θα ήμασταν Αυστρία – και βεβαίως η Οθωμανική Αυτοκρατορία θα είχε πετύχει ανάλογο βαθμό προόδου με την Αυστροουγγαρία.

Εθνική δικτύωση δεν σημαίνει εθνική επικράτεια.

Η εθνική δικτύωση δεν ορίζεται επαρκώς από την εθνική επικράτεια. Ο Έλληνας αντιπρόσωπος γερμανικών αυτοκινήτων στα Βαλκάνια εμπλουτίζει με την εμπειρία του τον κοινωνικό και επιχειρηματικό του περίγυρο, που είναι ελληνικής προέλευσης. Οι πολυεθνικές που εδρεύουν στην Ελλάδα μέσω στρατηγικών συμμαχιών, που εμφορούνται από τα ελληνικής προέλευσης συγκριτικά πλεονεκτήματα τους στην περιοχή, θα ενισχύσουν με τη σειρά τους το ελληνικό δίκτυο (βλέπε συνεργασία Αθηναϊκής Ζυθοποιίας και 3E στα Βαλκάνια).

Με την ίδια λογική το εθνικό δίκτυο, στην περιφερειακή του ανάπτυξη, δεν ταυτίζεται κατ' ανάγκην με την εθνική οικονομία. Κάποιες από τις δραστηριότητές του ωφελούν επιχειρήσεις που είτε έχουν τη βάση τους σε φορολογικούς παραδείσους είτε είναι εισηγμένες και φορολογούνται σε άλλες δικαιοδοσίες, δηλ. ούτε το ελληνικό Δημόσιο ούτε ο Έλληνας μέτοχος επωφελούνται από αυτές. Το όντι αποτελεί μείζον θέμα δημόσιας πολιτικής, όπως στην περίπτωση της, ελληνικών συμφερόντων, ποντοπόρου ναυτιλίας, πως η ελληνική Πολιτεία και κοινωνία, θα επωφεληθεί τα μέγιστα από τη σημερινή περιφερειακή δικτύωση (ελληνικής προέλευσης αλλά υπερεθνικής φύσης) και μάλιστα βοηθώντας την αντί να την βλάψει.

Το τριπολικό εθνικό δίκτυο: Παγκόσμιο, Ελλαδικό, Βαλκανικό.

Με την ίδια λογική της δικτύωσης η παγκόσμιας εμβέλειας ελληνική ποντοπόρος ναυτιλία στην τελευταία δεκαπενταετία (1990-2005), στο βαθμό που ενίσχυσε τα ελλαδικά της ερείσματα απέκτησε και περιφερειακή

διάσταση. Η βελτίωση των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα, ο εκσυγχρονισμός του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, οι επενδυτικές ευκαιρίες που προέκυψαν και συνεχίζουν να προκύπτουν από τις ιδιωτικοποιήσεις έχουν δύο αποτελέσματα. Πρώτον, τη διευκόλυνση της διαχείρισης ναυτιλιακών επιχειρήσεων με βάση την Αθήνα και τον Πειραιά (κάτι που αντανακλάται και στο αυξανόμενο μερίδιο δανεισμού της ποντοπόρου ναυτιλίας από ελληνικές τράπεζες και μάλιστα από τα εν Ελλάδι εγκατεστημένα ναυτιλιακά τους καταστήματα και διευθύνσεις). Δεύτερον, τις διευρυνόμενες ευκαιρίες τοποθετήσεων της πλεονάζουσας ρευστότητας της ποντοπόρου ναυτιλίας στην ίδια την ελληνική αγορά.

Η σύμπραξη που έχει προκύψει μέσω αυτών των δύο στοιχείων μεταξύ της γηγενούς επιχειρηματικής τάξης με το διεθνοποιημένο ναυτιλιακό κεφάλαιο, η αυξημένη μεταξύ τους όσμωση, σημαίνει ότι αποκτιέται έτσι και κοινή αντίληψη και τοποθέτηση στις αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Οι αυτόχθονες επιχειρηματίες και στελέχη της Αθήνας και του Πειραιά προσφέρουν την αυξανόμενη οικειότητά τους με αυτές τις αγορές.

Οι ετερόχθονες, μέχρι πρότινος του Λονδίνου και της Γενεύης, τη μεγαλύτερη ρευστότητα και προωθημένη στρατηγική αντίληψη, απόρροια της παγκόσμιας διάστασης της ναυτιλιακής δραστηριότητάς τους. Οι μεν και οι δε συνευρίσκονται στη Σόφια, στο Βουκουρέστι, στο Βελιγράδι (επί παραδείγματι σε δύο από τις τέσσερις ελληνικές τράπεζες που έχουν επενδύσει στις αγορές των Βαλκανίων κύριοι μέτοχοι τους προέρχονται από το χώρο της ποντοπόρου ναυτιλίας).

Τα οφέλη της διείσδυσης σε γείτονες αγορές

Οι μεγάλες εμπορικές και βιομηχανικές μονάδες της χώρας μας, αλλά και αρκετές μικρότερες, γνωρίζουν καλά ότι η εγχώρια αγορά έχει πεπερασμένες δυνατότητες και ότι μια εκτόξευση στα μεγέθη τους περνά αναγκαστικά από την ανάπτυξη υγιούς εξαγωγικής δραστηριότητας.

Συχνά, η τάση αυτή έχει ως γνώμονα γεωγραφικά κριτήρια και οδηγεί στις γειτονικές χώρες. Τα συγκρατημένα έξοδα διακίνησης, οι (εικαζόμενες ως) παρεμφερείς προτιμήσεις, συνθήκες διαβίωσης και νοοτροπία δίνουν, μεταξύ άλλων, την αίσθηση ότι οι γειτονικές αγορές είναι ευκολότερες για ξεκίνημα. Αυτή η αντίληψη είναι εν μέρει ορθή και λειτουργεί ως συγκριτικό πλεονέκτημα, αλλά δεν αποτελεί το μόνο κριτήριο αξιολόγησης μιας εξαγωγικής πρωτοβουλίας.

Οι συγκροτημένες ενέργειες με δομημένες δραστηριότητες, μακροπρόθεσμο χαρακτήρα, υψηλούς αναμενόμενους όγκους πωλήσεων και βάθος σχεδιαστικού ορίζοντα, έχουν συνήθως ως εφιαλτήριο είτε το προσωπικό όραμα ενός επιχειρηματία είτε τη διάνοιξη οδών μέσω πολιτικής πρωτοβουλίας που συνοδεύεται ή και ενεργοποιείται από τη διεισδυτική διάθεση εταιρειών συνήθως στους χώρους της ενέργειας, τηλεπικοινωνιών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Στην επέκταση των ελληνικών επιχειρήσεων συμβάλλουν πολύ οι εξελίξεις γενικότερα στη ΝΑ Ευρώπη. Η μετατροπή των παλαιών αλλά και των νεότερων κρατών σε οικονομίες αγοράς, με τα όποια (πάμπολλα) προβλήματα, και η εισδοχή σήμερα ενός, και σύντομα άλλων τριών, στην Ε.Ε., αναμφίβολα διευκολύνουν τις συναλλαγές, αφού κόστη και εμπόδια

αίρονται, απλοποιούνται ή μειώνονται σταδιακά ή και απότομα. Οι δρομολογημένες αλλαγές στην εθνική νομοθεσία αρκετών από αυτά δρουν ως πρόσθετη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας σε ένα ξένο περιβάλλον. Ειδικά στην Τουρκία, οι εντυπωσιακές αλλαγές στην υποδομή, τη νομοθεσία, την οικονομία, την εξωτερική της πολιτική και ισορροπία με τη Ε.Ε και τις ΗΠΑ μετέβαλαν θεαματικά και εν πολλοίς θετικά τις προοπτικές εξαγωγών και επενδύσεων σε αυτήν.

Η εξαγωγική δραστηριότητα προς χώρες, όπως η Τουρκία, έχει προφανή αποτελέσματα για μια εταιρεία, όπως είναι η αύξηση του κύκλου εργασιών, η περιστολή του κόστους μεσομακροπρόθεσμα, η ενίσχυση της θέσης της στον τομέα της, η αυξημένη πιστοληπτική της ικανότητα, η ενδυνάμωση της εικόνας της στην εσωτερική αγορά, η θετικότερη αποτίμηση περιουσιακών της στοιχείων, όπως τα εμπορικά της σήματα, η ενίσχυση της αξιοπιστίας της σε προσπάθειες εισόδου σε νέες αγορές και άλλα πολλά. Πέρα από αυτά, υπάρχουν άλλα τόσα οφέλη, που αφορούν, για παράδειγμα, στο εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ της Ελλάδας και των γειτόνων της και στην επιρροή των οικονομικών δεσμών στη διαμόρφωση γενικότερης πολιτικής.

Φυσικά, δεν είναι όλα ρόδινα ούτε είναι δεδομένη η επιτυχία. Τα προβλήματα είναι πολλά και θα παραμείνουν πολλά για αρκετό χρόνο. Οι περισσότερες χώρες δεν είχαν παράδοση στην ελεύθερη οικονομία ούτε έχουν ενστερνιστεί ακόμα την αντίστοιχη νοοτροπία. Οι καταναλωτές, παρά το ότι προσαρμόζονται ταχύτατα, διαθέτουν μάλλον βραδύτερα αντανακλαστικά από τον τυπικό Έλληνα και έχουν χαμηλή αγοραστική δύναμη. Τα κλισέ, περί της ομοιότητας μεταξύ όμορων λαών είναι, ακριβώς, κλισέ και αλίμονο σε όποιον αντιμετωπίσει μια νέα αγορά ως απλή προέκταση της δικής του. Δεν αναφερόμαστε καν σε θέματα τόσο απλά όσο

η έλλειψη στοιχείων αγοράς ή τόσο πολύπλοκα και καίρια, όπως ο πληθωρισμός, οι συναλλαγματικές διαφορές και οι σχετιζόμενοι κίνδυνοι, τα μεταβαλλόμενα νομοθετικά πλαίσια, οι διεθνείς εξελίξεις και ισορροπίες και οι ανεξέλεγκτες μεταβολές, ακόμα και συνόρων, που διαφαίνονται μέσα από τη δυναμική της διπλωματίας των ημερών. Τέλος, δεν είναι μόνο οι Έλληνες που προσβλέπουν στην επέκταση σε ένα χώρο 140 εκατ. κατοίκων.

Αν οι επιχειρήσεις περιορίζονταν στη θεωρητική αποτίμηση οφέλους και κινδύνου, τα πράγματα θα ήταν δυσάρεστα. Στην πράξη, εταιρείες όπως η «Π.Ν. Γερολυμάτος ΑΕΒΕ» ξεκίνησαν τις εξαγωγές προς την Τουρκία, ήδη είκοσι χρόνια πριν, σε εποχές που όχι απλώς δεν ευνοούσαν τέτοιες κινήσεις αλλά χαρακτηρίζονταν από πολλά και σοβαρότατα προβλήματα που υπερνικήθηκαν με επιμονή, αποδοχή του επιχειρηματικού κινδύνου και πίστη στα μακροπρόθεσμα οφέλη. Μέσα στα είκοσι αυτά χρόνια, η «Π.Ν. Γερολυμάτος ΑΕΒΕ» ξέφυγε από το παραδοσιακό καθεστώς της αντιπροσώπευσης μέσω τοπικής εταιρείας και σχημάτισε μια θυγατρική, η οποία ήδη αναπτύσσεται ταχύτατα και αυξάνει θεαματικά τον αριθμό και είδος των προϊόντων που διαθέτει στην αγορά. Και αυτή η επιτυχία δεν είναι παρά αποτέλεσμα συσσωρευμένης γνώσης της αγοράς και μακροχρόνιας αναπτυξιακής στρατηγικής.

Συνεπώς, δεν ακούγεται περίεργο το ότι η ίδια εταιρεία, τα τελευταία πέντε χρόνια ανέπτυξε αντίστοιχη δραστηριότητα και στα Βαλκάνια (με έδρα τη Ρουμανία και τη Σλοβενία), που απλώς αποτελούν μέρος της παρουσίας της σε 25 χώρες παγκοσμίως.(αγορά ιδεών του Αντώνη Λίποβιτς). Αντίθετα, είναι ένα καλό παράδειγμα μιας στρατηγικής που δίνει απτά και μετρήσιμα αποτελέσματα, μέσα από τη διείσδυση σε γειτονικές αγορές σε σωστό χρόνο και με κατάλληλα προϊόντα.

Η Ευρωπαϊκή διείσδυση της Ελλάδας

Η πορεία των προενταξιακών διαπραγματεύσεων της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας

Η εισαγωγή του ευρώ εγκαινιάζει μια νέα εποχή για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη καθώς τώρα περισσότερο από ποτέ στο παρελθόν οι χώρες της περιοχής συνειδητοποιούν ότι θα πρέπει να καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια για να προσαρμοστούν στα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αναγνώριση του ευρώ ως επίσημου νομίσματος στο Μαυροβούνιο και στο Κοσσυφοπέδιο υποδηλώνει όχι μόνο τα προβλήματα αλλά και την έντονη επιθυμία των χωρών της Βαλκανικής να ενταχθούν στη νομισματική ένωση και να αποτελέσουν αναπόσπαστο κομμάτι της ΕΕ. Οι ελληνικές τράπεζες μάλιστα θα έχουν να αποκομίσουν σημαντικά οφέλη από την αλλαγή των παλιών νομισμάτων των χωρών-μελών της Ένωσης σε ευρώ. Ταυτόχρονα προκύπτει μια μεγάλη ευκαιρία για την Ελλάδα, η οποία είναι η μοναδική χώρα στην περιοχή που ανήκει στην ευρωζώνη. Διακηρυγμένος στόχος των γειτονικών χωρών είναι η προσχώρηση στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να λειτουργεί - ως έναν βαθμό μάλιστα το επιτυγχάνει - ως διάυλος επικοινωνίας ανάμεσα στις χώρες αυτές και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κάτι το οποίο συνειδητοποιούν σταδιακά όχι μόνο οι δημόσιοι φορείς αλλά και ο επιχειρηματικός κόσμος.

όπου οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν κατακτήσει δεσπίζουσα θέση και έχουν πραγματοποιήσει επενδύσεις πολλών εκατομμυρίων ευρώ.

Σε προηγούμενες εποχές το ενδιαφέρον της Ελλάδας για τη Βαλκανική πήγαζε από τα ενεργά θέματα ασφαλείας και τους κινδύνους που εγκυμονούσαν για τη χώρα μας, ενώ σήμερα εστιάζεται σε οικονομικές παραμέτρους. Τα Βαλκάνια αποτελούν μια σχετικά παρθένα αγορά και η γεωγραφική τους εγγύτητα επιτρέπει την εποπτεία της διαχείρισης των διατιθέμενων πόρων και των επενδυτικών προγραμμάτων. Επιπλέον, η συγγενής πολιτική και επιχειρηματική κουλτούρα διευκολύνει τις συναλλαγές καθώς παραμερίζονται τα πολιτισμικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν συχνά επενδυτές από τη Δυτική Ευρώπη. Δεν είναι τυχαίο ότι οι κυβερνήσεις των βαλκανικών χωρών έδειξαν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη σε ελληνικές κρατικές επιχειρήσεις όπως ο ΟΤΕ και τα ΕΛΠΕ από ό,τι σε διεθνή μεγαθήρια των τηλεπικοινωνιών ή της ενέργειας. Το ίδιο φαινόμενο παρουσιάστηκε και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις όπως η Intracom, η Τεχνοδομική, η Βιοχάλκο ή η Δέλτα.

Η ευκαιρία που παρουσιάζεται εν όψει των προενταξιακών συνομιλιών και των σχεδίων ενίσχυσης από πλευράς ΕΕ αφορά την Ελλάδα συνολικά, οικονομικά και πολιτικά. Η συμμετοχή σε μεγάλα έργα, πολλά από τα οποία χρηματοδοτούνται από την Ένωση, δεν είναι μόνο προσοδοφόρα για τις επιχειρήσεις που θα επωφεληθούν· ταυτόχρονα εγγυάται την αρμονικότητα της συνύπαρξης με τα γειτονικά κράτη και την ισχυροποίηση της χώρας σε περιφερειακό επίπεδο.

Προενταξιακές διαπραγματεύσεις όπως ήδη έχουμε αναφέρει έχουν ξεκινήσει ήδη η Ρουμανία και η Βουλγαρία, ενώ οι υπόλοιπες χώρες θα πρέπει να περιμένουν το επόμενο κύμα διεύρυνσης προτού εξεταστεί το αίτημά τους. Κύριο κίνητρο για την ένταξη στις ευρωπαϊκές δομές δεν είναι

μόνο τα οικονομικά πλεονεκτήματα που συνοδεύουν την είσοδο στην ΕΕ αλλά και η ασφάλεια που παρέχει η είσοδος στη μεγάλη ευρωπαϊκή οικογένεια. Την ίδια στιγμή εν τούτοις υπάρχουν ακόμη σοβαρές δυσκολίες που εκδηλώνονται και στην πορεία των προενταξιακών διαπραγματεύσεων και προκύπτουν από τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εν λόγω χώρες. Οι δυσκολίες αυτές βρήκαν έκφραση στην πρόσφατη απόρριψη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας από το πρώτο κύμα χωρών υπό ένταξη.

Η τελευταία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πορεία της προενταξιακής διαδικασίας αναφέρει ότι η Βουλγαρία βρίσκεται πολύ κοντά στην εκπλήρωση του κριτηρίου για τη λειτουργία αποτελεσματικής και ανταγωνιστικής αγοράς, ενώ τονίζει ότι απαιτείται η επίσπευση των διαρθρωτικών αλλαγών προκειμένου η χώρα να ανταπεξέλθει στις ανταγωνιστικές πιέσεις που αναπτύσσονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ρουμανία, από την άλλη πλευρά, δεν πλήρη ακόμη τα κριτήρια, αλλά έχει πραγματοποιήσει, για πρώτη φορά, σημαντικά βήματα προόδου προς αυτή την κατεύθυνση. Ενδεικτική των τάσεων που διαμορφώνονται είναι η κατάργηση της ταξιδιωτικής θεώρησης για τους Ρουμάνους υπηκόους που ταξιδεύουν σε χώρες-μέλη της ΕΕ.

Οι ευρωπαίοι εταίροι επιδεικνύουν έντονο ενδιαφέρον για τη γρήγορη προσχώρηση των δύο χωρών στους κόλπους της Ένωσης. Χαρακτηριστική των θερμών προθέσεων που επικρατούν στην Ευρώπη είναι η δήλωση της προέδρου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κυρίας Νικόλ Φοντέν: «Οι δύο αυτές χώρες ανήκουν ήδη στην ευρωπαϊκή οικογένεια και πολύ σύντομα θα έχουν τη δυνατότητα να θέσουν νέες προθεσμίες που θα τους επιτρέψουν να επιτύχουν τον αρχικό τους στόχο».

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '90 οι σχέσεις της ΕΕ με τα Βαλκάνια εστίαζαν κυριότερα στη διαχείριση των κρίσεων και στην ανασυγκρότηση

των χωρών αυτών ως απάντηση στις αυξημένες ανάγκες τους. Καθώς όμως η ευρύτερη περιοχή ξεπερνά την κρίση, γεννιέται η ανάγκη για ένα μακροπρόθεσμο πλαίσιο συνεργασίας. Σε πρώτη φάση, η ΕΕ - και άλλοι διεθνείς οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα - παρέσχε στις χώρες των Βαλκανίων οικονομική βοήθεια, η οποία συμπληρώθηκε και με δάνεια υπό προϋποθέσεις για την αναδιάρθρωση των οικονομιών τους.

Η ΕΕ προκειμένου να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της πολιτικής της εγκαινίασε το πρόγραμμα «Cards Country Strategy Paper», το οποίο για την περίοδο 2000-2006 προβλέπει τη διοχέτευση συνολικά 4,65 δισ. ευρώ στην ευρύτερη περιοχή (Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και πΓΔΜ).(www.Βήμαonline.gr, 20/03/2007). Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται η θέσπιση της πενταετούς στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη χορήγηση οικονομικής βοήθειας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, που υπεγράφη στις 27 Δεκεμβρίου 2001. Μέσα λοιπόν στα επόμενα τρία έτη (2002-2004) 960 εκατ. ευρώ θα χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση αυτής της στρατηγικής, προτεραιότητες της οποίας ορίζονται η δημοκρατική διακυβέρνηση, η οικονομική ανάκαμψη και η πρόοδος προς την εδραίωση της κοινωνίας των πολιτών.

Η πρόκληση για την Ελλάδα είναι μεγάλη· η συμμετοχή της στη ζώνη του ευρώ συνιστά εχέγγυο οικονομικής σταθερότητας και ενδυναμώνει το διεθνές προφίλ της χώρας. Είναι κρίσιμο ωστόσο να μην αφεθεί στην τύχη η διαχείριση των πλεονεκτημάτων που πηγάζουν από αυτό. Αντίθετα, μπορεί και πρέπει να φανεί χρήσιμο για την εξισορρόπηση και την ανάπτυξη της ευρύτερης Βαλκανικής, που τώρα προσανατολίζεται ταχύτερα προς τη

Δύση, και βεβαίως για την ενδυνάμωση της διεθνούς παρουσίας της Ελλάδας.

ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Οι επιχειρηματικές ευκαιρίες

Η δημιουργία υποδομών αποτέλεσε εξ αρχής κύριο μέλημα των ηγεσιών στις χώρες των Βαλκανίων. Το ζητούμενο ήταν βεβαίως η εξασφάλιση των μέσων που θα επέτρεπαν τη βελτίωση των παραγωγικών μεθόδων με πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες και θα διεύρυναν την προσπελασιμότητα σε νέες αγορές. Τομείς αιχμής είναι φυσικά η πληροφορική, οι τηλεπικοινωνίες, η ενέργεια, οι μεταφορές και οι κατασκευές, με έμφαση στη δημιουργία νέων οδικών δικτύων και διόδων που θα συνδέουν τη Δυτική με την Ανατολική Ευρώπη. Τα έργα που υλοποιούνται ή βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού δεν είναι μόνο εθνικής αλλά και περιφερειακής σημασίας, αφού συχνά δεν αφορούν ένα μόνο κράτος αλλά την πλειονότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η κατασκευή του αυτοκινητόδρομου Corridor 8 που συνδέει το Δυρράχιο με τη Βάρνα μέσω Σκοπίων, ο οποίος θα δώσει ώθηση στο εμπόριο και στις μεταφορές σε όλη την περιοχή.

Αναπόφευκτα οι διαφαινόμενες επιχειρηματικές ευκαιρίες προσείλκυσαν την προσοχή του επιχειρηματικού κόσμου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Οι ξένοι επιχειρηματίες είναι πιο επιφυλακτικοί καθώς ο υψηλός ακόμη - συγκριτικά με τις χώρες της Βαλτικής, για παράδειγμα - κίνδυνος λειτουργεί αποτρεπτικά, μια τάση που βεβαίως αντιστρέφεται με την προοδευτική σταθεροποίηση της περιοχής. Αντίθετα οι Έλληνες επιχειρηματίες φαίνεται να έχουν αποτιμήσει θετικά τις προοπτικές που

διανοίγονται, με αποτέλεσμα η ελληνική παρουσία να είναι διαρκώς εντονότερη και στον χώρο των εξαγορών και στις άμεσες ξένες επενδύσεις, σε όλους τους τομείς. Εν τούτοις δεν έχουν πλήρως εκμεταλλευθεί το συγκριτικό πλεονέκτημα που η γεωγραφική θέση της χώρας προσφέρει.

Από τις ελληνικές επιχειρήσεις, ο ΟΤΕ έχει πραγματοποιήσει τις μεγαλύτερες επενδύσεις στα Βαλκάνια, ξεπερνώντας ακόμη και μερικές από τις μεγαλύτερες πολυεθνικές που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Με συνεχείς εξαγορές έχει παρουσία - είτε στον χώρο της σταθερής είτε της κινητής τηλεφωνίας - στην Αλβανία, στη Βουλγαρία, στη Σερβία, στην ΠΓΔΜ και στη Ρουμανία και σχέδια για συνεχή επέκταση. Η διείσδυσή του στη βαλκανική αγορά συνιστά πρότυπο, καθώς διέλυσε τις προκαταλήψεις για το ρίσκο που ενέχει η δραστηριοποίηση σε μια μέχρι πρότινος άγνωστη αγορά με τον κατάλληλο συγχρονισμό και συντονισμό των ενεργειών του και άνοιξε τον δρόμο προς επενδύσεις και σε άλλες επιχειρήσεις.

Εντός της προσεχούς τριετίας ολοκληρώνεται ο πρώτος γύρος ενισχύσεων από τους διεθνείς οργανισμούς. Μέσα σε αυτό το διάστημα διαφαίνονται και οι μεγαλύτερες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις που θα επιλέξουν να εισέλθουν στην αγορά των Βαλκανίων, καθώς οι ιδιαίζουσες συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή επιτρέπουν τη βέλτιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων. Τα Βαλκάνια αποτελούν την τελευταία μεγάλη αναξιοποίητη αγορά και ήδη βρίσκονται στο στόχαστρο των μεγάλων παικτών.

Το μεταίχμιο για τις βαλκανικές χώρες συμπίπτει με τη μεταβατική περίοδο που διανύει η παγκόσμια οικονομία λόγω της εισαγωγής του ευρώ και της σχετικής επιβράδυνσης που παρατηρείται στην οικονομική δραστηριότητα, σε μια συγκυρία που ευνοεί τις προσεκτικά σχεδιασμένες επενδύσεις.

ΣΥΓΚΛΙΣΗ

Το πρόγραμμα Phare

Η δέσμευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην επίτευξη των στόχων σύγκλισης που έχουν τεθεί για τις υποψήφιες χώρες εκφράζεται με διαφορετικούς τρόπους. Η θέσπιση του προγράμματος Phare συμπεριλαμβάνεται στις προσπάθειές της να βοηθήσει τις υποψήφιες χώρες να εκπληρώσουν τα κριτήρια ένταξης, δημιουργώντας ταυτόχρονα τις απαραίτητες υποδομές. Όσον αφορά την περίοδο 2000-2006, δύο είναι οι βασικές προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή: η ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων που ετέθησαν ως στόχοι το 1997 και η διοχέτευση των διαρθρωτικών πόρων προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης. (www.Bhemaonline.gr, του Νίκου Μαράκη, 13/01/2002) Στο πλαίσιο αυτό, το πρόγραμμα Phare διαθέτει ποσά συνολικού ύψους 11 δισ. ευρώ με στόχο αφενός την ενδυνάμωση των δημοσίων διοικήσεων και των ιδρυμάτων προκειμένου αυτά να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στο πλαίσιο της ΕΕ, αφετέρου την προώθηση της σύγκλισης στον τομέα της δικαιοσύνης, της οικονομίας και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικότερα.

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις

Η μετάβαση από το «σοσιαλιστικό μοντέλο» στην οικονομία της αγοράς δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη

Η μετάβαση από το σοσιαλιστικό μοντέλο στην οικονομία της αγοράς και στη δυτικού τύπου δημοκρατία δεν υπήρξε ανώδυνη για καμία από τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη. Όπως όλα τα κράτη τού πάλαι ποτέ ανατολικού μπλοκ, χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα προσαρμογής στην ελεύθερη αγορά που προκαλούσαν ο εξαιρετικά βεβαρημένος και δυσκίνητος κρατικός μηχανισμός, ο συγκεντρωτισμός της δημόσιας διοίκησης και η οργάνωση της παραγωγής βάσει του κρατικού ελέγχου.

Οι αλλαγές που απαιτούνταν ήταν δραστικές και αυτό εξηγεί εν πολλοίς την αρχική διστακτικότητα με την οποία υιοθετήθηκαν. Η έννοια της συνταγματικότητας έπρεπε να αποκατασταθεί και δημοκρατικά πολιτεύματα να εδραιωθούν προκειμένου να καταστούν, στη συνέχεια, εφικτές οι διαρθρωτικές μεταβολές. Η Γιουγκοσλαβία πλήρωσε με μακροχρόνια οικονομική απομόνωση την έλλειψη έστω και στοιχειωδών δημοκρατικών δομών, ενώ με την άνοδο της νέας δημοκρατικής κυβέρνησης στην εξουσία και την αποκατάσταση των ελευθεριών κατόρθωσε να βγει από το τέλμα. Οι άλλες χώρες, ακόμη και η πΓΔΜ, στην οποία οι αναταραχές που σημειώθηκαν υπονόμευσαν προσωρινά την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος, διατήρησαν ένα minimum επίπεδο νομιμότητας και δημοκρατικής συνταγματικής τάξης. Οι χώρες της

Βαλκανικής υπολείπονται σε μεγάλο βαθμό των ευρωπαϊκών προτύπων, ωστόσο έχουν κατακτήσει τη βάση πάνω στην οποία οργανώνεται αργά αλλά σταθερά ο πλήρης εκδημοκρατισμός τους.

Επιπλέον, η απουσία ορθολογικού χρηματοοικονομικού και φορολογικού συστήματος, που παρέλυε τη διαδικασία οικονομικής προσαρμογής, σταδιακά αντικαθίσταται με τη συνδρομή και δυτικών παραγόντων από σύγχρονα συστήματα. Η οικονομική αναρχία που επικράτησε κατά την πρώτη μετακομμουνιστή περίοδο, η οποία επέτρεψε την εκτεταμένη αισχροκέρδεια, έφερε πολλές από τις βαλκανικές χώρες στα πρόθυρα κατάρρευσης και εμφύλιων συρράξεων. Η κοινωνική συνοχή και ειρήνη στη Βουλγαρία απειλήθηκε κατά την περίοδο 1996-97 όταν το τραπεζικό σύστημα κατέρρευσε, όπως άλλωστε συνέβη λίγο καιρό αργότερα στην Αλβανία όταν αποκαλύφθηκε η κατάχρηση των αποταμιεύσεων από τα πυραμιδικού τύπου πιστωτικά ιδρύματα.

Παράλληλα το φορολογικό σύστημα που αναπτύχθηκε για την κάλυψη των ελλειμμάτων που δημιουργούσε η απουσία δημοσιονομικής πειθαρχίας αποτελούσε τροχοπέδη για την ανάληψη οικονομικής δραστηριότητας αφού ήταν εξαιρετικά πολύπλοκο. Ταυτόχρονα διευκόλυνε τη φοροδιαφυγή, έχοντας συνέπεια τη διαφυγή απαραίτητων εσόδων του προϋπολογισμού.

Έχοντας βιώσει τις επιπτώσεις των στρεβλώσεων στον πιστωτικό και φορολογικό τομέα, και δεδομένου ότι οι συμφωνίες για εκχώρηση δανείων από τους διεθνείς φορείς περιέχουν ρήτρες για τον εξορθολογισμό τους, οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης καταβάλλουν προσπάθειες για την προσαρμογή τους στα ευρωπαϊκά δεδομένα (εξάλλου ο στόχος τους για είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι δεδηλωμένος). Προς αυτή την κατεύθυνση βοηθούν η δράση ξένων χρηματοπιστωτικών οργανισμών στην

περιοχή και οι συμφωνίες συνεργασίας, αγορών ή συγχωνεύσεων που συνάπτουν οι τελευταίοι με τοπικούς φορείς.

Το τελευταίο διάστημα έχει ενταθεί το ξένο επενδυτικό ενδιαφέρον για τις τράπεζες, γεγονός που τροφοδοτεί και τροφοδοτείται από τη συντονισμένη προσπάθεια εκσυγχρονισμού του τραπεζικού τομέα. Χαρακτηριστική είναι η επιμονή με την οποία η κυβέρνηση της Γιουγκοσλαβίας προώθησε πρόσφατα τις σχετικές μεταρρυθμίσεις, αποφασίζοντας τη διάλυση αντικοινωνικών - και ως εκ τούτου υψηλού κινδύνου - τραπεζών παρά το πολιτικό κόστος.

Από την άλλη πλευρά, η αποδέσμευση της αγοράς από την κρατική προστασία και επιστασία προϋπέθετε και πώληση σε ιδιώτες των επιχειρήσεων που τελούσαν υπό τον έλεγχο του κράτους προκειμένου να εισέλθουν οι οικονομίες των βαλκανικών χωρών στην ανταγωνιστική παγκόσμια οικονομία. Η διαδικασία είναι επίπονη και χρονοβόρα, αφού ο δημόσιος τομέας δύσκολα εκχωρεί τα προνόμια που του εξασφάλιζε το προηγούμενο καθεστώς και πολλές επιχειρήσεις ήταν είτε πλήρως καθετοποιημένες και υπερμεγέθεις είτε ασύμφορες και αντιπαραγωγικές. Παρ' όλα αυτά, και μολονότι χάθηκε πολύτιμος χρόνος την περασμένη δεκαετία οπότε και η επενδυτική δραστηριότητα στην Ανατολική Ευρώπη ευνοείτο από την αυξημένη ρευστότητα και κερδοφορία, προοδευτικά κατέστη αισθητή η ανάγκη εκτεταμένων ιδιωτικοποιήσεων.

Στη Βουλγαρία τόσο η προηγούμενη όσο και η νέα κυβέρνηση κατήρτισαν ολοκληρωμένα σχέδια για την αποκρατικοποίηση επιχειρήσεων όλου του φάσματος της οικονομικής ζωής, συμπεριλαμβανομένων κρίσιμων τομέων όπως οι τηλεπικοινωνίες. Αντίστοιχα προγράμματα - τα οποία περιέχουν προβλέψεις και για την απλοποίηση της διαδικασίας προκειμένου να διευκολύνονται οι ενδιαφερόμενοι - έχουν εκπονηθεί από τις

κυβερνήσεις της Γιουγκοσλαβίας, της Ρουμανίας, της πΓΔΜ και της Αλβανίας και αντικατοπτρίζουν το αυξανόμενο ενδιαφέρον των χωρών για την έλευση ξένων κεφαλαίων ικανών να αναζωογονήσουν την οικονομία και να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά της. Μάλιστα ενίοτε επιδεικνύουν υπερβάλλοντα ζήλο καθώς οι ιδιωτικοποιήσεις δεν είναι άσχετες με πολιτικές σκοπιμότητες. Και μολονότι κάποιοι τομείς αποτελούσαν «ιερές αγελάδες» μέχρι πρότινος, οι διεθνείς οικονομικές τάσεις και η ανάγκη για εκσυγχρονισμό και τεχνογνωσία έχουν οδηγήσει στο άνοιγμα ακόμη και της αμυντικής βιομηχανίας, της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών και γενικότερα των έργων υποδομής.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η αποκέντρωση και η διαφάνεια

Στις περισσότερες βαλκανικές χώρες οι μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του '90 με σχετική καθυστέρηση σε σύγκριση προς τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, καθώς εκτός από τις κατά τόπους συγκρούσεις στην περιοχή - που αναπόφευκτα μετέθεταν τις μεταρρυθμίσεις στο απώτερο μέλλον - η ύπαρξη ισχυρής γραφειοκρατίας και η εκτεταμένη διαφθορά στον δημόσιο τομέα επέδρασαν ανασταλτικά στη λήψη μέτρων ανασυγκρότησης.

Η κυριαρχία των γραφειοκρατών κατά την πρώτη δημοκρατική περίοδο οδήγησε στην επιλεκτική αποκρατικοποίηση κρατικών εταιρειών με γνώμονα μάλλον το συμφέρον των στελεχών των επιχειρήσεων παρά εκείνο της οικονομικής ανασυγκρότησης. Όχι τυχαία, οι κυβερνήσεις που αναδείχθηκαν τα τελευταία χρόνια έχουν θέσει πρωταρχικό στόχο την επίσπευση - τόσο συνταγματικά όσο και επί του πρακτέου - των μέτρων αποκέντρωσης και διαφάνειας του κρατικού μηχανισμού.

Στην ίδια κατεύθυνση λειτουργεί και η πίεση των διεθνών οργανισμών που θέτουν την εξυγίανση της δημόσιας ζωής ως προϋπόθεση για την παροχή οικονομικής βοήθειας, αλλά και των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων που μετά από μια σειρά ατυχών επιλογών στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης απαιτούν εγγυήσεις για την ασφάλεια των επενδύσεών τους. Βεβαίως η υπάρχουσα πολιτική και επιχειρηματική

κουλτούρα δεν επιτρέπει αλματώδεις προόδους καθώς η εμπέδωση του νέου προτύπου απαιτεί σχετική παιδεία, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο επιχειρηματικός κίνδυνος, ο οποίος μπορεί να υπερκερασθεί μόνο με την «παραδοσιακή» προσέγγιση των αρμόδιων παραγόντων.

Πόσο επηρεάζει την Ελλάδα η ένταξη Βουλγαρίας και Ρουμανίας στην Ε.Ε.

Η ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας από 1.1.2007 στην Ε.Ε. διαμορφώνει ένα νέο οικονομικό περιβάλλον στα Βαλκάνια και υποχρεώνει την ελληνική οικονομία (δημόσιο και ιδιωτικό τομέα) να προσαρμοσθεί στη νέα λιγότερο... ευνοϊκή κατάσταση.

Η ένταξη των δύο χωρών θα «περιορίσει» σταδιακά τον ρόλο που έπαιξαν οι ελληνικές επιχειρήσεις στην περιοχή αυτή, υποστηρίζουν τραπεζικά στελέχη, καθώς πρακτικά ενισχύει την παρουσία των ισχυρών της Κεντρικής Ευρώπης.

Όπως παρατηρούν, θα υποχρεωθεί ο ελληνικός οικονομικός «παράγοντας» «να στραφεί στα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία, αναλαμβάνοντας για δεύτερη φορά μεγαλύτερο επιχειρηματικό ρίσκο με αντάλλαγμα νέες ευκαιρίες στα... μέτρα του».

Σήμερα λειτουργούν 3,5 χιλιάδες ελληνικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΒΕΑ. (www.Kathimerini.gr,20/12/2006). Το μεγαλύτερο κομμάτι (περίπου τα 3/5) δουλεύει στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

Οι επενδύσεις έχουν ξεπεράσει τα 12 δισ. ευρώ τα τελευταία χρόνια και συνεχίζουν να αυξάνονται.

Επιχειρηματίες, που έχουν δραστηριοποιηθεί στα Βαλκάνια, καταγράφουν στα «συν» της εισόδου των δύο στην Ε.Ε.:

- Το άνοιγμα «ευρώ-διαδρόμου» επικοινωνίας διά ξηράς με την Κεντρική Ευρώπη.
- Τη δημιουργία πρώτη φορά ισχυρών επιχειρηματικών νησίδων ελληνικής αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης που θα αποτελέσει εφαλτήριο για τις επόμενες κινήσεις τους.
- Τη δυνατότητα των ελληνικών εταιρειών να συμμετέχουν σε κοινοτικά προγράμματα των χωρών αυτών, αξιοποιώντας την τεχνογνωσία από την Ελλάδα.
- Την εξαργύρωση της ισχυρής ελληνικής παρουσίας στις «μεγάλες» δουλειές που θα ανοίξουν στην περιοχή.

Στα «μείον» αυτών των αλλαγών καταγράφουν:

- Την απώλεια του «μονοπωλίου» της ευρωπαϊκής παρουσίας στα Βαλκάνια, μετά την είσοδο στην περιοχή δυτικοευρωπαϊκών εταιρειών.
- Την «ελλειμματική» κρατική στήριξη (αναγνωρίζεται μία βελτίωση την τελευταία διετία) στις επενδυτικές κινήσεις που επιχειρήθηκαν, αλλά δεν τελεσφόρησαν.
- Τη μεγάλη «επιφυλακτικότητα» των νέων μελών της Ε.Ε. στη συμμετοχή των ελληνικού ενδιαφέροντος επιχειρήσεων στις αποκρατικοποιήσεις στα Βαλκάνια (με εξαίρεση τον ΟΤΕ και τις τράπεζες).

Στελέχη τραπεζών που βρίσκονται επικεφαλής των βαλκανικών δικτύων τους, συμφωνούν ότι όλες σχεδόν οι μεγάλες επενδύσεις στις χώρες αυτές, στις τράπεζες, τις τηλεπικοινωνίες, το εμπόριο, την ενέργεια, κ.ά. έγιναν κυρίως την περίοδο της προσαρμογής τους ενόψει της ένταξης στην Ε.Ε. Όταν δηλαδή οι άλλες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις δίσταζαν να αναλάβουν τον επενδυτικό κίνδυνο στις οικονομίες αυτές.

Η δημιουργία ωστόσο τα δύο τελευταία χρόνια μιας στοιχειώδους «σταθερότητας» στη Βουλγαρία και την Ρουμανία έχει επιτρέψει στους μεγάλους δυτικοευρωπαϊκούς ή αμερικανικούς επιχειρηματικούς ομίλους να αναλάβουν πρωτοβουλίες.

Άλλωστε οι Βαλκανικές χώρες προτιμούν να κάνουν δουλειές με τους ισχυρούς παρά με την Ελλάδα...

Οι ελληνικές τράπεζες εξασφάλισαν έγκαιρα ένα μερίδιο 13% στις τραπεζικές αγορές των δυο αυτών χωρών (ανήκουν σε ποσοστό 80% - 90% σε ξένους ομίλους) και στρέφουν τώρα (εδώ και ένα χρόνο) την προσοχή τους στα Δυτικά Βαλκάνια την Αν. Ευρώπη, την Ουκρανία και την Τουρκία, όπου οι επιχειρηματικές προσδοκίες είναι μεγαλύτερες.

Νέος προσανατολισμός

Η «στροφή» αυτή φαίνεται και από το γεγονός ότι ενώ οι δύο χώρες (Βουλγαρία - Ρουμανία) επιτάχυναν τη διαδικασία ένταξής τους στην Ε.Ε., οι ελληνικές επιχειρήσεις σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΒΕΑ διεύρυναν τις επενδύσεις τους στην Αλβανία, τη FYROM, τη Σερβία και το Μαυροβούνιο, όπου κατέχουν ήδη το μεγαλύτερο μερίδιο των ξένων επενδύσεων.

Αντίθετα στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία τα τελευταία χρόνια οι ελληνικές επενδύσεις υπολείπονται αυτών άλλων δυτικοευρωπαϊκών χωρών.

Μια δεύτερη αλλαγή που διαφαίνεται στον ορίζοντα είναι ότι ενώ οι ελληνικές τράπεζες κινήθηκαν αυτόνομα στα Βαλκάνια, οι μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις στις δύο άλλες ζωτικής σημασίας αγορές, τις κατασκευές (έργα υποδομής) και την ενέργεια, δείχνουν προσανατολισμένες να προχωρήσουν με συνεργασίες ξένων μεγάλων ομίλων.

Η βαλκανική εκστρατεία των ελληνικών επιχειρήσεων

Δυναμικές κινήσεις με επεκτάσεις στις γειτονικές αγορές των Βαλκανίων αλλά και της Τουρκίας, προωθούν τα τελευταία χρόνια πολλές εισηγμένες ελληνικές εταιρείες, εκμεταλλεζόμενες αφ' ενός την ανάπτυξη των υποδομών που διαθέτουν οι χώρες αυτές αφ' ετέρου την εξέλιξή τους σε πυρήνες ισχυρής κατανάλωσης.

Μάλιστα τους τελευταίους μήνες πολλές εταιρείες από τον χώρο του εμπορίου, της βιομηχανίας, της υγείας, της ενέργειας και άλλους κλάδους, ακολουθώντας τα χνάρια των ελληνικών τραπεζών που ελέγχουν μεγάλο μέρος του χρηματοπιστωτικού συστήματος των χωρών αυτών, επενδύουν στη γεωγραφική αυτή περιοχή. Όπως έχουν επισημάνει πολλές φορές Έλληνες επιχειρηματίες, είναι πιο εύκολο να ανταγωνιστεί κανείς επιχειρήσεις από τα Βαλκάνια, παρά από τη Δυτική Ευρώπη. Και μιλάμε βέβαια για μια αγορά 140 εκατομμυρίων ανθρώπων. Συνολικά οι ελληνικές επενδύσεις στα Βαλκάνια έχουν ξεπεράσει τα 6 δισ. ευρώ και το ποσό αυτό αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά ενόψει και της εισόδου στην Ε.Ε. Ρουμανίας και Βουλγαρίας.

Εμπορικές επιχειρήσεις

Σημαντικές είναι οι προοπτικές που διανοίγονται για αρκετές εμπορικές επιχειρήσεις στις αγορές την Βαλκανικής, καθώς η ενίσχυση του εισοδήματος των κατοίκων των χωρών αυτών δημιουργεί νέους ισχυρούς καταναλωτές. Είναι γνωστή εδώ και καιρό η δραστηριότητα των Elmec, Notos, Σαράντης και Fashion Box όπου είτε λέγουν δίκτυα λιανικών πωλήσεων ενδυμάτων και καλλυντικών είτε μέσω θυγατρικών τους εμπορεύονται δικά τους προϊόντα. Επίσης επέκταση στα Βαλκάνια μεθοδεύει και η εταιρεία ηλεκτρικών ειδών Μπενρουμπή καθώς και η εταιρεία ξενοδοχειακού και οικιακού εξοπλισμού Yalco, η εταιρεία Multirama, αλλά και η Φουρλής με την ανάπτυξη καταστημάτων ΙΚΕΑ.

Elmec Sport

Η ελληνική εταιρεία συμφερόντων της οικογένειας Φάις, πέρα από τη σημαντική της θέση στην ελληνική αγορά, αποτελεί και τον μεγαλύτερο λιανεμπόριο ενδυμάτων στη Ρουμανία. Μάλιστα πρόσφατα ανακοίνωσε την πρόθεσή της να συμμετέχει στην κατασκευή ενός μεγάλων διαστάσεων εμπορικού κέντρου στη ρουμανική πόλη Κραϊόβα. Ειδικότερα η θυγατρική της Elmec Sport, Elmec Romania θα συμμετέχει με ποσοστό από 30% και πάνω στο εμπορικό κέντρο το οποίο ήδη έχει ξεκινήσει να χτίζεται από την εταιρεία MicroCom DOI. Το εμπορικό κέντρο θα είναι συνολικού εμβαδού

122 χιλιάδων τετραγωνικών μέτρων και η συνολική επένδυση εκτιμάται στα 80 εκατ. ευρώ.

Φουρλής

Στην αναζήτηση του κατάλληλου χώρου για να ανοίξει το πρώτο κατάστημα ΙΚΕΑ στη Βουλγαρία το 2008, βρίσκεται ο όμιλος Φουρλή. Μάλιστα το κατάστημα αυτό θα είναι το πρώτο στα Βαλκάνια, ενώ σε συνεργασία πάντα με τη σουηδική πολυεθνική, ο όμιλος στοχεύει την επέκτασή του σε Σερβία, Κροατία και άλλες βαλκανικές χώρες. Μετά το πρώτο ΙΚΕΑ στη Βουλγαρία θα ακολουθήσουν και άλλα δύο τουλάχιστον στην ίδια χώρα. Επίσης ο όμιλος αναπτύσσει και την αλυσίδα αθλητικών ειδών Intersport και στοχεύει στην ανάπτυξη 10 καταστημάτων στη Ρουμανία και πέντε στη Βουλγαρία.

Jumbo – Sprider

Στην κατασκευή ακινήτου στη Σόφια το οποίο προορίζεται για εμπορική χρήση προχωρά η εταιρεία Spider, στο οποίο θα φιλοξενηθεί το πρώτο κατάστημα της εταιρείας στη Βουλγαρία και το δεύτερο κατάστημα της Jumbo στην ίδια χώρα. Η Jumbo επίσης σύντομα θα δημιουργήσει κατάστημα και στη Ρουμανία.

Ελγέκα

Την επέκτασή της στην αγορά της Μολδαβίας το 2007 ανακοίνωσε η ΕΛΓΕΚΑ μέσω της θυγατρικής της στη Ρουμανία Elgeka Ferfelis Romania SRL. Η ELGEKA FERFELIS ROMANIA SRL αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες ρουμανικές εταιρείες εμπορίου και διανομών, και δραστηριοποιείται στην αγορά της Ρουμανίας από το 2002. Επίσης τον Ιούνιο του 2006 η εταιρεία προχώρησε στη σύσταση της εταιρείας ELGEKA FERFELIS BULGARIA LTD, όπου συμμετέχει με 75% και το αντικείμενο των εργασιών της είναι η εμπορική δραστηριότητα, η εισαγωγή και εξαγωγή αγαθών και υπηρεσιών, η παροχή υπηρεσιών marketing καθώς και η εμπορική αντιπροσώπευση στη βουλγαρική επικράτεια.

Ηλεκτρονική Αθηνών

Τα Βαλκάνια αποτελούν στρατηγικό στόχο για την εταιρεία εμπορίας ηλεκτρικών ειδών και η αρχή θα γίνει σύντομα με την αγορά της Σερβίας, όπου σύντομα θα λειτουργήσει μισθωμένο Megastores Electronica, 2.500 τ.μ. Η διοίκηση της εταιρείας έχει ξεκινήσει τις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να βρει και δεύτερο χώρο για τη δημιουργία και άλλου καταστήματος στη χώρα, ενώ συζητά και για τις αγορές της Αλβανίας και της FYROM.

Βιομηχανίες

Εδώ και αρκετά χρόνια πολλοί Έλληνες επιχειρηματίες βλέποντας τα χαμηλά κόστη παραγωγής επένδυσαν και μετέφεραν παραγωγικές εγκαταστάσεις σε περιοχές της Βουλγαρίας, της Αλβανίας ή των Σκοπίων ώστε να επωφεληθούν. Επίσης πολλές εταιρείες τροφίμων, Λούλης, Vivartia, Κατσέλης κλπ προχώρησαν σε επενδύσεις παράγοντας προϊόντα για τις τοπικές αγορές. Σήμερα και άλλες εταιρείες, κυρίως από τον χώρο των χημικών επεκτείνονται προς τις αγορές αυτές.

Νεοχημική

Η εταιρεία η οποία διαθέτει θυγατρικές σε όλες σχεδόν τις βαλκανικές χώρες, στοχεύει σε εξαγορές, οι οποίες θα αφορούν σε επιχειρήσεις καλλυντικών, χημικών, φαρμάκων και απορρυπαντικών. Πρόσφατα μάλιστα ανακοινώθηκε ότι συμμετείχε σε διαγωνισμό για την ιδιωτικοποίηση μονάδων παραγωγής λιπαντικών στην Σερβία. Ειδικότερα οι διαγωνισμοί αφορούν το 70% του κεφαλαίου της εταιρείας «Fabrika Maziva, Krusevac» και το 70% της «Rainerija Nafte Beograd»

Πλαστικά Κρήτης

Στην ενίσχυση της παρουσίας της στην αγορά της Τουρκίας, προωθεί η εταιρεία Πλαστικά Κρήτης μέσω της ίδρυσης νέας θυγατρικής εταιρίας με έδρα την Αττάλεια. Στόχος είναι η εμπορική προώθηση στην τουρκική αγορά πλαστικών φύλλων για γεωργικές χρήσεις και κυρίως των φύλλων

κάλυψης θερμοκηπίων. Η Τουρκία έχει περίπου 250,000 στρέμματα θερμοκήπια έναντι 45,000 στρεμμάτων της χώρας μας και η Πλαστικά Κρήτης στοχεύει να αποκτήσει μέσω της θυγατρικής της που θα ονομάζεται Ege-Dost ένα αξιόλογο μερίδιο αγοράς. Σημειώνεται ότι η πρώτη θυγατρική της Πλαστικά Κρήτης στην Τουρκία, η Senkroma AS, διαθέτει στην Κωνσταντινούπολη παραγωγική μονάδα για masterbatches (πρώτες ύλες για τη βιομηχανία πλαστικών).

Υγεία

Στην υπογραφή συμφωνίας προχώρησε η εταιρεία Υγεία με στόχο τη δημιουργία και λειτουργία του πρώτου ιδιωτικού νοσηλευτικού ιδρύματος στην Αλβανία και με προοπτική ανάπτυξης δικτύου φορέων παροχής υπηρεσιών υγείας στις χώρες Μαυροβούνιο και FYROM. Η συμφωνία προβλέπει τη σύσταση ανωνύμου εταιρίας στην οποία θα συμμετέχει το «Υγεία» με ποσοστό 80% και ο κ. S. Duraku με ποσοστό 20%. Η εταιρεία θα ολοκληρώσει την κατασκευή και θα λειτουργήσει εντός 18 μηνών Γενικό Νοσοκομείο δυναμικότητας 140 περίπου κλινών. Το ΥΓΕΙΑ θα συμμετάσχει καταρχήν με το ποσό των 24 εκατ. Ευρώ

Το βαλκανικό όραμα των ελληνικών τραπεζών

Η μελλοντική επιτυχία του τραπεζικού συστήματος προϋποθέτει: η Ελλάδα να συνεχίσει να απολαμβάνει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, οι οικονομίες της ΝΑ Ευρώπης να συνεχίσουν την πορεία σύγκλισής τους προς την ΕΕ και οι ελληνικές τράπεζες να ολοκληρώσουν με επιτυχία την περιφερειακή παρουσία τους. Η ισχυρή παρουσία στην περιοχή των Βαλκανίων από τις ελληνικές τράπεζες και επιχειρήσεις προϋποθέτει ισχυρή, ανταγωνιστική και εξωστρεφή ελληνική οικονομία.

Οι ελληνικές τράπεζες, σε διαφορετικό βαθμό η καθεμιά, είναι σήμερα αναμφισβήτητα πιο ανταγωνιστικές, πιο υγιείς, πιο διεθνοποιημένες. Παρουσιάζουν αξιόλογους ρυθμούς ανάπτυξης εργασιών, ικανοποιητική κερδοφορία, διεθνοποιημένο μετοχολόγιο, προοπτική ισχυρής περιφερειακής παρουσίας. Η σημερινή ελπιδοφόρα εικόνα οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, στην απελευθέρωση των αγορών, στα χαμηλά επιτόκια και στις συνθήκες νομισματικής σταθερότητας που ακολούθησε την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ αλλά και στον σημαντικό βαθμό εξυγίανσης και εκσυγχρονισμού των τραπεζών που συνοδεύτηκε από ένα κύμα συγχωνεύσεων και εξαγορών τα τελευταία χρόνια. Για πρώτη ίσως φορά στην πρόσφατη ιστορία μας ικανός αριθμός ελληνικών τραπεζών μοιράζονται το ίδιο όραμα: την ισχυρή περιφερειακή και διεθνή παρουσία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Οι προοπτικές για τα επόμενα χρόνια παραμένουν ικανοποιητικές, παρά τις προκλήσεις που υπάρχουν μπροστά μας: την αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων, την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων, την επίτευξη ικανοποιητικού μεγέθους, τον έλεγχο του κόστους, την εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, την αποτελεσματική αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας, τα αναλογιστικά ελλείμματα των ασφαλιστικών ταμείων, τις δυσκαμψίες στην αγορά εργασίας, τη συνεχιζόμενη έντονη κρατική παρουσία, την ένταση του ανταγωνισμού σε όλα τα επίπεδα.

Η μελλοντική επιτυχία όμως του τραπεζικού συστήματος είναι συνυφασμένη με την ικανοποίηση τριών σημαντικών προϋποθέσεων: η Ελλάδα να συνεχίσει να απολαμβάνει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, οι οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης να συνεχίσουν την πορεία σύγκλισης προς την Ευρωπαϊκή Ένωση με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και οι ελληνικές τράπεζες με ισχυρή θέση στην εγχώρια αγορά να ολοκληρώσουν με επιτυχία το όραμα της περιφερειακής παρουσίας τους. Η επίτευξη υψηλών ρυθμών μεγέθυνσης της οικονομίας στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια είναι σημαντικός παράγοντας για την πορεία των τραπεζών. Ο βαθμός ανάπτυξης των τραπεζικών εργασιών και ωρίμανσης του τραπεζικού κλάδου στην Ελλάδα υπολείπεται σημαντικά του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Για παράδειγμα, το ποσοστό χορηγήσεων προς το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) ανέρχεται στο 62% στην Ελλάδα έναντι 95% του μέσου ευρωπαϊκού όρου, ενώ το ποσοστό δανεισμού ιδιωτών προς το ΑΕΠ ανέρχεται σε 23% στην Ελλάδα έναντι 47% του μέσου όρου στην Ευρώπη. (www.Βήμα online.gr, του Νίκου Καραμούζη 21/03/2004).

Επιπλέον ο λόγος των ασφαλιστρών προς το ΑΕΠ ανέρχεται στο 2% στην Ελλάδα έναντι 7% στην Ευρώπη, ο λόγος των κεφαλαίων υπό διαχείριση προς το ΑΕΠ είναι μόλις στο 18% στην Ελλάδα έναντι 43% στην

Ευρώπη, ενώ οι τράπεζες στην Ελλάδα πωλούν δύο προϊόντα περίπου ανά πελάτη έναντι 3-4 προϊόντων στην Ευρώπη. (www.Βήμαonline.gr, του Νίκου Καραμούζη 21/03/2004). Άρα υπάρχουν σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης των χρηματοδοτήσεων με διψήφιο αριθμό αύξησης και των εσόδων από προμήθειες τα επόμενα χρόνια, υπό την προϋπόθεση ότι η ελληνική οικονομία θα συνεχίσει την ισχυρή πορεία της.

Υποστηρίζεται τελευταία από περιορισμένο αριθμό αναλυτών μια απαισιόδοξη άποψη, δηλαδή ότι η ελληνική οικονομία θα ακολουθήσει σημαντική πτωτική πορεία μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Δεν συμμερίζομαι αυτές τις αρνητικές εκτιμήσεις για μια σειρά λόγους, παρά τις δυσκολίες που υπάρχουν και στην Ελλάδα και στο διεθνές περιβάλλον.

Πρώτον, τα οφέλη από τη διοργάνωση επιτυχημένων Ολυμπιακών Αγώνων είναι μπροστά μας και όχι πίσω μας.

Δεύτερον, η ροή κεφαλαίων από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης προς την Ελλάδα (γύρω στα 3,5 δισ. ευρώ ετησίως) θα μειωθεί σταδιακά μετά το 2006 αλλά όχι δραστικά.

Τρίτον, η ευρωπαϊκή οικονομία φαίνεται ότι βελτιώνεται ύστερα από μακροχρόνια περίοδο στασιμότητας (55% του ελληνικού εμπορίου πραγματοποιείται προς και από την Ευρωπαϊκή Ένωση).

Τέταρτον, τα τελευταία χρόνια έχει ήδη συντελεσθεί σημαντικός βαθμός αναδιάρθρωσης και διεθνοποίησης των ελληνικών επιχειρήσεων, οι οποίες αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό και το άνοιγμα των αγορών από ισχυρότερη θέση.

Αλλά ο σημαντικότερος παράγοντας για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας είμαστε εμείς οι ίδιοι. Η οικονομική πολιτική που θα ακολουθηθεί, οι πρωτοβουλίες των επιχειρήσεων που θα αναληφθούν, η στάση των πολιτών και των συλλογικών φορέων απέναντι στα μεγάλα

προβλήματα θα καθορίσουν, την τελική πορεία μας. Κρατάμε σε μεγάλο βαθμό το μέλλον μας στα χέρια μας.

Οφείλουμε συλλογικά να αντιμετωπίσουμε τους παράγοντες που υπονομεύουν τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και αποθαρρύνουν ιδίως τις ξένες αλλά και τις εγχώριες επενδύσεις:

- i. Τον ατελέσφορο, μεγάλο και διεφθαρμένο σε σημαντικό βαθμό δημόσιο τομέα.
- ii. Τον ατελέσφορο, μη παραγωγικό και δαπανηρό τρόπο άσκησης της κοινωνικής πολιτικής.
- iii. Τον περιορισμένο βαθμό ιδιωτικοποιήσεων και τον γιγαντισμό του κράτους (8 από τις 12 μεγαλύτερες εισηγμένες εταιρείες στο ΧΑ ελέγχονται έμμεσα ή άμεσα από το κράτος).
- iv. Τα διαρθρωτικά προβλήματα σε κοινωνική ασφάλιση, υγεία, παιδεία, αγορά εργασίας, γεωργία και φορολογία.
- v. Την αποθάρρυνση της επιχειρηματικότητας.
- vi. Τη βαθιά ριζωμένη πεποίθηση κρατικού πατερναλισμού στον μέσο πολίτη: Όλοι περιμένουν από το κράτος και για όλα φταίει το κράτος.

Είναι φανερό ότι βαθμιαία ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος θα ωριμάσει και θα προσαρμοστεί στους ρυθμούς ανάπτυξης εργασιών και στα περιθώρια κέρδους που επικρατούν στην ευρωζώνη. Γι' αυτόν τον λόγο είναι πολύ σημαντικό να αναζητηθούν νέες ευκαιρίες, κυρίως στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, όπου οι ελληνικές τράπεζες έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα, ώστε να αντισταθμιστεί η βαθμιαία ωρίμανση της ελληνικής αγοράς. Η σταδιακή μεταμόρφωση των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης σε οικονομικές αγορές δημιουργεί νέες ευκαιρίες στις ελληνικές τράπεζες και στις ελληνικές επιχειρήσεις

γενικότερα να λειτουργήσουν π.χ. στα Βαλκάνια σε μια αγορά 60 εκατ. κατοίκων ή 130 εκατ. κατοίκων αν συμπεριλάβουμε και την Τουρκία.

Οι παραπάνω χώρες αναμένεται να έχουν τα επόμενα χρόνια πραγματικούς ρυθμούς ανάπτυξης που θα ξεπερνούν το 5% ετησίως και, παρά το χαμηλό επίπεδο προσωπικού εισοδήματος, προσφέρουν σημαντικές ευκαιρίες για τις ελληνικές τράπεζες για μια σειρά λόγους:

1. Το διμερές εμπόριο της Ελλάδας με τις βαλκανικές χώρες αυξάνεται ταχύτατα και η αποκατάσταση των σχέσεων με την Τουρκία θα επιταχύνει αυτή την πορεία (π.χ., τα έσοδα από εξαγωγές της Ελλάδας προς τις βαλκανικές χώρες διπλασιάστηκαν σε δύο χρόνια).
2. Οι ελληνικές άμεσες επενδύσεις στην περιοχή είναι εντυπωσιακές και ξεπερνούν τα 5 δισ. ευρώ τα τελευταία δέκα χρόνια τοποθετώντας την Ελλάδα σε μία από τις υψηλότερες θέσεις ανάμεσα στους ξένους επενδυτές.
3. Οι τραπεζικές εργασίες έχουν χαμηλό βαθμό ανάπτυξης, π.χ. ο λόγος δανείων προς το ΑΕΠ είναι λιγότερο από 20%, το 1/5 περίπου του μέσου όρου στην ευρωζώνη.
4. Η προοπτική ένταξης των περισσότερων χωρών στην ευρωζώνη την επόμενη δεκαετία προσφέρει ένα πιο προβλέψιμο και σταθερό πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο σε σχέση με άλλες αναδυόμενες αγορές.

Οι ξένες τράπεζες έχουν σημαντική παρουσία στη Βαλκανική (ελέγχουν το 67% του συνόλου του ενεργητικού των τραπεζών) και οι ελληνικές έχουν επίσης καταλάβει σημαντική θέση ακολουθώντας ουσιαστικά τους πελάτες τους. Ελληνικές τράπεζες δραστηριοποιούνται σήμερα στη Βουλγαρία, στη Ρουμανία, στη Σερβία, στην Αλβανία και στα Σκόπια. Το μερίδιο αγοράς των ελληνικών τραπεζών στις παραπάνω χώρες ανέρχεται (% επί του

συνόλου του ενεργητικού) σε 18,7% στη Βουλγαρία, 33,5% στα Σκόπια, 10,1% στη Ρουμανία, 9,2% στην Αλβανία και 1,5% στη Σερβία. Η πρόκληση για όλους μας να ενισχύσουμε την παρουσία μας είναι μεγάλη τα επόμενα χρόνια. Αλλά η ισχυρή παρουσία στην περιοχή από τις ελληνικές τράπεζες και επιχειρήσεις προϋποθέτει ισχυρή, ανταγωνιστική και εξωστρεφή ελληνική οικονομία.

Οφείλουμε να χαράζουμε συλλογικά με τον μέγιστο βαθμό συναίνεσης μια μακροχρόνια στρατηγική ανάπτυξης και δημιουργίας πλούτου στην Ελλάδα στο νέο ανοιχτό, διεθνοποιημένο και ανταγωνιστικό περιβάλλον. Η Ελλάδα μπορεί και πρέπει να γίνει μια ανταγωνιστική εξαγωγική χώρα αγαθών και κυρίως υπηρεσιών με έντονη περιφερειακή παρουσία. Η συζήτηση για δικαιότερη κατανομή του πλούτου θα καταστεί τότε ευκολότερη και ουσιαστικότερη. Θα πρέπει όλοι να πειστούμε ότι η μελλοντική ευημερία μας θα εξασφαλιστεί καλύτερα με την εφαρμογή οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών ανοιχτής αγοράς, με την ενθάρρυνση και την κοινωνική αποδοχή της επιχειρηματικότητας, με την υλοποίηση διαρθρωτικών αλλαγών, που καθυστερούν, με την εξωστρέφεια σε όλα τα επίπεδα, με την έμφαση στην παιδεία, την έρευνα και την ενθάρρυνση της καινοτομίας, με τη μείωση του ρόλου του κράτους στην οικονομική ζωή. Οι Έλληνες έχουμε διακριθεί σε ανοιχτές και ανταγωνιστικές αγορές με βασικό παράδειγμα τη ναυτιλία και το εμπόριο.

Έχουμε ως χώρα δυνατό επιχειρηματικό, επαγγελματικό και επιστημονικό ταλέντο εντός και εκτός της επικρατείας. Θα το αξιοποιήσουμε; Έχουμε δυνατότητα να επιδιώξουμε πολιτικές που οδηγούν στη διατήρηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης, στη διεθνή ανταγωνιστικότητα και σε ηγετικό περιφερειακό ρόλο. Θα το κάνουμε; Αυτή είναι η κυριότερη αβεβαιότητα μπροστά μας.

Οι προοπτικές είναι θετικές

Η τραπεζική αγορά των Βαλκανίων παρουσιάζει τον μεγαλύτερο βαθμό καθυστέρησης σε σχέση με τις ώριμες τραπεζικές αγορές των περισσότερο ανεπτυγμένων χωρών της Δύσης, των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας, της Άπω Ανατολής και της Λατινικής Αμερικής, ενώ η βαλκανική τραπεζική αγορά υστερεί και έναντι αυτής που δημιούργησαν οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης που πέρασαν από την κεντρικά σχεδιασμένη στην οικονομία της ανοιχτής αγοράς. Οι τράπεζες στις βαλκανικές αγορές λειτουργούν σε πολύ δυσμενές οικονομικό περιβάλλον, το οποίο αναστέλλει μεσομακροπρόθεσμα την ομαλή επέκταση και αναβάθμιση των τραπεζικών εργασιών. Ωστόσο έχουν ήδη υιοθετηθεί κεντρικές οικονομικές και νομισματοπιστωτικές πολιτικές που διευκολύνουν τη λειτουργία τραπεζών προσανατολισμένων στην επέκταση μέσω της κερδοφορίας και της αύξησης της κεφαλαιακής βάσης τους.

Από την εποχή της κατάρρευσης των κεντρικά σχεδιασμένων και κρατικοποιημένων τομέων στις οικονομίες των βαλκανικών χωρών ξεκίνησε μία σειρά από αποφασιστικές τραπεζικές μεταρρυθμίσεις, ενώ το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών δημιουργήθηκε με βάση τα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα. Οι μεγάλες τομές που έγιναν για να προωθηθεί ο εκσυγχρονισμός στον τραπεζικό τομέα ήταν οι ακόλουθες:

- Δημιουργία ενός δυαδικού συστήματος που αποτελείται από την κεντρική τράπεζα αφενός και τις τράπεζες και ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς αφετέρου. Η κεντρική τράπεζα ασκεί τη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική, φέροντας επιτυχώς εις πέρας το τεράστιο έργο καταπολέμησης του υπερπληθωρισμού, και έχει την πλήρη ευθύνη για τον έλεγχο των τραπεζών. Οι τράπεζες λειτουργούν

με αποκλειστικά δική τους οικονομική ευθύνη με στόχο την επίτευξη κερδών.

- Έκδοση μιας σειράς αποφάσεων κεντρικών τραπεζών και νόμων που υποχρεώνουν τις τράπεζες να μεριμνούν όλο και περισσότερο για την εξασφάλιση της φερεγγυότητας που θα διασφαλίζει τα συμφέροντα των συναλλασσόμενων με αυτές.
- Εξασφάλιση στις ξένες τράπεζες ίδιων όρων ανταγωνισμού με τις ντόπιες και ενθάρρυνση της προσέλκυσης ξένων τραπεζών με προηγμένη τραπεζική τεχνογνωσία.
- Υποχρέωση των τραπεζών να μην εκτίθενται σε μεγάλους κινδύνους από υπερδανειοδοτήσεις θυγατρικών, συγγενικών επιχειρήσεων ή μητρικών ομίλων.
- Προώθηση των ιδιωτικοποιήσεων στον χώρο των τραπεζών.
- Μέτρα για την αποτελεσματικότερη διοίκηση και οργάνωση των κρατικών τραπεζών, για την αύξηση της παραγωγικότητας των τραπεζοϋπαλλήλων, την εισαγωγή νέων τεχνολογιών κτλ.
- Αναδιοργάνωση των ταχυδρομικών ταμειυτηρίων και ίδρυση εξειδικευμένων πιστωτικών ιδρυμάτων για τη χρηματοδότηση της αγροτικής οικονομίας, των μικρομεσαίων επιχειρήσεων κτλ.
- Υποστήριξη της ανάπτυξης της χρηματιστηριακής αγοράς και της ενεργοποίησης των τραπεζών στον χώρο αυτό.
- Διευκόλυνση των τραπεζών εφόσον δεν εμφανίζουν οικονομικά προβλήματα, δεν εκτίθενται σε συναλλαγματικούς κινδύνους κτλ. να αντλούν κεφάλαια από τη διεθνή αγορά.

Ποιους έχουν ανταγωνιστές

Ο διεθνής ανταγωνισμός που δέχονται οι ελληνικές τράπεζες στα Βαλκάνια προέρχεται κυρίως από τον ευρωπαϊκό χώρο.

Ενδεικτικά:

- Στη Βουλγαρία δραστηριοποιούνται, μεταξύ άλλων, η γαλλική Societe Generale, η ολλανδική ING, η αυστριακή Raiffeisen, η κοινή θυγατρική της γαλλικής BNP και της γερμανικής Dresdner, η γερμανική HypoVereinsbank και δύο τουρκικές τράπεζες: η Ziraat Bankasi και η Demir Bank.
- Στην Αλβανία, η Banco di Roma έχει συμμετοχή στην Banco Italoalbanese, ενώ παρουσία στη χώρα έχουν επίσης τράπεζες ισλαμικού χαρακτήρα και προέλευσης ή τράπεζες αβέβαιης φερεγγυότητας προερχόμενες από χώρες όπως η Μαλαισία.
- Η Ρουμανία είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη παρουσία ξένων τραπεζών. Στη χώρα δραστηριοποιούνται η Citibank, οι ολλανδικές ING και ABN - AMRO, η BNP, η Dresdner, η Raiffeisen, η Societe Generale (εξαγόρασε τη Romanian Development Bank με 150 καταστήματα), οι τουρκικές Demir και Banque Turquoroumaine, η General Electric Capital, που εξαγόρασε το 45% της Bank Post από κοινού με την πορτογαλική Banco Portuguese de Investimentos κ.λπ.

Οι Ελληνικές Επενδύσεις στα Βαλκάνια

Είκοσι πέντε ελληνικές πολυεθνικές έχουν επενδύσει το 80% των συνολικών ελληνικών εκροών σε ολόκληρη τη Βαλκανική περιοχή. ([www.κερδος online.gr](http://www.κερδος.online.gr))

Οι βαλκανικές χώρες έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στην προσπάθειά τους να γίνουν μια λειτουργική οικονομία της αγοράς, αν και θα λέγαμε ότι δεν είναι ακόμα ικανές να αντιμετωπίσουν τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις αγοράς εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο όγκος των επενδυμένων κεφαλαίων σε αυτές τις χώρες είναι πολύ περιορισμένος και υπάρχει έλλειψη δυτικού επενδυτικού ενδιαφέροντος. Με δεδομένη αυτή την κατάσταση, οι Έλληνες επιχειρηματίες έχουν βρει έδαφος για να πραγματοποιήσουν αρκετά μεγάλες επενδύσεις σε σχέση με τα οικονομικά μεγέθη της Ελλάδας. Παρ' όλα αυτά 25 περίπου ελληνικές πολυεθνικές έχουν επενδύσει το 80% των συνολικών ελληνικών εκροών σε ολόκληρη τη βαλκανική περιοχή. Συγχρόνως, περίπου 3.000-3.500 ενεργές ελληνικές επιχειρήσεις από τις 8.000-10.000 εγγεγραμμένες προσέφεραν και προσφέρουν δραστηριότητες προστιθέμενης αξίας στις βαλκανικές οικονομίες, όπως νέες θέσεις εργασίας, προϊόντα καλύτερης ποιότητας, ευρύτερη ποικιλία των προϊόντων και αύξηση της παραγωγής. ([www.κερδος online.gr](http://www.κερδος.online.gr) 16/04/2007). Με δεδομένο ότι οι εταιρείες από τις ανεπτυγμένες δυτικές χώρες έχουν αναπτύξει υψηλό επενδυτικό ενδιαφέρον για τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, οι ελληνικές επιχειρήσεις πρέπει να στραφούν στις βαλκανικές χώρες αφού αναλύσουν με προσοχή τα οικονομικά και επιχειρησιακά δεδομένα των βαλκανικών χωρών και λάβουν

υπόψη κυρίως τη γεωγραφική και πολιτισμική εγγύτητα και τη γνώση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος των Βαλκανίων.

Οι βαλκανικές χώρες, παρ όλο που υστερούν οικονομικά σε σχέση με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, διαθέτουν εντούτοις σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης και προοπτικές ένταξής τους στην Ε.Ε. μέσα στην τρέχουσα δεκαετία [η Σλοβενία είναι μέλος της Ε.Ε. ήδη από το Μάιο του 2004, ενώ η Βουλγαρία και η Ρουμανία έχουν ελπίδες για ένταξή τους στην Ε.Ε. το 2007, ενώ το ίδιο πιθανή είναι και η ένταξη της Κροατίας στην Ε.Ε. το 2007-8]. Επίσης, υπάρχουν έντονα σημάδια οικονομικής ανάκαμψης-ανάπτυξης και πολιτικό-κοινωνικής σταθερότητας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Επομένως, παρουσιάζονται αρκετές επενδυτικές ευκαιρίες ιδίως για τις ελληνικές επιχειρήσεις με δεδομένη την έλλειψη επενδυτικού ενδιαφέροντος από τις δυτικές πολυεθνικές. Οι χώρες της ΝΑ Ευρώπης έχουν την προοπτική στη δεκαετία που διανύουμε να επιτύχουν το στόχο της ευρωπαϊκής σύγκλισης, όπως επίσης και οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τις αγορές αυτές.

**Σταθερά πρώτες οι ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία:
πρώτη η Βουλγαρία στις προτιμήσεις των Ελλήνων
επιχειρηματιών**

Στα έτη 1992 και 1993 100 ελληνικές επιχειρήσεις ξεκίνησαν την επενδυτική τους δραστηριότητα στη Βουλγαρία. Κατόπιν, το 1994, υπήρξε μια συσσώρευση περίπου 450 νέων ελληνικών επιχειρήσεων και στα έτη 1995-1997, περίπου 750 νέες επιχειρήσεις ενεγράφησαν. Από το 1998 ως το

2001 έχουμε μια εγγραφή 2.400 πρόσθετων ελληνικών επιχειρήσεων στη Βουλγαρία. Επιπλέον, άλλες 290 ελληνικές επιχειρήσεις που εγγράφονται στα έτη 2002-3 και έτσι, στο τέλος του 2003 στα βουλγαρικά αρχεία εμφανίζονται πάνω από 4.000 εγγεγραμμένες ελληνικές επιχειρήσεις.(www.kathimerini.gr 05/07/2007).

Λιγότερες από το 1/3 αυτών είναι ενεργές. Γίνεται εμφανές ότι ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών επιχειρήσεων είναι ενεργός στις περιοχές της νότιας Βουλγαρίας, κοντά στα ελληνικά σύνορα, λόγω του χαμηλού κόστους εργασίας και μεταφορών, το οποίο βοήθησε στη δημιουργία μιας εξαγωγικής βάσης, κυρίως, για εταιρείες εντάσεως εργασίας. Για παράδειγμα, στο Blagoevgrad υπάρχουν πάνω από 700 εταιρείες ελληνικές εγγεγραμμένες και υπολογίζεται ότι το 1/3 από αυτές είναι ενεργές.

Οι ελληνικές εταιρείες εντάσεως εργασίας βρέθηκαν σε αυτή την περιοχή εξαιτίας του φθηνού κόστους εργασίας. Ενδεικτικά, περίπου 200 έως 300 ελληνικές επιχειρήσεις κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ιματισμού αναπτύσσουν δραστηριότητες σε αυτές τις ιδιαίτερες περιοχές, παρά το γεγονός ότι πρέπει να απασχολήσουν σχεδόν δύο φορές περισσότερους εργαζόμενους απ ό,τι στην Ελλάδα -άνω των 90% τους γυναίκες- εξαιτίας των κατώτερων δεξιοτήτων των εργαζομένων (ειδικά τα πρώτα έτη της μετάβασης 1989-1995).

Η συσσώρευση των κλωστοϋφαντουργικών επιχειρήσεων έχει συμβάλει πολύ στην εμφάνιση ενός παράξενου φαινομένου σε αυτές τις περιοχές: ένα πολύ υψηλό ποσοστό γυναικείας απασχόλησης σε αντιδιαστολή με ένα πολύ υψηλό ποσοστό ανεργίας που πλήττει τον ανδρικό πληθυσμό.

Με βάση τον αριθμό των ελληνικών επιχειρήσεων που έχουν εγγραφεί με σκοπό την ανάπτυξη επενδυτικής δραστηριότητας στη

Βουλγαρία, βρίσκεται στην πρώτη θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (E.U.), (η Ιταλία είναι στη δεύτερη θέση).(www.kathimerini.gr)

Σε παγκόσμια κλίμακα, η Ελλάδα βρίσκεται στην τρίτη θέση μετά την Τουρκία και τη Ρωσία. Όμως, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι πολλές ελληνικές επιχειρήσεις έχουν επενδύσει μέσω του φορολογικού παραδείσου της Κύπρου (περίπου 500 εγγεγραμμένες εταιρείες), τότε η Ελλάδα ξεπερνώντας κατά πολύ τις 4.000 εταιρείες βρίσκεται στη δεύτερη θέση μετά την Τουρκία. Γενικότερα, λόγοι γειτνίασης της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Ρωσίας με τη χώρα της Βουλγαρίας αλλά και η ύπαρξη μουσουλμανικών μειονοτήτων στη Βουλγαρία με ταυτόχρονη έλλειψη δυτικού επενδυτικού ενδιαφέροντος στη Βουλγαρία, επεξηγούν την εμφάνιση των τριών αυτών χωρών στις πρώτες θέσεις των επενδυτικών χωρών στη Βουλγαρία. Η μεγαλύτερη συσσώρευση των επιχειρήσεων ανεξαρτήτου χώρας προέλευσης εμφανίζεται στην πρωτεύουσα, τη Σόφια, καθώς και στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά πόλεις της Βουλγαρίας που έχουν καλύτερες υποδομές και ανάπτυξη όπως η Σόφια, η Φιλιπούπολη (Plovdiv), ο Πύργος (Burgas) και η Βάρνα (Varna). Επίσης, η ύπαρξη λιμανιού σε μία πόλη, ή η γειτνίαση της πόλης με τη Μαύρη Θάλασσα ή με τη χώρα προέλευσης της πολυεθνικής, αποτελούν σημαντικά κριτήρια με βάση τα οποία επιλέγουν οι επενδύτριες πολυεθνικές την πόλη εγκατάστασης ενός επενδυτικού σχεδίου (π.χ. BLAGOEVGRAD μόλις λίγα χιλιόμετρα από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα και πάνω από 700 εγγεγραμμένες ελληνικές επιχειρήσεις). Όπως αναφέρθηκε, ο αριθμός των εγγεγραμμένων ελληνικών επιχειρήσεων δεν αντιστοιχεί με τον αριθμό εταιρειών που λειτουργούν (ενεργές). Φαίνεται ότι ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών επιχειρήσεων υπάρχει μόνο σαν όνομα στη βουλγαρική αγορά, που αναμένει τις καλύτερες ημέρες για να λειτουργήσει (Labrianidis 1996/7;

1997). Από τις 4.000 καταχωρισμένες ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία, περίπου το 1/3 είναι ενεργές σήμερα.

Το ίδιο πράγμα συμβαίνει με τις τουρκικές και ρωσικές επιχειρήσεις στη Βουλγαρία. Κάποιος μπορεί να υποθέσει ότι η διαφορά μεταξύ των αριθμών (διαφορά μεταξύ των εγγεγραμμένων και ενεργών επιχειρήσεων) οφείλεται επίσης στην αποχώρηση ενός σημαντικού αριθμού μικρού και μεσαίου μεγέθους ελληνικών εταιρειών από τη Βουλγαρία λόγω χρεοκοπίας (πτώχευσης), λόγω αποτυχίας τους να γίνουν ενεργές στη βουλγαρική αγορά, λόγω επιστροφής τους στην Ελλάδα, λόγω εξαγοράς τους από τρίτη εταιρεία, ή τέλος λόγω αναχώρησής τους σε τρίτη χώρα. Μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι η πλειοψηφία των εισροών Ξένων 'μέσων Επενδύσεων (ΞΑΕ) στη Βουλγαρία έχει συσσωρευτεί στην πρωτεύουσα της Βουλγαρίας, τη Σόφια.

Από το σύνολο των \$6,4 δισεκατομμυρίων, ένα ποσό \$3,4 δισεκατομμυρίων έχει επενδυθεί στη Σόφια (περίπου 53% του συνόλου), ενώ ακολουθεί η Βάρνα μόνο με \$400 εκατομμύρια. (www.Kathimerini.gr 14/02/2006). Συγχρόνως, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι πάνω από 1.500 ελληνικές επιχειρήσεις έχουν εγγραφεί στη Σόφια και άλλες 750 ελληνικές επιχειρήσεις έχουν εγγραφεί στην πόλη Blagoevgrad. Εντούτοις, οι ελληνικές επιχειρήσεις που έχουν εγκατασταθεί στην Blagoevgrad, αν και επένδυσαν ένα μικρό χρηματικό ποσό (οι συνολικές εισροές ΞΑΕ στην Blagoevgrad από όλο τον κόσμο σε όλα τα έτη μετάβασης συνολικά αριθμούν μόνο \$70 εκατομμύρια, εντούτοις προσέφεραν και προσφέρουν σημαντικές δραστηριότητες προστιθέμενης αξίας, όπως η δημιουργία εκατοντάδων θέσεων εργασίας. Οι σημαντικότεροι ξένοι επενδυτές στη Βουλγαρία προήλθαν κυρίως από την Ελλάδα, την Αυστρία, την Ολλανδία, τη Γερμανία, το Βέλγιο, και την Ιταλία.

Μεγάλης κλίμακας επενδύσεις έχουν γίνει επίσης μέσω του παράκτιου κέντρου της Κύπρου αλλά και του Λουξεμβούργου, οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί κυρίως από Έλληνες, Τούρκους και Ρώσους επιχειρηματίες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (των «15») είναι η σημαντικότερη πηγή ΞΑΕ στη Βουλγαρία (1992-2003) με πάνω από 4 δισεκατομμύρια US\$ (περίπου 60% του συνόλου).

Αυτήν τη στιγμή, οι εκροές ΞΑΕ στη Βουλγαρία από τις χώρες της Ε.Ε. (των «25») υπολογίζονται πάνω από 5 δισεκατομμύρια US\$ (πάνω από 70% του συνόλου). Οι μεγαλύτεροι Έλληνες επενδυτές στη βουλγαρική οικονομία. Τράπεζες όπως η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, η AlphaΤράπεζα, η Eurobank, η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδας και διάφορες επιχειρήσεις όπως η HBC - Κόκα- Κόλα 3Ε, η Δέλτα, η Chipita, η Halcor, η Χαρτοποιία Θράκης, η Intracom και το Goodys έχουν επενδύσει συνολικά μισό δισ. US\$ στη Βουλγαρία καθ όλη τη διάρκεια των ετών μετάβασης (περίπου τις μισές ελληνικές επενδύσεις στη Βουλγαρία τις πραγματοποίησαν δέκα εταιρείες από το σύνολο των 4.000 εγγεγραμμένων εταιρειών).(www.Kathimerini.gr)

Πρώτοι σε επενδύσεις στην Αλβανία οι Έλληνες και οι Ιταλοί παρά τα προβλήματα σταθερότητας που υπάρχουν στη γειτόνα χώρα

Σχετικά με την Αλβανία μπορούμε να πούμε ότι οι συνολικές αλβανικές εισροές ΞΑΕ σε ολόκληρη τη μεταβατική περίοδο (1989-2003) είναι λιγότερες από 1 δισεκατομμύριο US\$. Αυτή η περιορισμένη απόδοση σε ΞΑΕ οφείλεται σε μια σειρά κρίσεων που πραγματοποιήθηκαν στην

Αλβανία: πολιτικές αναταραχές που ακολούθησαν την κατάρρευση των πέντε σχεδίων πυραμίδων το 1997, η προσπάθεια πραξικοπήματος το Σεπτέμβριο του 1998 και η κρίση του Κοσόβου το 1999. Κατά τη διάρκεια των ετών 1999-2003 η Αλβανία πέτυχε υψηλά επίπεδα εισροών ΞΑΕ έναντι των προηγούμενων ετών, κυρίως, λόγω των επιτυχών προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης των δημόσιων επιχειρήσεων κυρίως στους τομείς των τηλεπικοινωνιών και των τραπεζικών εργασιών.

Η πλειοψηφία των ξένων επενδυτών προήλθε κυρίως από την Ιταλία και την Ελλάδα. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι οι Έλληνες επιχειρηματίες επένδυσαν συνολικά 430 εκατομμύρια δολάρια σε αυτό το ποσό, αν προστεθούν και οι ελληνικές επενδύσεις μέσω της Κύπρου, καθώς και οι πρόσφατες επενδύσεις του 2003-4, η Ελλάδα ξεπερνά το μισό δισ. \$ και καταλαμβάνει, έτσι, την πρώτη θέση επενδύτριας χώρας στην Αλβανία.

Πρώτη Επενδύτρια χώρα η Ελλάδα στη Ρουμανία με «οδηγό» τον ΟΤΕ

Περνώντας στη Ρουμανία, μπορούμε να υποστηρίξουμε, ότι οι 20 μεγαλύτερες ελληνικές επενδύσεις στη Ρουμανία υπολογίζονται σε λίγο λιγότερο από δύο δισ. \$. (www.Ημερησίαonline.gr). Επίσης, επισημαίνουμε ότι η Ρουμανία κατά τη διάρκεια των ετών μετάβασης (1989-2003) έλαβε περισσότερα από 10 δισεκατομμύρια US\$ ως συσσωρευμένο απόθεμα ΞΑΕ. Επίσης μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι τα στατιστικά στοιχεία δεν συμφωνούν. Σύμφωνα με μελέτες επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή δείχνει ότι οι ελληνικές επενδύσεις στη Ρουμανία είναι της τάξεως των 300 εκατομμυρίων US\$, ενώ μας ενημερώνουν ότι οι συνολικές

ελληνικές επενδύσεις από 20 μόνο ελληνικές εταιρείες στη Ρουμανία αγγίζουν τα 1.890 εκατομμύρια US\$.

Η συγκεκριμένη απόκλιση εξηγείται από το γεγονός χρήσης από τους Έλληνες επιχειρηματίες των παράκτιων επιχειρήσεων στο φορολογικό παράδεισο της Κύπρου (επενδύσεις μισό δισ. US\$ στη Ρουμανία μέσω Κύπρου) καθώς και από το γεγονός ότι η ελληνική επιχείρηση τηλεπικοινωνιών (OTE) δεν επένδυσε στη Ρουμανία, ούτε μέσω της Ελλάδας ούτε μέσω της χρήσης ενός παράκτιου κέντρου, αλλά μέσω δανειοδότησης από ιδιωτικά τραπεζικά ιδρύματα στη Ρουμανία και έτσι δεν εμφανίζεται σε κανέναν πίνακα καταγεγραμμένων ΞΑΕ. Τέλος, μπορούμε να επισημάνουμε ότι οι ελληνικές εγγεγραμμένες επιχειρήσεις στη Ρουμανία είναι 2.555 και οι κυπριακές εγγεγραμμένες επιχειρήσεις είναι 1.144. Εντούτοις, λιγότερες από το 1/3 είναι ενεργές.

Ηγούνται σε Επενδύσεις οι Έλληνες στη Σερβία & Μαυροβούνιο: Μεγάλες Προοπτικές για Νέες Επενδύσεις

Όσον αφορά τις μεγαλύτερες ελληνικές ξένες άμεσες επενδύσεις στη Σερβία και το Μαυροβούνιο αυτές είναι: η Coca-Cola (3E or HBC) μέσω της Balkaninvest Ltd (IBP Beograd) επενδύοντας πάνω από 30 εκατ. \$, η Delta International Holdings (Lux) με τη συνεργασία της Γαλλικής Danone με επένδυση άνω των 35 εκατ. \$, ο Τιτάν με επένδυση άνω των 35 εκατ. \$ στο επενδυτικό σχέδιο cement plant Kosjeric.

Άλλες ελληνικές επενδύσεις στη Σερβία & στο Μαυροβούνιο περιλαμβάνουν τον Βερόπουλο, την Jugopetrol AD Kotor (JPK) (54.34%, Ελληνικά Πετρέλαια), την Yugolot d.o.o. (Intralot- Intracom), την Alpha

Bank Belgrade, την Εθνική Τράπεζα (NBG Group), την EFG Eurobank, a.d. - Beograd (90.8%, EFG Bank Group), την Chipita (Chipita International Group), και την Halcor S.A. - (Viohalco Group). Επιπλέον, σύμφωνα με την UNECE (2004), η Σερβία και το Μαυροβούνιο έλαβαν \$740 εκατομμύρια συνολικές εισροές ΞΑΕ το 1997, \$113 εκατομμύρια το 1998, \$112 εκατομμύρια το 1999, \$50 εκατομμύρια το 2000, \$165 εκατομμύρια το 2001, \$475 εκατομμύρια το 2002, και \$1260 εκατομμύρια το 2003.

Συνεπώς, κάποιος μπορεί να καταλήξει στο ότι οι ελληνικές πολυεθνικές της Ελλάδας για άλλη μια φορά είναι μεταξύ των ηγετών σε ΞΑΕ στη Σερβία και στο Μαυροβούνιο αλλά και συνάμα στο γεγονός ότι οι μεγάλες επενδύσεις στη Σερβία μόλις ξεκίνησαν και υπάρχουν τεράστιες προοπτικές για περαιτέρω επενδύσεις!

Πρώτοι στις Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ οι Έλληνες Επιχειρηματίες παρά το Πρόβλημα του «Ονόματος» με τη Γείτονα Χώρα

Με βάση τις επίσημες πηγές του ισοζυγίου πληρωμών της ΠΓΔΜ καθώς και της αντιπροσωπείας ιδιωτικοποίησης της ΠΓΔΜ, οι ελληνικές ΞΑΕ υπολογίζονται περίπου σε 350 εκατομμύρια US\$. Περισσότερα από \$165 εκατομμύρια έχουν επενδυθεί από τους Έλληνες μέσω των προγραμμάτων ιδιωτικοποίησης στη ΠΓΔΜ. Επιπλέον, \$64 εκατομμύρια έχουν επενδυθεί από τον TITAN και την HBC/3E χρησιμοποιώντας τον φορολογικό παράδεισο της Κύπρου. Οι Έλληνες επιχειρηματίες μέσω της Ελλάδας και της Κύπρου έχουν επενδύσει γύρω στα 350 εκατ \$ και βρίσκονται στην πρώτη θέση σε όγκο επενδυμένου κεφαλαίου στην ΠΓΔΜ,

πολύ κοντά με την Ουγγαρία.(www.Βημα online.gr). Όμως, στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ουγγρικό επενδυτικό ενδιαφέρον στην ΠΓΔΜ, αφού το σύνολο των ουγγρικών επενδύσεων προέρχεται από ένα επιτυχημένο πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης της σκοπιανής κρατικής επιχείρησης τηλεπικοινωνιών από την ουγγρική επιχείρηση MATAV για \$310 εκατομμύρια. Όμως, η MATAV ανήκει πλειοψηφικά στη γερμανική εταιρεία Deutsche Telecom.

Οι Έλληνες Επιχειρηματίες «Κατακλύζουν» τα Βαλκάνια Χρησιμοποιώντας τον Φορολογικό Παράδεισο της Κύπρου

Συμπερασματικά, μπορεί να υποστηριχτεί ότι οι ελληνικές επενδύσεις στη βαλκανική περιοχή υπολογίζονται σε 5 δισεκατομμύρια US\$ (συμπεριλαμβανομένης και της ειδικής περίπτωσης του ΟΤΕ στη Ρουμανία αλλά και της χρήσης από τους Έλληνες των παράκτιων κέντρων της Κύπρου -μόνο 4.25% φόρος επί των κερδών- και του Λουξεμβούργου)

Συγχρόνως, οι περισσότερες (άνω του 50% επί του συνόλου των επενδύσεων) από τις συνολικές ελληνικές επενδύσεις στα Βαλκάνια (σε όγκο επενδυμένου κεφαλαίου) πραγματοποιήθηκαν από περίπου 25 μεγάλες ελληνικές πολυεθνικές. Επιπλέον, υπολογίζονται στις 8.000-10.000 οι εγγεγραμμένες ελληνικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, αλλά μόνο 3.000 από αυτές είναι ενεργές προσφέροντας θέσεις εργασίας, προϊόντα καλύτερης ποιότητας, ευρύτερη ποικιλία των προϊόντων, και αύξηση παραγωγής του ΑΕΠ της κάθε γείτονας χώρας.

Γιατί επενδύουν οι Έλληνες στα Βαλκάνια

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα οι ελληνικές εταιρείες επενδύουν στα Βαλκάνια. Πιο συγκεκριμένα, επειδή:

- 1) Τα Βαλκάνια προσφέρουν στην Ελλάδα μία εντελώς νέα αγορά. Η νέα αγορά των Βαλκανίων βρίσκεται πολύ κοντά στην Ελλάδα (Petrakos, 1997).
- 2) Στην αγορά των Βαλκανίων υπάρχει έλλειψη εγχώριου ανταγωνισμού.
- 3) Τα Βαλκάνια προσφέρουν φτηνό εργατικό κόστος, έτσι οι μεταφερόμενες επιχειρήσεις «συμβάλλουν» στην αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στη Βόρεια Ελλάδα.
- 4) Η Ελλάδα ειδικεύεται στη φασόν παραγωγή (ειδικά η Βόρεια Ελλάδα), η οποία στηρίζεται επίσης στο χαμηλό κόστος της ανειδίκευτης εργασίας. Οι γειτονικές Βουλγαρία, Αλβανία και ΠΓΔΜ προσφέρουν εξαιρετικά καλούς όρους από αυτή την άποψη. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι η αναλογία των αμοιβών μεταξύ Ελλάδας και Βαλκανίων ήταν 1:8 στην αρχή της μετάβασης και είναι τώρα 1:4 ή και ακόμη 1:5.

Εντούτοις η παραγωγικότητα της εργασίας στα Βαλκάνια στα πρώτα χρόνια ήταν 1:3, αλλά με την αυξανόμενη εμπειρία σε ορισμένες περιοχές πλησιάζει εκείνη των Ελλήνων εργαζομένων. Η τελευταία ανάπτυξη οφείλεται στη συγκέντρωση ενός μεγάλου αριθμού ελληνικών

υφαντουργικών επιχειρήσεων (ιδιαίτερα στη Νότια Βουλγαρία), οι οποίες δημιούργησαν υψηλότερη ζήτηση για εργασία και αύξησαν στη συνέχεια τους μισθούς.

Η ύπαρξη πολύ ευνοϊκών εμπορικών συμφωνιών (φορολογικές απαλλαγές, έλλειψη ποσοτώσεων και δασμολογίων κ.λπ.) μεταξύ της Βουλγαρίας και άλλων κοντινών χωρών, καθώς και η χαμηλή φορολογία (15% φόρος επί των εταιρικών κερδών στη Βουλγαρία από 1/1/2005).

Η γραφειοκρατία, η δωροδοκία, ο υψηλός κίνδυνος, η διαφθορά που χαρακτηρίζουν την οικονομία των Βαλκανίων αποτελούν αποθαρρυντικούς παράγοντες για τους δυτικούς επενδυτές, ενώ οι Έλληνες ένιωσαν εξοικειωμένοι με αυτή την πραγματικότητα που την είχαν ζήσει και στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 (και τη «ζουν» εν μέρει μέχρι και σήμερα) (Iammarino και Pitelis, 2000).

Υπήρξε μια γενική ευφορία που προκύπτει από την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και την ανάλογη ανάγκη για αγαθά και υπηρεσίες στις χώρες που υποδεικνύουν το γρήγορο και εύκολο κέρδος. Αυτή η ευφορία ενθαρρύνει τους Έλληνες επιχειρηματίες να ενεργήσουν βιαστικά και χωρίς προηγούμενη και λεπτομερή έρευνα της αγοράς.

Η παρουσία χιλιάδων σπουδαστών στα πανεπιστήμια κυρίως της Σερβίας, της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας προσέλκυσε τους Έλληνες επιχειρηματίες για να επενδύσουν -ειδικά- στους κλάδους της ψυχαγωγίας, των εστιατορίων και της βιομηχανίας τροφίμων.

Τέλος, η πώληση κρατικών επιχειρήσεων μέσω της ιδιωτικοποίησης ή της δημιουργίας κοινών (κοινοπραξιών) επιχειρήσεων (joint ventures) έβαλε σε «πειρασμό» μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, όπως η Ελληνική Εταιρεία Εμφιάλωσης Coca-Cola, ο Τιτάν, η Intracom, η Δέλτα, η Goodys, η Νίκας, η Χαρτοποιία Θράκης και άλλες, να μπουν στην αγορά και απέκτησαν ένα

μεγάλο μέρος αυτής. Αυτή η συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων στη βαλκανική αγορά θα δώσει ώθηση στην ισχύ τους και στη θέση τους στην παγκόσμια αγορά και θα αυξήσει το παγκόσμιο μερίδιο αγοράς [π.χ. η Ελληνική Εταιρεία Εμφιάλωσης έγινε ο δεύτερος μεγαλύτερος εμφιαλωτής στον κόσμο (πίεσεις από τον ανταγωνισμό)] (Bitzenis, 2002).

Τρόποι Αποφυγής Υψηλής Φορολόγησης στα Βαλκάνια

Οι ελληνικές εταιρείες στην προσπάθεια να αποφύγουν την υψηλή φορολόγηση, η οποία υπάρχει στην Ελλάδα, μπορεί να στραφούν σε μία βαλκανική χώρα όπου θα δημιουργήσουν μία εταιρεία με έδρα τη βαλκανική χώρα με αποτέλεσμα να λειτουργούν με τους κανόνες και τους νόμους της χώρας που υποδέχεται την επένδυση, διατηρώντας το δικαίωμα να επιστρέψουν, όποτε αυτές το επιθυμούν, τα καταγεγραμμένα ποσά του επενδυμένου κεφαλαίου στην Ελλάδα υπό τη μορφή κερδών (επαναπατρισμός κερδών). Επίσης, οι ελληνικές εταιρείες μπορεί να επανεπενδύσουν τα κέρδη και έτσι να αποφύγουν ακόμη και τη φορολογία του κράτους στο οποίο επένδυσαν. Πολλές φορές εταιρείες, κυρίως εντάσεως εργασίας, προτιμούν να επενδύσουν σε περιοχές με υψηλή ανεργία, όπου θα απασχολούν πάνω από ένα συγκεκριμένο αριθμό εργαζομένων, ή να πραγματοποιήσουν μια επένδυση πάνω από ένα συγκεκριμένο ύψος με αποτέλεσμα να απαλλάσσονται από φορολόγηση ενός μεγάλου μέρους των κερδών τους. Επίσης, πολλές φορές και σε αρκετές βαλκανικές χώρες οι εταιρείες απαλλάσσονται από τη φορολόγηση των κερδών (εξ ολοκλήρου) για τα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους, και κάποιο ποσοστό των κερδών για τα επόμενα χρόνια αν επενδύσουν αυτές οι

εταιρείες μέσα από το κρατικό πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων με πλειοψηφικό πακέτο. Είναι, επίσης, δυνατό βάσει της νομοθεσίας οι εταιρείες, είτε να μεταφέρουν τις ζημιές στα επόμενα έτη (ισχύει για όλες τις επιχειρήσεις -έως 5 χρόνια- και για τις τράπεζες -έως 10 χρόνια-) είτε να απαλλάσσονται από την πληρωμή κάποιου ποσοστού ΦΠΑ και να έχουν πλήρη απαλλαγή ΦΠΑ όταν πρόκειται για εισαγωγή μηχανολογικού εξοπλισμού. Επιπρόσθετα, οι ξένες επιχειρήσεις στα Βαλκάνια μπορούν να εγγραφούν ως εγχώριες επιχειρήσεις (και όχι ως ξένες πολυεθνικές) με αποτέλεσμα τη χαμηλή φορολογία (για παράδειγμα στη Βουλγαρία το ποσοστό φόρου εταιρικών είναι 15% από 1/1/2005). Τέλος, είναι σύνηθες σε μία χώρα υπό μετάβαση να είναι δεδομένη η ανυπαρξία ενός ανεπτυγμένου κρατικού ελέγχου για αποφυγή φοροδιαφυγής, με αποτέλεσμα την ύπαρξη δωροδοκιών-καταστάσεων διαφθοράς, αλλά και ανυπαρξία ελεγκτικών μηχανισμών, νόμων, αυστηρών κυρώσεων κτλ.

Αποτέλεσμα αυτών η δήλωση ελάχιστων κερδών από την πλευρά των επιχειρήσεων. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, δύναται κάθε επιχείρηση που επιθυμεί να επενδύσει στα Βαλκάνια να δημιουργήσει ταυτόχρονα μια παράκτια εταιρεία (offshore) (εταιρεία που απολαμβάνει προνομιακή φορολογική μεταχείριση σε περιοχές που αποκαλούνται φορολογικοί παράδεισοι) με αποτέλεσμα να εμφανίζεται αυτή η εταιρεία στους πίνακες των χωρών της Βαλκανικής ως επενδύτρια εταιρεία προερχόμενη από χώρα διαφορετική (π.χ. από Κύπρο, Λουξεμβούργο, Virgin Islands κτλ.) από αυτή (home country) που πραγματικά ανήκουν τα συμφέροντα των επιχειρηματιών που την κατέχουν (Bitzenis, 2003b).

Λόγοι Αποτυχίας Πολλών Μικρών Ελληνικών Επιχειρήσεων

Ως αποτέλεσμα των προαναφερθέντων λόγων 10.000 ελληνικές επιχειρήσεις εγγράφηκαν στη βαλκανική αγορά, ενώ ενεργές είναι λιγότερες από 3.500. Επομένως, ο αριθμός των αναγγελθέντων ελληνικών επενδυτικών προγραμμάτων στα Βαλκάνια δεν αντιστοιχεί στον πραγματικό αριθμό εταιρειών υπό λειτουργία. Φαίνεται ότι διάφορες ελληνικές επιχειρήσεις υπήρξαν μόνο κατ όνομα στη βαλκανική αγορά περιμένοντας καλύτερες ημέρες να έρθουν και να γίνουν ενεργές. Μπορούμε όμως να αναφέρουμε και το γεγονός ότι η διαφορά μεταξύ του αναγγελθέντος αριθμού των ελληνικών επιχειρήσεων που λειτουργούν στη βαλκανική αγορά και του πραγματικού αριθμού των εταιρειών που υπάρχουν σ αυτήν οφείλεται και στην αποχώρηση ενός σημαντικού αριθμού μικρών και μεσαίων εταιρειών από τη βαλκανική αγορά. Οι λόγοι για την αποχώρησή τους σχετίζονται και με την ενδυνάμωση του ανταγωνισμού. Μόνο το ένα τρίτο των εγγεγραμμένων ελληνικών επιχειρήσεων είναι ενεργές στα Βαλκάνια και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι Έλληνες επιχειρηματίες θέλησαν το εύκολο και γρήγορο κέρδος χρησιμοποιώντας περιορισμένο κεφάλαιο και χωρίς να έχουν προηγούμενη εμπειρία στις οικονομικές δραστηριότητες στα Βαλκάνια.

Πολλοί Έλληνες, οι οποίοι στα πρώτα χρόνια της μετάβασης έσπευσαν -χωρίς οποιοδήποτε σχέδιο επένδυσης και χωρίς έρευνα αγοράς- να δημιουργήσουν εταιρείες στα Βαλκάνια και να τις καταχωρίσουν, γρήγορα κατάλαβαν ότι δεν έχουν πιθανότητα να δημιουργήσουν μια επιχείρηση ελπίζοντας σε εύκολα κέρδη.

Η γραφειοκρατία, η δωροδοκία, ο υψηλός επιχειρηματικός κίνδυνος και η διαφθορά είναι μερικοί από τους παράγοντες που οδήγησαν πολλούς Έλληνες να κλείσουν τις επιχειρήσεις τους και να επιστρέψουν (παρά την εξοικείωσή τους με αυτά τα εμπόδια-αντικίνητρα).

Μερικές κοινοπραξίες λόγω της ανικανότητας για συνεργασία με τους τοπικούς επενδυτές οδηγήθηκαν σε αποτυχία.

Μερικές από τις περιπτώσεις «ακολουθώντας τον πελάτη» απέτυχαν επειδή τα κέρδη που οι επιχειρηματίες περίμεναν μετά από μερικά χρόνια δεν ήρθαν. Πολλοί από αυτούς σταμάτησαν τις προσπάθειές τους, είτε επειδή οι απώλειες ήταν σημαντικές στα πρώτα χρόνια επένδυσης είτε γιατί η εδραίωσή τους στην αγορά δεν φάνηκε να δίνει πιθανότητες για κάτι καλύτερο στο μέλλον.

Το χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα που οδήγησε στη χαμηλή κατά κεφαλήν κατανάλωση, και επιδείνωσε τα εισοδήματα και τα κέρδη των επιχειρήσεων. Αυτό είχε μεγαλύτερες επιπτώσεις στις μικρές επιχειρήσεις, δεδομένου ότι «η αγορά-στόχος» είναι τα νοικοκυριά, τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις «δοκιμάστηκαν» από οικονομικές κρίσεις.

Οι οικονομικές κρίσεις ανάγκασαν πολλές ελληνικές επιχειρήσεις να επιστρέψουν στην Ελλάδα.

Μερικές ελληνικές επιχειρήσεις στον τομέα κλωστοϋφαντουργίας και έτοιμου ενδύματος επέστρεψαν στην Ελλάδα λόγω της ανεπάρκειας των ικανοτήτων των Βαλκάνιων εργαζομένων, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την παραγωγή χαμηλής ποιότητας προϊόντων. Το χαμηλό κόστος εργασίας δεν ήταν αρκετό να κρατήσει αυτούς τους επενδυτές στα Βαλκάνια.

Διάφορες μικρές ελληνικές επιχειρήσεις, που καθιερώθηκαν στα πρώτα χρόνια της μετάβασης, επιβίωσαν για μικρό χρονικό διάστημα, καθώς πολύ σύντομα οι δυτικές πολυεθνικές ήρθαν προσφέροντας τα ίδια

προϊόντα με καλύτερη ποιότητα και με πιο προσιτές τιμές. Στην πραγματικότητα δεν είναι εύκολο να είναι κανείς ακριβής με τον αριθμό εκείνων των επιχειρήσεων που είναι ακόμα ενεργές ή έχουν φύγει από μία βαλκανική χώρα. Αυτό οφείλεται στο πρόβλημα με τα στατιστικά στοιχεία, τα οποία δεν αφαιρούν από το σύνολο του αριθμού επενδύσεων εκείνες τις επιχειρήσεις που δεν δραστηριοποιήθηκαν ποτέ ή δεν είναι ενεργές ακόμα (Bitzenis, 2003b).

Συμπεράσματα για τους επιχειρηματίες

Ο χαρακτηρισμός ότι είναι «μύθος» οι επενδύσεις των δυτικοευρωπαϊκών πολυεθνικών στην ευρύτερη περιοχή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, που χρησιμοποιείται από αναλυτές, ίσως να ξενίζει, πάντως αιτιολογείται από το γεγονός ότι οι ξένες άμεσες επενδύσεις στην περιοχή είναι περιορισμένες, όπως περιορισμένο είναι και το επενδυτικό ενδιαφέρον από όλες ανεξαιρέτως τις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες στην περιοχή των ΚΑΕ και ειδικότερα στα Βαλκάνια (Bitzenis, 2003c; Bitzenis, 2005a; Bitzenis, 2005b). Αυτό συγχρόνως αποτελεί και μια ευκαιρία, ένα κίνητρο για τις ελληνικές επιχειρήσεις, να προβούν σε περαιτέρω ανάληψη επενδυτικών σχεδίων στη Βαλκανική. Ευκαιρίες υπάρχουν, είτε μέσα από την πραγματοποίηση έργων υποδομής είτε μέσα από την ευρύτερη ικανοποίηση των ανεκπλήρωτων καταναλωτικών αναγκών ενός πληθυσμού που είναι πολλαπλάσιος από αυτόν της Ελλάδας.

Ο Έλληνας επιχειρηματίας πρέπει να λάβει υπόψη τα ακόλουθα:

1. Να μελετήσει προσεκτικά τα κίνητρα και αντικίνητρα μιας επένδυσης σε μια χώρα της Βαλκανικής.
2. Να μελετήσει το οικονομικό, επιχειρησιακό, νομοθετιπολιτικό-κοινωνικό περιβάλλον της χώρας-στόχου της επένδυσης.
3. Να μελετήσει τις αρχικές οικονομικές συνθήκες, τα εξωτερικά γεγονότα και τα μακροοικονομικά μεγέθη κάθε χώρας κατά τη χρονιά που ξεκίνησε η μετάβαση στην οικονομία της αγοράς. Έτσι γίνεται εφικτό να διαπιστωθεί η πορεία εξέλιξής της και οι πιθανότητες-προοπτικές για οικονομική ανάπτυξη.

Μελετώντας τα παραπάνω είναι επίσης εφικτό να συσχετιστεί η ανάληψη του δεδομένου ρίσκου που έχουν οι συγκεκριμένες επενδύσεις με την πρόβλεψη της μελλοντικής πορείας της οικονομίας της συγκεκριμένης χώρας, έτσι ώστε να διαπιστωθούν επενδυτικές ευκαιρίες. Επίσης, το ρίσκο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη αλλά και να θεωρείται από τον επενδυτή ότι ενσωματώνεται μέσα στο χαμηλό τίμημα αγοράς μιας ιδιωτικοποιημένης κρατικής επιχείρησης, αλλά και να εκτιμάται η προσδοκία υψηλών κερδών. Αναγκαία είναι και η αναζήτηση ασφάλειας των επενδύσεων όπως και η αναζήτηση χρηματοδοτήσεων χαμηλού κόστους και επιδοτήσεων. Να μελετήσει πίνακες με στατιστικά δεδομένα για άλλες παραμέτρους εκτός από τα μακροοικονομικά μεγέθη, όπως διαφθορά, παραοικονομία, διαφάνεια, εγκληματικότητα, ανταγωνιστικότητα, ανθρώπινα δικαιώματα κτλ. είναι απαραίτητα. Με δεδομένο, λοιπόν, ότι οι εταιρείες από τις

ανεπτυγμένες δυτικές χώρες έχουν αναπτύξει υψηλό επενδυτικό ενδιαφέρον για τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, οι ελληνικές επιχειρήσεις πρέπει να στραφούν στις βαλκανικές χώρες, αφού αναλύσουν με προσοχή όλα τα παραπάνω και να λάβουν υπόψη κυρίως τη γεωγραφική εγγύτητα, την πολιτισμική εγγύτητα και τη γνώση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος των Βαλκανίων (Bitzenis, 2004b).

Τι ελέγχουν οι ελληνικές τράπεζες στα Βαλκάνια

Τις προοπτικές των τραπεζικών συστημάτων στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης παρουσιάζει η Εθνική Τράπεζα στην ειδική έκδοση για τον Τραπεζικό τομέα των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, η οποία εντάσσεται στο 3ο τεύχος, για το 2003, του "South Eastern European Countries – Key Issues, Recent Developments and an Overview of the Banking Sector".

Στη μελέτη της Εθνικής τονίζεται πως το άνοιγμα των χρηματοοικονομικών αγορών των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης στα τέλη της δεκαετίας του 1990 προσέλκυσε διεθνές ενδιαφέρον λόγω του μεγέθους τους και των επενδυτικών ευκαιριών που παρουσίαζαν.

Για ορισμένους ξένους επενδυτές, αναφέρεται στη μελέτη, επρόκειτο για άλλη μία αναδυόμενη αγορά, μαζί με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας, προς αναζήτηση υψηλών αποδόσεων. Για επενδυτές με περιορισμένη δυνατότητα επέκτασης στις εγχώριες αγορές (δυτικοευρωπαϊκά τραπεζικά συστήματα) επρόκειτο για στρατηγικής σημασίας προορισμό.

Από το 2000, η παρουσία των ξένων τραπεζών ενισχύθηκε περαιτέρω εξαιτίας της σημαντικής βελτίωσης της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης των χωρών αυτών, της υιοθέτησης συνετών μακροοικονομικών πολιτικών και της προόδου στον τομέα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Οι αναπτυσσόμενοι τραπεζικοί τομείς των χωρών της ΝΑΕ, τονίζει η Εθνική Τράπεζα έχουν προσελκύσει επενδύσεις από τραπεζικούς ομίλους κυρίως της Ιταλίας, της Ελλάδας, της Αυστρίας, της Γερμανίας, της Γαλλίας και, μεταξύ άλλων, της Τουρκίας.

Οι ελληνικές τράπεζες επέκτειναν τις δραστηριότητές τους στις γειτονικές χώρες ώστε να επωφεληθούν από την πολιτισμική και γεωγραφική εγγύτητα αλλά και για να ακολουθήσουν την γενικότερη επέκταση των ελληνικών βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων.

Ειδικότερα, οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν τις χώρες της ΝΑΕ ως φυσική επέκταση της μητρικής τους αγοράς. Ακολούθησαν, στο σημείο αυτό, το παράδειγμα των σκανδιναβικών τραπεζών, οι οποίες αντιμετώπισαν τα κράτη της Βαλτικής ως μέρος της φυσικής τους αγοράς και σήμερα κατέχουν τη σημαντικότερη επενδυτική θέση στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών των αντίστοιχων χωρών.

Στην περίοδο 1990-2002 οι ελληνικές επενδύσεις στις χώρες της ΝΑΕ προσεγγίζουν τα 5 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ ο τραπεζικός τομέας των χωρών αυτών έχει απορροφήσει το ένα πέμπτο περίπου του συνόλου (σχεδόν 2% του συνολικού ενεργητικού των χωρών της ΝΑΕ).

Κατά το 2002 οι μεγαλύτεροι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι (Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank, Τράπεζα Πειραιώς και EFG Eurobank Ergasias) ήλεγχαν 13 τράπεζες και 4 προμηθευτές χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι οποίοι μαζί με 22

καταστήματα αριθμούσαν συνολικά 528 μονάδες και απασχολούσαν 6.500 άτομα περίπου.

Αναφορικά με τις προοπτικές των των τραπεζών στις χώρες της ΝΑΕ, επισημαίνεται ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων 5 ετών, βελτιώθηκαν σημαντικά η ευρωστία και οι επιδόσεις των τραπεζικών συστημάτων των χωρών της ΝΑΕ. Η βελτίωση ήταν αποτέλεσμα της εφαρμογής μίας διαδικασίας αναμόρφωσης των τραπεζικών συστημάτων που περιλαμβάνει αναδιαρθρώσεις και ιδιωτικοποιήσεις τραπεζών του δημοσίου τομέα, κλείσιμο αφερέγγυων τραπεζών, διαγραφές δανείων σε καθυστέρηση, υιοθέτηση νέων προληπτικών και πιο αυστηρών εποπτικών κανόνων και, τέλος, είσοδο ξένων τραπεζών.

Τα τραπεζικά συστήματα των χωρών της ΝΑΕ ρυθμίζονται και εποπτεύονται σχετικά καλά, έχουν υψηλή κεφαλαιοποίηση αναφέρει η Εθνική Τράπεζα, είναι αρκετά κερδοφόρα και έχουν επαρκή ρευστότητα. Όμως, το επίπεδο της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, παραμένει, παρά τη βελτίωσή του, πολύ χαμηλό σε σχέση με το αντίστοιχο των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ).

Η περαιτέρω βελτίωση της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης είναι καθοριστική για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη των τραπεζών και απαραίτητη για την ενίσχυση της προσπάθειας εξασφάλισης υψηλών και διατηρήσιμων ρυθμών ανάπτυξης των οικονομιών. Για το σκοπό αυτό, οι τράπεζες πρέπει να εισαγάγουν πιο σύγχρονες πρακτικές και συστήματα, ειδικά όσον αφορά τη διαχείριση κινδύνων.

Είναι γεγονός, ότι οι τράπεζες έχουν επωμισθεί όλο το βάρος της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης και αυτό συνδέεται άμεσα με το χαμηλό βαθμό ανάπτυξης των αγορών κεφαλαίου. Όμως, τα τραπεζικά συστήματα δεν έχουν ακόμα εκπληρώσει το ρόλο τους ενώ ο ιδιωτικός

τομέας, ο οποίος επιδιώκει να αποτελέσει το βασικό συντελεστή της οικονομικής ανάπτυξης, αντιμετωπίζει ακόμα σημαντικά εμπόδια στην εξασφάλιση χρηματοδότησης.

Παρόλα αυτά, το επίπεδο της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης αναμένεται ότι θα βελτιωθεί σημαντικά, καθώς το πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον σταθεροποιείται, οι οικονομίες ανακάμπτουν, τα επιτόκια και τα περιθώρια επιτοκίου των τραπεζών μειώνονται και ο ανταγωνισμός του τραπεζικού τομέα εντείνεται.

Οι τράπεζες των χωρών της ΝΑΕ θα επεκταθούν στη λιανική και την εταιρική τραπεζική, ενώ αναμένεται ότι θα συμπεριλάβουν και εξειδικευμένες τραπεζικές εργασίες όπως είναι η διαχείριση διαθεσίμων, οι πιστωτικές κάρτες και τα πιο σύγχρονα συστήματα διανομής.

Η διαδικασία του εκσυγχρονισμού ξεκινά από τις ξένες τράπεζες, οι οποίες έχουν κυρίαρχη παρουσία στα τραπεζικά συστήματα αρκετών χωρών της ΝΑΕ και έχουν εισαγάγει χρηματοοικονομική τεχνογνωσία, εξελιγμένες λογισμικές εφαρμογές, επενδυτικούς πόρους και πιο προχωρημένες μεθόδους εκτίμησης κινδύνων. Έτσι, συμβάλλουν, αποφασιστικά στην αναβάθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και στην εντατικοποίηση του ανταγωνισμού, στοιχεία απαραίτητα για την ανάπτυξη της οικονομίας και του ιδιωτικού τομέα.

Ειδικότερα η Εθνική Τράπεζα επισημαίνει. Η μακροοικονομική σταθερότητα, η ολοκλήρωση των ιδιωτικοποιήσεων με αύξηση της ξένης συμμετοχής, και οι πρωτοβουλίες για την ενίσχυση των προληπτικών και εποπτικών κανόνων, της τραπεζικής διακυβέρνησης και της πειθαρχημένης λειτουργίας των αγορών συμβάλλουν στην περαιτέρω επέκταση του τραπεζικού τομέα στην περιοχή της ΝΑΕ.

Οι τράπεζες της ΝΑΕ έχουν μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης καθώς πρόκειται να ωφεληθούν από:

- Αυξανόμενη ροπή προς αποταμίευση καθώς οι οικονομίες θα γίνονται πιο εύρωστες και ο τραπεζικός τομέας θα σταθεροποιείται και σταδιακή εισαγωγή πιο σύνθετων προϊόντων όπως τα αμοιβαία κεφάλαια –τα οποία αυξάνουν τα έσοδα από προμήθειες – και, σε μεταγενέστερο στάδιο, τα συνταξιοδοτικά ταμεία και άλλα ασφαλιστικά προϊόντα.
- Αυξανόμενη ζήτηση για δάνεια καθώς τα πραγματικά επιτόκια δανεισμού έχουν μειωθεί από ένα μέσο 13% στα τέλη του 1998 σε 10% στα μέσα του 2002. Τα μειούμενα πραγματικά επιτόκια θα είναι ο κύριος μοχλός ανάπτυξης της σχετικά υποανάπτυκτης λιανικής πίστης, η οποία τώρα αντιπροσωπεύει το 15% περίπου της συνολικής πίστης (ή 3% περίπου του ΑΕΠ).
- Αυξημένη ζήτηση για τραπεζικές υπηρεσίες ως αποτέλεσμα της ευκολότερης πρόσβασης στους πελάτες μέσω της χρήσης τραπεζικών καταστημάτων, ΑΤΜ και εναλλακτικών μορφών διανομής υπηρεσιών (διαδίκτυο και τηλεφωνική εξυπηρέτηση), και διεύρυνσης της γκάμας των προσφερόμενων προϊόντων.
- Αυξανόμενες επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες οι οποίες θα συμβάλουν στη βελτίωση των μεθόδων διαχείρισης κινδύνου και στη μείωση των λειτουργικών εξόδων των τραπεζών.

Η τραπεζική αγορά στην Τουρκία

Στην Τουρκία, το 2004, σημειώθηκε επιτάχυνση της τραπεζικής διαμεσολάβησης λόγω υψηλών ρυθμών πιστωτικής επέκτασης προς τους ιδιώτες.

Η τουρκική τραπεζική αγορά, όμως, παρέμεινε "ανώριμη" - τα δάνεια προς τους ιδιώτες έφτασαν το 17,7% του ΑΕΠ έναντι 92% του αντίστοιχου μέσου όρου των χωρών της ευρωζώνης. Η αύξηση της πιστωτικής δραστηριότητας, σε συνδυασμό με τη μείωση των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις, συνέβαλε στη βελτίωση της καθαρής κερδοφορίας των τραπεζών, ενώ και η ποιότητα του χαρτοφυλακίου βελτιώθηκε σημαντικά.

Κατά το τρέχον έτος η κατάσταση για το τραπεζικό σύστημα αναμένεται πιο δύσκολη λόγω της μετάβασης σε περιβάλλον χαμηλότερων επιτοκίων, εξέλιξη που αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά το περιθώριο επιτοκίου.

Για τον λόγο αυτό αναμένεται οι τουρκικές τράπεζες να εντείνουν τις προσπάθειές τους για διαφοροποίηση των πηγών εσόδων τους, με μετατόπιση της σύνθεσης του ενεργητικού τους από τους τίτλους του Δημοσίου, που κυριαρχούν ακόμη στη σύνθεση του ενεργητικού, στα πιο αποδοτικά δάνεια προς τους ιδιώτες και αυστηρότερο έλεγχο των δαπανών.

Περαιτέρω, η αναμενόμενη ενίσχυση της παρουσίας του ξένου κεφαλαίου στην εγχώρια αγορά αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση των επιδόσεων ενός τραπεζικού συστήματος ακόμη "υπανάπτυκτου", αλλά πολλά υποσχόμενου.

Η τραπεζική αγορά στη Ρουμανία

Στη Ρουμανία η βελτίωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος κατά το 2004, με την επίτευξη του ισχυρότερου ρυθμού ανάπτυξης στην περιοχή και μονοψήφιο πλέον πληθωρισμό, ενίσχυσε τα βασικά μεγέθη του τραπεζικού τομέα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η κερδοφορία του τραπεζικού τομέα θα ήταν ακόμα υψηλότερη αν δεν είχε επιβαρυνθεί από τη σημαντική επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης, μετά τα δραστικά μέτρα που έλαβε η κεντρική τράπεζα με στόχο τη μείωση του μεγάλου ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

Το 2005 αναμένεται περαιτέρω συρρίκνωση του καθαρού περιθωρίου επιτοκίου των τραπεζών. Κατά συνέπεια, η διατήρηση της κερδοφορίας σε υψηλά επίπεδα θα εξαρτηθεί, σε μεγάλο βαθμό, από τη δυνατότητα των τραπεζών να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην πιο αποδοτική λιανική τραπεζική, καθώς και τη λήψη μέτρων περιορισμού των λειτουργικών δαπανών τους.

Σημειώνεται ότι τα περιθώρια ανάπτυξης του τομέα της λιανικής τραπεζικής είναι μεγάλα, καθώς τα δάνεια προς τα νοικοκυριά ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν μόλις 5,3% το 2004, έναντι 50,4% του αντίστοιχου μέσου όρου των χωρών της ευρωζώνης και περίπου 30% στην Ελλάδα. (Euro2day, 01/07/06)

Επιπλέον, η τραπεζική διαμεσολάβηση αναμένεται να ενισχυθεί από την πρόσφατη μείωση του νέου ενιαίου συντελεστή φορολόγησης εισοδημάτων και κερδών (στο 16% από 25%).

Η αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης του τραπεζικού συστήματος συνεχίζεται με σημαντικές ευκαιρίες για τις ξένες τράπεζες, οι οποίες

επιθυμούν να αυξήσουν το μερίδιό τους στην εγχώρια αγορά, με πρόσφατο παράδειγμα την πώληση της Banca Tiriac στην Bank Austria Creditanstalt.

Τέλος, η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων αναμένεται να ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του έτους με δύο σημαντικές πωλήσεις -των BCR και CEC-σε ξένους επενδυτές.

Οι τραπεζικές εξελίξεις στη Βουλγαρία

Στη Βουλγαρία σημαντική εξέλιξη για την πορεία του τραπεζικού τομέα το 2004 αποτέλεσε η δυσκολία συγκράτησης της πιστωτικής επέκτασης από την κεντρική τράπεζα, η οποία στόχευε στη μείωση του μεγάλου ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

Εντούτοις, η διατήρηση υψηλών ρυθμών πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας (49%) συνέβαλε καθοριστικά στην ενίσχυση του καθαρού περιθωρίου επιτοκίων των τραπεζών. Επιπλέον, η επέκταση των τραπεζών σε νέες δραστηριότητες, που αποφέρουν έσοδα και προμήθειες, ειδικά η ανάπτυξη της λιανικής τραπεζικής, ενδυνάμωσαν περαιτέρω την κερδοφορία τους.

Κατά το τρέχον έτος τα πρόσφατα περιοριστικά διοικητικά μέτρα της κεντρικής τράπεζας, με στόχο τους επονομαζόμενους "επιθετικούς δανειστές" (από το Μάρτιο του 2005), αναμένεται να μειώσουν σημαντικά τον ρυθμό αύξησης της πιστωτική επέκτασης, κοντά στο στόχο του 30%, και να ασκήσουν νέα πίεση στο καθαρό περιθώριο επιτοκίου. Εξάλλου, ο υψηλός λόγος δανείων προς καταθέσεις ασκεί ανοδική πίεση στα επιτόκια καταθέσεων.(Euro2day, 01/07/06).

Οι τράπεζες αναμένεται, επίσης, να στραφούν προς τη βελτίωση της αποδοτικότητάς τους με την περαιτέρω εκλογίκευση των λειτουργικών τους εξόδων. Τέλος, η ενίσχυση του ανταγωνισμού για αύξηση των μεριδίων αγοράς αναμένεται να εντείνει τις εξαγορές και συγχωνεύσεις κατά το τρέχον έτος.

Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η αγορά της Hebros Bank από την Bank Austria Creditanstalt (τον Μάρτιο), ενώ αναμένεται και η συγχώνευσή της με την θυγατρική της, HVB Biochim, το 2006.

Οι τράπεζες σε Σερβία - Μαυροβούνιο

Στη Σερβία και το Μαυροβούνιο, παρά την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και την επιτάχυνση της πιστωτικής επέκτασης στον ιδιωτικό τομέα (56,9%), το 2004, συνεχίστηκε η πτωτική τάση της κερδοφορίας του τραπεζικού συστήματος, λόγω του υψηλού ποσοστού μη εξυπηρετούμενων δανείων και τις αυξημένες προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις. (Euro2day, 01/07/06)

Ωστόσο, συνεχίστηκε η διαδικασία εξαγορών, με συνωστισμό μεγάλων ευρωπαϊκών τραπεζών (π.χ. Unicredito, Alpha Bank κ.ά.) για είσοδό τους στην πολλά υποσχόμενη αγορά. Κατά το τρέχον έτος αναμένεται ότι θα αρχίσει να αποδίδει η διαδικασία αναδιάρθρωσης του εγχώριου τραπεζικού συστήματος που ξεκίνησε το 2002.

Επίσης, η εξέλιξη αυτή αναμένεται ότι θα συμβάλει σε σημαντική αύξηση των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας, δεδομένου ότι παρά τα μέτρα περιορισμού της πιστωτικής επέκτασης αναμένεται ρυθμός ίσος περίπου με αυτόν του προηγούμενου έτους.

Οι χρηματοοικονομικές επιδόσεις των τραπεζών θα βελτιωθούν σημαντικά, αλλά η κερδοφορία θα συνεχίσει να επιβαρύνεται από υψηλές προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις.

Η τραπεζική αγορά στη Fyrom

Στη Fyrom, παρά την περιοριστική νομισματική πολιτική, το 2004, σημειώθηκε νέα ενίσχυση της τραπεζικής διαμεσολάβησης λόγω επιτάχυνσης της πιστωτικής επέκτασης στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας (25,4% έναντι 15,4% το 2003), ως συνέπεια του υψηλού ρυθμού αύξησης των δανείων προς τα νοικοκυριά (62,4%).(Euro2day, 01/07/06)

Η αύξηση του όγκου των δανείων συνέβαλε και στη βελτίωση της κερδοφορίας των τραπεζών, παρά τη μείωση του περιθωρίου επιτοκίου και τις υψηλές προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις εξαιτίας του υψηλότερου ποσοστού μη εξυπηρετούμενων δανείων (13,2% του συνόλου των δανείων).

Το τρέχον έτος η προβλεπόμενη βελτίωση των μακροοικονομικών δεδομένων αναμένεται ότι θα συμβάλει σε περαιτέρω ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης και βελτίωση της κερδοφορίας των τραπεζών.

Πάντως, η ενίσχυση του ανταγωνισμού, μεταξύ άλλων, και με την αύξηση της παρουσίας του ξένου κεφαλαίου, ενδέχεται να οδηγήσει σε περαιτέρω μείωση του καθαρού περιθωρίου επιτοκίου, εξέλιξη που αναμένεται να εντείνει τις προσπάθειες των τραπεζών για διαφοροποίηση των πηγών εσόδων τους και μείωση του λειτουργικού τους κόστους.

Η τραπεζική αγορά στην Αλβανία

Στην Αλβανία η επιτάχυνση της πιστωτικής επέκτασης στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας σε συνδυασμό με το υψηλό περιθώριο επιτοκίου και τη βελτίωση της ποιότητας του ενεργητικού συνέβαλαν στη αύξηση της κερδοφορίας των τραπεζών.

Παρά τον υψηλό ρυθμό αύξησης των χορηγήσεων προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις (25% και 74,4%, αντίστοιχα) η Αλβανία παραμένει η πιο "υπανάπτυκτη" τραπεζική οικονομία μεταξύ των χωρών της ΝΑΕ, με συνολικές χορηγήσεις στον ιδιωτικό τομέα της τάξης του 9,1% του ΑΕΠ έναντι αντίστοιχου μέσου όρου 19,8% του ΑΕΠ των χωρών της ΝΑΕ.(Euro2day 01/07/06)

Κατά το τρέχον έτος αναμένεται περαιτέρω ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης, καθώς η μεγαλύτερη τράπεζα της Αλβανίας, η Raiffeisen-Albania (η πρώην Savings Bank), η οποία ιδιωτικοποιήθηκε πρόσφατα, θα ξεκινήσει τη χορήγηση δανείων απαγορευμένη από το 1998.

Άλλη θετική εξέλιξη αναμένεται ότι θα είναι η αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης του τραπεζικού συστήματος ως αποτέλεσμα της αύξησης του ελάχιστου υποχρεωτικού κεφαλαίου του περασμένου Ιανουαρίου.

Η επέκταση των ελληνικών τραπεζών στα Βαλκάνια

Όπως ήδη έχουμε προαναφέρει βλέμμα αλλά και τις δραστηριότητες στραμμένες στα Βαλκάνια έχουν αυτήν την περίοδο οι μεγάλες Ελληνικές Τράπεζες, που θα τους αποφέρουν μεγάλα κέρδη. Οι μεγάλοι Όμιλοι σπεύδουν να εκμεταλλευθούν τα οφέλη από τη σταθεροποίηση του Οικονομικού Περιβάλλοντος στις χώρες της Βαλκανικής και φυσικά από τα μεγάλα περιθώρια Ανάπτυξης των Τραπεζικών Εργασιών.

Οι ελληνικές Τράπεζες αντιμετωπίζουν σήμερα ολόκληρη την περιοχή της ΝΑ Ευρώπης, ως «εσωτερική αγορά» και στοχεύουν φυσικά στη δανειοδότηση των γειτόνων μας. Τα περιθώρια Ανάπτυξης είναι τεράστια, καθώς τα δάνεια στις χώρες αυτές βρίσκονται χαμηλά ως ποσοστό του ΑΕΠ και ανοίγονται νέοι δρόμοι κερδοφορίας για τις Ελληνικές Τράπεζες. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Ελληνικές Τράπεζες ελέγχουν περίπου το 35% της αγοράς στην FYROM, το 19% της αγοράς της Βουλγαρίας και το 10% της αγοράς της Ρουμανίας και ακολουθούν οι αγορές της Σερβίας και της Αλβανίας. Ας δούμε τώρα τα επεκτατικά σχέδια των Μεγάλων Ελληνικών Τραπεζών στα Βαλκάνια.(Euro2day 03/05/06)

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Στρατηγική της τα τελευταία χρόνια είναι να καθιερωθεί ο Όμιλος ως ισχυρή περιφερειακή δύναμη στο χώρο της ΝΑ Ευρώπης και της Βαλκανικής ιδιαίτερα. Πρόσφατα ο διοικητής της ΕΤΕ κ. Αράπογλου αναφέρθηκε στην ενδυνάμωση των δραστηριοτήτων στην περιοχή με έμφαση στη Λιανική Τραπεζική, καθώς οι χώρες της ΝΑ Ευρώπης αντιμετωπίζονται πλέον ως «εσωτερική αγορά».

Ειδικότερα στη Ρουμανία, ενισχύεται το Δίκτυο της θυγατρικής της BANCA ROMANEASCA με το άνοιγμα 15 νέων μονάδων ούτως ώστε με σύνολο 40 καταστημάτων να καλύπτεται, μέσα στο πρώτο διάστημα του 2005, το σύνολο της χώρας με έμφαση το Βουκουρέστι. Η BANCA ROMANEASCA θα εφαρμόσει στο άμεσο μέλλον νέα επιθετική πολιτική αναφορικά με τη χρηματοδότηση ιδιωτών στοχεύοντας σε ραγδαία αύξηση διάθεσης Καταναλωτικών, Στεγαστικών Δανείων και Πιστωτικών Καρτών αυξάνοντας τα μερίδια αγοράς της. Παράλληλα θα διατηρήσει την έμφαση στον τομέα της συνεργασίας με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις όπου ήδη σημειώνει ραγδαία πρόοδο με αύξηση των δανειακών υπολοίπων σε σχέση με την περυσινή περίοδο, της τάξης του 75%.

Στη Σερβία στόχος είναι να διπλασιασθούν τα καταστήματα της ΕΤΕ και να φτάσουν τα 30, με αύξηση των εργασιών σε όλους τους τομείς και με πλήρη κάλυψη της χώρας. Το υφιστάμενο δίκτυο παρουσιάζει ραγδαία ανάπτυξη εργασιών με αιχμή τα Στεγαστικά και Καταναλωτικά Δάνεια (16% μερίδιο αγοράς στις νέες εκταμιεύσεις).

Στη Βουλγαρία η θυγατρική της ΕΤΕ, UBB με δίκτυο 101 καταστημάτων προχωρά από κοινού με την Globul, θυγατρική της Cosmote, στην έκδοση της πρώτης Co-branded πιστωτικής κάρτας στη χώρα. Ιδιαίτερα στον τομέα της Λιανικής Τραπεζικής η UBB έχει αναπτυχθεί με εντυπωσιακούς ρυθμούς αυξάνοντας τα μερίδια αγοράς της στο 15% σε σχέση με 4% το 2001.

Στην ΠΓΔΜ η θυγατρική της Εθνικής Τράπεζας STOPANSKA BANKA, η μεγαλύτερη της χώρας με δίκτυο 50 μονάδων, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της εκκαθάρισης του χαρτοφυλακίου της και της εγκατάστασης νέων σύγχρονων οργανωτικών και μηχανογραφικών συστημάτων, εισέρχεται σε περίοδο κερδοφορίας και περαιτέρω ανάπτυξης. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Εργασίες Λιανικής Τραπεζικής παρουσιάζουν διπλασιασμό έναντι του προηγούμενου έτους, ενώ 1 στα 2 νέα δάνεια στην χώρα (στεγαστικά ή καταναλωτικά) δίνεται από την STOPANSKA.

Στην Αλβανία το δίκτυο των 5 καταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας (πρόκειται να αυξηθούν σύντομα σε 7), εμφανίζει σημαντική ανάπτυξη και ιδιαίτερα στον τομέα της Λιανικής Τραπεζικής με μερίδιο αγοράς 11% και με σαφείς ανοδικές τάσεις, ενώ προχωρεί στη διάθεση νέων προϊόντων με στόχο την κάλυψη όλων των σχετικών αναγκών της πελατείας. Οι παραπάνω δραστηριότητες συμβάλλουν κατά 9% στην κερδοφορία του ομίλου και αντιπροσωπεύουν περίπου το 4% του συνολικού ενεργητικού. Ακόμα η ΕΤΕ ενδιαφέρεται για παρουσία στην αγορά της Τουρκίας (η οποία πήρε το «πράσινο φως» για ένταξη στην Ε.Ε.) που εμφανίζει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης, ενώ αντίθετα «παγώνει» προς το παρόν τα σχέδια για επέκταση στην αγορά της Ρωσίας.

ALPHA BANK

Περισσότερο επιθετική πολιτική στα Βαλκάνια θα υιοθετήσει άμεσα η Alpha Bank με στόχο την επέκταση των δραστηριοτήτων της στις αγορές της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της Σερβίας. Ας σημειωθεί ότι τα κέρδη της Τράπεζας από τις δραστηριότητες στην περιοχή ανήλθαν την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου σε 37 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας αύξηση 120% σε ετήσια βάση.

Στις αρχές Δεκεμβρίου 2004 η Τράπεζα επελέγη από τη σερβική κυβέρνηση ως προτιμητέος υποψήφιος για την εξαγορά του 88,64% της Jubanka που είναι η τέταρτη μεγαλύτερη Τράπεζα της Σερβίας. Συγκεκριμένα η Jubanka διαθέτει 90 καταστήματα, το συνολικό ενεργητικό της στο τέλος του 2003 ήταν 217 εκατ. ευρώ, με τις χορηγήσεις να ανέρχονται στα 210 εκατ. ευρώ και τις καταθέσεις στα 88 εκατ. ευρώ.

Η Alpha Bank διαθέτει 3 καταστήματα στο Βελιγράδι, κατάσταση στη Βουλγαρία σημαντική παρουσία στη Ρουμανία μέσω της θυγατρικής της Alpha Bank Romania, στη FYROM μέσω της Kreditna Banka με δίκτυο 7 καταστημάτων και στην Αλβανία με 7 καταστήματα.

Σύμφωνα με ανώτερο στέλεχος της Τράπεζας, «βασική Στρατηγική όταν άρχισε η επέκταση της Τράπεζας στα Βαλκάνια ήταν να εξυπηρετηθούν τα ελληνικά συμφέροντα. Αυτό όμως άλλαξε στην πορεία και πλέον η Τράπεζα επιδιώκει την προσέλκυση της τοπικής πελατείας, τόσο των Ιδιωτών όσο και των Επιχειρήσεων ώστε να αυξήσει τα μερίδιά της στις Τοπικές Αγορές».

EFG Euro bank

Η Τράπεζα έχει προχωρήσει στην αύξηση του μεριδίου της σε όλες τις θυγατρικές της στην ΝΑ Ευρώπη. Το τελευταίο 10ήμερο του Δεκεμβρίου 2004 ανακοίνωσε την αύξηση του ποσοστού της κατά 5,13% στη Ρουμανική Τράπεζα Banc post, μετά την συμφωνία εξαγοράς των μετοχών που κατείχε ο Ρουμανικός Επενδυτικός Οργανισμός SIF Muntenia.

Ας σημειωθεί ότι η Euro bank κατέχει το πλειοψηφικό πακέτο μετοχών της Banc post (άνω του 55%) και ήδη ασκεί τη Διοίκηση της Τράπεζας.

Η Banc post Ρουμανίας, με Δίκτυο 160 καταστημάτων είναι η έκτη Μεγαλύτερη Τράπεζα στη χώρα, με υψηλούς ρυθμούς Ανάπτυξης και προσφέρει όλο το φάσμα Τραπεζικών Προϊόντων σε Εταιρείες και Ιδιώτες Πελάτες.

Σημειώνεται ότι η Euro bank έχει δικαίωμα εξαγοράς πρόσθετων μετοχών της Banc post που σήμερα κατέχονται από την GE Capital, την EBRD και το IFC. Στη Βουλγαρία, η Post Bank με μερίδιο αγοράς της τάξης του 6%-6,5%- έχει αιχμή του δόρατος την επέκταση στη Λιανική Τραπεζική και ιδιαίτερα στα Στεγαστικά Δάνεια καθώς και στις Χορηγήσεις προς Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.

Επίσης η Euro bank ανακοίνωσε τη δυναμική είσοδό της στην αγορά Χρηματοδοτικής Μίσθωσης στη Βουλγαρία με τη δημιουργία νέας εταιρείας Leasing με την επωνυμία EFG Leasing EAD. Η νέα εταιρεία δραστηριοποιείται ήδη με επιτυχία προσφέροντας ευρύ φάσμα προϊόντων Leasing μέσω του δικτύου των 124 καταστημάτων της Post bank AD, που όπως είναι γνωστό ανήκει στον όμιλο της Euro bank. Στόχος της νέας εταιρείας είναι να προσφέρει εξειδικευμένες υπηρεσίες χρηματοδοτικής

μίσθωσης επαγγελματικών οχημάτων, επιβατηγών αυτοκινήτων, βιομηχανικού, εμπορικού, κατασκευαστικού, ιατρικού και λοιπού εξοπλισμού σε επιχειρήσεις και επαγγελματίες. Όπως επισημαίνεται σε ανακοίνωση της Τράπεζας, η ταχύτατα αναπτυσσόμενη οικονομία της Βουλγαρίας προσφέρει σημαντικές δυνατότητες για την ανάπτυξη επιχειρηματικών και επαγγελματικών δραστηριοτήτων τις οποίες η EFG Leasing EAD έχει όλες τις δυνατότητες να υποστηρίξει δυναμικά, διαθέτοντας την υψηλή τεχνογνωσία και την υποστήριξη του Ομίλου της Euro bank (ας σημειωθεί ότι η EFG Euro bank Ergasias Leasing έχει ηγετική θέση στην ελληνική αγορά και διαθέτει χαρτοφυλάκιο που ξεπερνά το 1 δισ. ευρώ).

Τέλος, στη Σερβία η εξαγορασθείσα το 2003 Postmark μετονομάστηκε σε EFG Euro bank Beograd με δίκτυο 12 καταστημάτων στην ευρύτερη περιοχή του Βελιγραδίου, με στόχο την οργανική ανάπτυξη και μεσοπρόθεσμα την ενίσχυση του δικτύου στα 40-50 καταστήματα. Το δίκτυο εξωτερικού της Euro bank συνεισφέρει στην παρούσα φάση το 9% των εσόδων του Ομίλου και η διοίκηση προσβλέπει στην αύξηση του ποσοστού αυτού σε 20% σε διάστημα 3-5 χρόνων.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Η τράπεζα δραστηριοποιείται στην Αλβανία με την Tirana Bank με 20 καταστήματα, στη Ρουμανία με την Piraeus Bank Romania με 10 καταστήματα και στη Βουλγαρία. Με την πρόσφατα εξαγορασθείσα βουλγαρική τράπεζα Euro bank, το συνολικό δίκτυο στις τρεις αυτές χώρες αριθμεί 98 καταστήματα, ενεργητικό ύψους 1 δισ. ευρώ και συνολικές χορηγήσεις 580 εκ. ευρώ. Ο Όμιλος της Πειραιώς θεωρεί την Αγορά των Βαλκανίων ζωτικής σημασίας και στο πλαίσιο αυτό αναπτύσσει με γρήγορους ρυθμούς το δίκτυο του σε όλες τις χώρες, ενισχύει το «προφίλ» του στη Λιανική Τραπεζική και διευρύνει το φάσμα των Υπηρεσιών που παρέχει πραγματοποιώντας δυναμικό άνοιγμα στο Leasing.

Παράλληλα, σε πλήρη εξέλιξη βρίσκονται τα σχέδια οργανικής ανάπτυξης, με την τράπεζα να έχει αυξήσει τα καταστήματά της στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία σε 15 στην κάθε χώρα (από 7 και 9 που είναι σήμερα) και να ενισχύσει το Δίκτυο της Αλβανία (16 καταστήματα) με άλλα τέσσερα. Η επέκταση του Δικτύου -ιδίως σε Ρουμανία και Βουλγαρία- συνοδεύεται με σχέδια δυναμικής διείσδυσης στο Retail, μέσω ευρείας διαφημιστικής εκστρατείας και διάθεσης Νέων Προϊόντων (στη Βουλγαρική Αγορά), όπως Στεγαστικό Δάνειο με γρήγορες εγγυήσεις και Καταναλωτικό τετραετούς διάρκειας. Στα άμεσα σχέδια είναι η παροχή Υπηρεσιών Leasing σε Βουλγαρία και Αλβανία, μετά την επιτυχή και ταχεία ανάπτυξη του είχε η εταιρεία Υπηρεσιών Leasing της Ρουμανίας. Ανάμεσα στα σχέδια της Τράπεζας Πειραιώς είναι η διάθεση σε Ρουμανία και Βουλγαρία, Αμοιβαίων Κεφαλαίων (από τα ήδη υπάρχοντα της Πειραιώς και της ING) αλλά και την

κατασκευή ειδικών Προϊόντων, ανάλογα με τις ανάγκες του επενδυτικού κοινού σε κάθε χώρα.

Στις 25 Ιανουαρίου η Τράπεζα Πειραιώς ανακοίνωσε ότι προχώρησε σε υπογραφή συμφωνίας με την Petrol Holding AD, για την εξαγορά του 99,7% του Μετοχικού Κεφαλαίου της Βουλγαρικής Τράπεζας Euro bank. Μετά την εξαγορά αυτή, το σύνολο των τοποθετημένων Κεφαλαίων στη Βουλγαρία ανέρχεται σε 53εκατ. ευρώ και τα προσδοκώμενα μετά από φόρους Καθαρά Κέρδη για το 2005, εκτιμώνται σε 9 εκατ. ευρώ. Η επέκταση της Τράπεζας Πειραιώς στην Αγορά της Βουλγαρίας θεωρείται Επένδυση Στρατηγικής σημασίας, καθώς ο Τραπεζικός Τομέας της χώρας αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς (αύξηση των Χορηγήσεων κατά 37% μέσα στο 2004), ενώ ο Δείκτης Τραπεζικής Διαμεσολάβησης παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα, υποδηλώνοντας τα σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης του τραπεζικού κλάδου στη χώρα. Η εξαγορασθείσα τράπεζα Euro bank έχει ήδη συμπληρώσει δέκα χρόνια παρουσίας στη Βουλγαρική Τραπεζική Αγορά, διαθέτοντας συνολικά 48 μονάδες, μέσω ενός δικτύου 30 καταστημάτων και 18 θυρίδων και απασχολεί προσωπικό 600 ατόμων. Το συνολικό ενεργητικό της Euro bank είναι 220 εκατ. ευρώ, οι Χορηγήσεις (μετά από προβλέψεις) 120 εκατ. ευρώ και οι καταθέσεις πελατών 165 εκατ. ευρώ. Ας σημειωθεί ότι το Δίκτυο των καταστημάτων της Euro bank στη Βουλγαρία είναι συμπληρωματικό με αυτό των καταστημάτων της Τράπεζας Πειραιώς στη χώρα. Έτσι, με την εξαγορά αυτή, ο Όμιλος της Τράπεζας Πειραιώς ενισχύει την παρουσία του στη Βουλγαρία, δημιουργώντας ένα εκτεταμένο δίκτυο από 61 μονάδες σε 28 πόλεις. Το σύνολο των καταθέσεων από πελάτες ανέρχεται σε 225 εκατ. ευρώ και το σύνολο Χορηγήσεων σε 310 εκατ. ευρώ, παράλληλα το Μεριδίο Αγοράς του Ομίλου στη Βουλγαρία διαμορφώνεται σε επίπεδα άνω του 4,2%.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Μικρότερη σε σχέση με των υπόλοιπων Ομίλων είναι η παρουσία της Εμπορικής στα Βαλκάνια: Η τράπεζα διαθέτει 6 καταστήματα στη Βουλγαρία, 5 στη Ρουμανία και 1 στην Αλβανία. Το Βαλκανικό Δίκτυο δεν είχε ουσιαστική συνεισφορά στα αποτελέσματα του Ομίλου και χαρακτηρίζεται από Χαμηλή Αποδοτικότητα όπως άλλωστε και οι υπόλοιπες θυγατρικές της Εμπορικής. Ωστόσο, η επέκταση της Εμπορικής Τράπεζας στα Βαλκάνια αποτελεί μια από τις προτεραιότητες της Διοίκησης, κάτι που επιβεβαιώνουν και άλλα Ανώτερα Στελέχη: «Ο Όμιλος θέλει να αναπτυχθεί στα Βαλκάνια γιατί τα θεωρεί σημαντική Αγορά», σημειώνουν χαρακτηριστικά. Και προσθέτουν ότι η Ανάπτυξη θα γίνει με προσεκτικά βήματα προς την κατεύθυνση της Αυξημένης Αποδοτικότητας, καθώς ο Στόχος που έχει τεθεί για ενίσχυση της Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων στο 10%-12% «αγγίζει» και τα Βαλκάνια.

Πήγαμε στα Βαλκάνια... καθυστερημένα

Η επέκταση στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής αποτελεί μονόδρομο για τις ελληνικές τράπεζες και επιχειρήσεις, αλλά έρχεται κάπως αργά, καθώς δεν υπάρχουν μεγάλες επιχειρήσεις διαθέσιμες προς πώληση στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία, ισχυρίζονται στελέχη ξένων επενδυτικών οίκων και μεγάλων ελληνικών εταιρειών.

Αξιόλογες σε μέγεθος εταιρείες προς πώληση, αναφέρουν, μπορεί να βρει κανείς ακόμη στην Τουρκία, αλλά οι τιμές είναι τσουχτερές και το ρίσκο πολύ μεγαλύτερο σε σχέση με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, οι οποίες πρόκειται να γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα δύο επόμενα χρόνια.

«Δεν είμαστε τόσο μεγάλη οικονομική δύναμη στην περιοχή όσο πιστεύουν αρκετοί στην Ελλάδα», λέει σε άρθρο του στην «Ε» ελληνικής καταγωγής στέλεχος αμερικανικής επενδυτικής τράπεζας. «Θα έπρεπε (οι ελληνικές εταιρείες) να είχαν μπει σ' αυτές τις αγορές αρκετά χρόνια πριν, όταν πωλούνται εταιρείες με δεσπίζουσα θέση σε διάφορους κλάδους σε φθηνές τιμές. Τώρα πια πέταξε το πουλάκι».(www.Enet.gr, του Δημήτρη Κοντογιάννη, 28/04/2006)

Παρόμοια άποψη εκφράζουν υψηλόβαθμα στελέχη ελληνικών τραπεζών και μεγάλων επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στις βαλκανικές χώρες.

«Βαλκάνια τέλος για τις μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις. Όποιος πρόλαβε, πρόλαβε», τονίζουν στελέχη μεγάλου ελληνικού βιομηχανικού

ομίλου με παραγωγική δραστηριότητα στην περιοχή. «Σίγουρα είναι αγορές που υπόσχονται υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια. Οι μεγάλες τοπικές επιχειρήσεις, όμως, έχουν πουληθεί και επιπλέον οι περισσότεροι ντόπιοι δεν μας βλέπουν με καλό μάτι. Αυτό θα το νιώσουμε περισσότερο όταν μπουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και δεν μας έχουν ανάγκη».

Από τις γειτονικές αγορές, η αγορά της Ρουμανίας των 22,3 εκατ. κατοίκων, η δεύτερη μεγαλύτερη των Βαλκανίων μετά από εκείνη της Τουρκίας των 70,7 εκατ., ξεχωρίζει, αλλά η ελληνική παρουσία δεν είναι μεγάλη.

Με εξαίρεση τις τηλεπικοινωνίες, όπου ο ΟΤΕ απέκτησε σημαντικό ποσοστό της RomTelecom, δεν υπάρχει άλλη ελληνική εταιρεία η οποία να έχει εξαγοράσει μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες της Ρουμανίας. Τα πετρέλαια πήγαν στους Αυστριακούς, όπως άλλωστε και η μεγαλύτερη τράπεζα της Ρουμανίας, η BCR.

Μάλιστα, οι Ρουμάνοι «παρακαλούσαν» τους Έλληνες να αγοράσουν την τράπεζα BCR στις αρχές της δεκαετίας του 2000 για ένα ποσό που ήταν χαμηλότερο των 400 εκατ. ευρώ, αλλά δεν υπήρχε ανταπόκριση. Η BCR πουλήθηκε τον περασμένο Δεκέμβριο στην αυστριακή τράπεζα Erste αντί τιμήματος 4,4 δισ. ευρώ.

Η Alpha Bank ήταν η πρώτη ελληνική τράπεζα που έβαλε πόδι στη ρουμανική αγορά, για να ακολουθήσουν οι υπόλοιπες. Η EFG Eurobank κατέχει πλειοψηφικό πακέτο της Banc Post, ενώ η Εθνική εξαγόρασε τον Οκτώβριο του 2003 το 81,65% της Banca Romaneaska. Σημειώνεται ότι η Εθνική και η EFG Eurobank έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για την CEC, το υπό ιδιωτικοποίηση ρουμανικό ταχυδρομικό ταμειούχιο. Στη ρουμανική αγορά δραστηριοποιούνται επίσης οι Chipita, Γερμανός, Γρηγόρης

Μικρογεύματα, Όμιλος της Intracom, Όμιλος Μυτιληναίου, Όμιλος Λούλη, Πλαστικά Κρήτης, ενώ επεκτείνονται προς τα εκεί η αλλαντοβιομηχανία Νίκας και η Jumbo.

Στη Βουλγαρία, η οποία είναι μια αγορά 7,5 εκατ. κατοίκων, κυρίαρχη θέση στον τραπεζικό κλάδο έχει η Εθνική Τράπεζα μέσω της τράπεζας UBB, την οποία εξαγόρασε το καλοκαίρι του 2002. Η UBB είναι η τρίτη μεγαλύτερη τράπεζα της χώρας με βάση το ενεργητικό. Η EFG Eurobank εξαγόρασε το πλειοψηφικό πακέτο της βουλγαρικής τράπεζας Post Bank το 1998. Επιπλέον, η μεγαλύτερη ζυθοποιία της Βουλγαρίας ανήκει στην Αθηναϊκή Ζυθοποιία και την Τρία Έψιλον. Εκεί επεκτείνονται η Πλαίσιο Computer, η Multirama και άλλες.

Εξυπακούεται ότι τόσο στη Βουλγαρία όσο και στη Ρουμανία δραστηριοποιούνται εκατοντάδες μικρές ελληνικές επιχειρήσεις, κυρίως βιοτεχνίες.

Στη Σερβία των 7,5 εκατ. κατοίκων, η μεγαλύτερη επένδυση είναι του Ομίλου του ΟΤΕ και έπονται μικρότερες από τράπεζες, όπως της EFG Eurobank. Τελευταία υπάρχει έντονη φημολογία, η οποία θέλει την Εθνική να είναι φαβορί για την εξαγορά της τράπεζας Βοϊβοντάνσκα.

(www.Enet.gr, του Δημήτρη Κοντογιάννη, 28/04/2006)

Διατηρούνται όμως οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης στην ΝΑ Ευρώπη, καμπανάκι για τα ισοζύγια.

Καμπανάκι χτυπά για τα διευρυμένα ελλείμματα των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών των χωρών της ΝΑ Ευρώπης η Eurobank στην τελευταία της μελέτη για την περιοχή, σημειώνοντας ότι χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, καθώς αναμένεται να επιδεινωθούν περαιτέρω λόγω της χαλαρής δημοσιονομικής πολιτικής και των έντονων ρυθμών πιστωτικής επέκτασης.

Παράλληλα διαπιστώνεται ότι οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης συνέχισαν να είναι ιδιαίτερα ισχυροί στο πρώτο τρίμηνο με κύριο μοχλό ανάπτυξης την ιδιωτική κατανάλωση.

Ειδικότερα από την τριμηνιαία έρευνα, που είναι και η δεύτερη στη σειρά της έκδοσης "New Europe" της Eurobank, και επιμελήθηκε ο οικονομικός σύμβουλος του ομίλου, καθηγητής κ. Γκίκας Χαρδούβελης και συνέγραψαν ο οικονομολόγος, κ. Γιάννης Γκιώνης, και η οικονομική αναλύτρια, κα. Έλενα Σιμιντζή, διαπιστώνονται τα ακόλουθα: .

- Η ισχυρή οικονομική ανάπτυξη στις χώρες της "Νέας Ευρώπης" συνεχίστηκε, το πρώτο τρίμηνο του 2007: 7,4% στην Πολωνία, 8% στην Ουκρανία, 6,8% στη Σερβία, 6,2% στη Βουλγαρία, 6% στη Ρουμανία. Κύρια πηγή ανάπτυξης αποτέλεσε η ιδιωτική κατανάλωση σε Βουλγαρία, Ρουμανία, Σερβία, Ουκρανία, οι ακαθάριστες επενδύσεις στην Πολωνία και οι καθαρές εξαγωγές στην Τουρκία.

- Η ισχυρή ανάπτυξη συνοδεύτηκε από αύξηση της απασχόλησης και μείωση της ανεργίας, ενώ παρουσιάστηκε και έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, ειδικότερα στον κατασκευαστικό και τον χρηματοοικονομικό κλάδο, όπως αποδεικνύεται από την αύξηση των μισθών σε αυτούς τους τομείς. Παράλληλα, ο πληθωρισμός μειώθηκε σημαντικά λόγω της ανατίμησης των εθνικών νομισμάτων των χωρών που αναλύονται, με εξαίρεση την Ουκρανία, όπου ο πληθωρισμός παρέμεινε σε διψήφια επίπεδα εξαιτίας της ανόδου των τιμών του φυσικού αερίου.

- Στο πρώτο μισό του έτους, η πολιτική αστάθεια και οι πολιτικές εντάσεις αυξήθηκαν κατακόρυφα. Τα γεγονότα στην Ουκρανία, Τουρκία και Σερβία κατέδειξαν πόσο εκρηκτική μπορεί να γίνει η πολιτική ένταση. Ωστόσο, οι οικονομίες της Νέας Ευρώπης αποδεικνύονται ανθεκτικές στην πολιτική αστάθεια.
- Τα διευρυμένα ελλείμματα των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών των χωρών της Νέας Ευρώπης χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, καθώς αναμένεται να επιδεινωθούν περαιτέρω λόγω της χαλαρής δημοσιονομικής πολιτικής και των έντονων ρυθμών πιστωτικής επέκτασης. Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ διαμορφώθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2007 στο 16,9% στη Βουλγαρία, 11,9% στη Ρουμανία, 12,9% στη Σερβία, 8,2% στην Τουρκία, 2,5% στην Πολωνία, 1,8% στην Ουκρανία.

Μέχρι τώρα στις χώρες της Νέας Ευρώπης εισρέουν σημαντικές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, με τις οποίες χρηματοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό τα διευρυμένα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών. Η εισροή

άμεσων ξένων επενδύσεων είχε ως αποτέλεσμα την ανατιμητική πορεία των τοπικών νομισμάτων των χωρών αυτών τόσο σε ονομαστικούς όσο και σε πραγματικούς όρους.

- Η ισχυρή πιστωτική επέκταση συνεχίστηκε και το πρώτο τρίμηνο του 2007, με διαφοροποιήσεις ανά χώρα. Η Ουκρανία με 71% και η Ρουμανία με 52% κατέγραψαν τα υψηλότερα ποσοστά αύξησης. Στη Βουλγαρία και τη Σερβία, η επιβολή περιοριστικών μέτρων από τις νομισματικές αρχές αντισταθμίστηκε από την αύξηση του εξωτερικού δανεισμού, ώστε η συνολική πιστωτική επέκταση να παραμείνει ισχυρή. Ο δανεισμός σε ξένο νόμισμα εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό τμήμα του συνολικού δανεισμού στις χώρες της Νέας Ευρώπης. Ανέρχεται σε 50% στην Βουλγαρία, Ρουμανία και Ουκρανία και 25% στην Πολωνία και την Τουρκία.

Αναλυτικότερα ανά χώρα σημειώθηκαν οι ακόλουθες εξελίξεις:

Βουλγαρία

Ο υψηλός ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης υπήρξε υψηλός και στο πρώτο τρίμηνο του 2007, 6,2%, έναντι 5,5% για το πρώτο τρίμηνο του 2006. Η ανάπτυξη συνοδεύτηκε από πληθωρισμό. Ο πληθωρισμός ανήλθε στο 4,3% τον Μάιο, ενώ ο μέσος πληθωρισμός για το 2007 αναμένεται να φτάσει το 4,9%. Η ανεργία τον Απρίλιο μειώθηκε στο 8,4% έναντι 10,1% το τέλος του 2005. Έγινε επίσης φανερή η έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού,

καθώς η μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης σημειώνεται στον τομέα των κατασκευών και τον χρηματοοικονομικό τομέα, ενώ επιταχύνθηκαν οι ρυθμοί αύξησης των μισθών στον ιδιωτικό τομέα σε σχέση με τον δημόσιο. Στον αντίποδα, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών επιδεινώθηκε στο 16,9% του ΑΕΠ, με το 90% αυτού του ελλείμματος να χρηματοδοτείται από ξένες άμεσες επενδύσεις που κατευθύνονται στον χρηματοοικονομικό τομέα και τους τομέα εκμετάλλευσης ακινήτων. Ο ανταγωνισμός στον τραπεζικό τομέα αναμένεται να ενταθεί περισσότερο με την είσοδο πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν την έδρα τους σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σημαντικότερη εξέλιξη για τον τραπεζικό τομέα της Βουλγαρίας είναι η αναθέρμανση της πιστωτικής επέκτασης μέσω του τραπεζικού συστήματος. Ο ρυθμός αύξησης των δανείων ανήλθε στο 37,8% το Μάρτιο του 2007, από 24% στο τέλος του 2006. Η κύρια αιτία της αναθέρμανσης αυτής ήταν η άρση από την 1η Ιανουαρίου 2007 των περιοριστικών μέτρων που είχαν επιβληθεί στον εγχώριο δανεισμό. Η ενέργεια αυτή της Κεντρικής Τράπεζας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι ο δανεισμός στην εγχώρια οικονομία συνέχιζε να αυξανόταν μέσω καναλιών μη ελεγχόμενων από την Κεντρική Τράπεζα.

Ρουμανία

Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης επιβραδύνθηκε στο 6% το πρώτο τρίμηνο του 2007 έναντι 6,9% το πρώτο τρίμηνο του 2006. Ο πληθωρισμός στο 3,81% τον Μάιο έναντι 4,87% τον Δεκέμβριο του 2006, ήταν οριακά πάνω από τον στόχο της κεντρικής τράπεζας. Η αβεβαιότητα για την συνέχιση της ανατίμησης του νομίσματος και οι σημαντικές μισθολογικές αυξήσεις

αναμένεται ότι θα αναζωπυρώσουν τις πληθωριστικές πιέσεις. Αυτό, δεν εμπόδισε την κεντρική τράπεζα της Ρουμανίας να μειώσει τα επιτόκια στο 7%, συνολικά κατά 175 μονάδες βάσης από τις αρχές του έτους, σε μια προσπάθεια ανάσχεσης των κερδοσκοπικών κινήσεων στη συναλλαγματική αγορά.

Η εξέλιξη του ισοζυγίου πληρωμών στην Ρουμανία προκαλεί προβληματισμό. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών διευρύνθηκε κατά 125%, ανερχόμενο σε 11,9% του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2007, έναντι 8,9% του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2006. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε η επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου στο 13,1% του ΑΕΠ, έναντι 10,2% του ΑΕΠ αντίστοιχα. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις μειώθηκαν κατά 27,7% το πρώτο τρίμηνο του 2007. Κατά συνέπεια, η κάλυψη του ελλείμματος από άμεσες ξένες επενδύσεις μειώθηκε από το 124% στο 43%. Εντούτοις, η Κεντρική Τράπεζα θεωρεί αυτό το ποσοστό ικανοποιητικό.

Όπως και στη Βουλγαρία, η είσοδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναμένεται να προκαλέσει ένταση του ανταγωνισμού και μεγαλύτερη συγκέντρωση στον τραπεζικό σύστημα. Ήδη 51 τράπεζες είχαν ανακοινώσει την πρόθεσή τους να αναπτύξουν δραστηριότητες στη Ρουμανική αγορά. Σημαντική εξέλιξη αποτελεί η ανακοίνωση από τις αρμόδιες αρχές της αναβολής ιδιωτικοποίησης της κρατικής CEC μέσα στο 2007. Ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης ανήλθε στο 56% το α' τρίμηνο του 2007, με τα δάνεια σε ξένο νόμισμα να παρουσιάζουν σημαντική ανοδική πορεία. Ο δανεισμός σε ξένο νόμισμα αντιπροσωπεύει το 50% του συνολικού δανεισμού. Το γεγονός αυτό αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για το τραπεζικό σύστημα σε περίπτωση αντιστροφής της ανατιμητικής πορείας του τοπικού νομίσματος. Τα δάνεια προς τα νοικοκυριά αποτελούν το τμήμα με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης. Οι νέοι κανονισμοί που υιοθέτησε η Κεντρική Τράπεζα

για τα στεγαστικά και καταναλωτικά δάνεια αναμένεται να ευνοήσουν περισσότερο τους υψηλής εισοδηματικής επιφάνειας πελάτες.

Σερβία

Ο σχηματισμός νέας κυβέρνησης αναμένεται να δώσει νέα ώθηση στο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα, η άνοδος της πραγματικής ζήτησης από τα νοικοκυριά ώθησε το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ στο 7% το πρώτο τρίμηνο του 2007. Η πραγματική ανατίμηση του εγχωρίου νομίσματος οδήγησε σε επιβράδυνση του πληθωρισμού στο 4,2% τον Μάιο του 2007, έναντι 6,6% το τέλος του 2006. Από την άλλη πλευρά, οι μεγάλες αυξήσεις στους μισθούς του δημοσίου τομέα και στις μεταβιβαστικές πληρωμές, είχαν ως αποτέλεσμα το ενοποιημένο δημοσιονομικό έλλειμμα να ανέλθει στο 0,5% του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2007. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έφτασε το 12,9% του ΑΕΠ ενώ οι εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων υπερτριπλασιάστηκαν. Η υιοθέτηση περιοριστικών μέτρων από την Κεντρική Τράπεζα της Σερβίας επέφερε αξιοσημείωτη επιβράδυνση στο δανεισμό μέσω των τραπεζών και σε στροφή των ιδιωτικών επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση από το εξωτερικό. Τα μέτρα αυτά ώθησαν επίσης τις τράπεζες να στραφούν προς το δανεισμό σε νοικοκυριά. Στην προσπάθεια της η Κεντρική Τράπεζα να περιορίσει την τάση αυτή, επέβαλε στις τράπεζες ο λόγος των δανείων προς νοικοκυριά προς το κεφάλαιό τους να μην ξεπερνά το 2:1. Αυτό το μέτρο επέφερε μικρή μόνο κάμψη του δανεισμού προς νοικοκυριά. Συνολικά, η πιστωτική επέκταση ανέκαμψε στο 20,8% το Μάρτιο του 2007, υποβοηθούμενη και από τη σημαντική μείωση των επιτοκίων. Τέλος, θετική εξέλιξη για τη

σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος αποτελεί τέλος η ταχεία αύξηση των αποταμιεύσεων των νοικοκυριών σε δηνάριο, όπως και τα θετικά αποτελέσματα των τραπεζών για δεύτερο συνεχές έτος.

Τουρκία

Η χώρα οδηγείται σε πρόωρες εκλογές στις 22 Ιουλίου, μετά την πολιτική αντιπαράθεση της κυβέρνησης με την αντιπολίτευση και το στρατό σχετικά με την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας. Η περιοριστική νομισματική πολιτική από τον Μάιο του 2006, αποδυνάμωσε φανερά το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ το 2006. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ανήλθε στο 5,2% το τέταρτο τρίμηνο του 2006, πολύ κάτω από το 9,5% το τέταρτο τρίμηνο του 2005. Ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ το 2007 εκτιμάται ότι θα είναι της τάξης του 5,2% εξαιτίας της χαμηλότερων ρυθμών ιδιωτικής κατανάλωσης. Από την άλλη πλευρά, η έντονη εξαγωγική δραστηριότητα συμβάλλει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη. Ο πληθωρισμός τον Μάιο μειώθηκε στο 9,2%, έναντι 9,7% τον Δεκέμβριο, ενώ ο μέσος πληθωρισμός αναμένεται στο 7,5% το 2007. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε στο 8,2% του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2007, ενώ η αδύναμη εσωτερική ζήτηση σε συνδυασμό με την ισχυρή εξαγωγική δραστηριότητα αναμένεται να μειώσουν περαιτέρω το έλλειμμα, κοντά στο 7% στο τέλος του έτους. Η υποτίμηση της λίρας και η απότομη άνοδος των επιτοκίων προκάλεσαν τη ραγδαία επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης το 2006, η οποία συνεχίστηκε και τους πρώτους μήνες του 2007. Τα καταναλωτικά δάνεια- η ατμομηχανή της πιστωτικής επέκτασης στην Τουρκία- αυξήθηκαν μόλις κατά 1% μεταξύ τέλους

Δεκεμβρίου και Φεβρουαρίου 2007. Αναμένουμε όμως αναθέρμανση της αγοράς αυτής μετά την εξομάλυνση των πολιτικών εξελίξεων. Η εισαγωγή του νέου νόμου για τη στεγαστική πίστη το Φεβρουάριο 2007 αναμένεται να δώσει ισχυρή ώθηση στη στεγαστική πίστη. Προς το παρόν όμως, τα υψηλά ακόμα επίπεδα των επιτοκίων σε συνδυασμό με τη φορολογική απαλλαγή των δανειοληπτών είναι παράγοντες που λειτουργούν περιοριστικά για την αποτελεσματικότητα του νόμου.

Τα Βαλκάνια κρίνουν τα κέρδη του 2008

Στη μεγάλη αύξηση των εσόδων από τις επενδύσεις ύψους 7,5-8 δισ. ευρώ που έχουν πραγματοποιήσει στα Βαλκάνια, την Ανατολική Ευρώπη και την Τουρκία στοχεύουν πλέον οι ελληνικές τράπεζες, με στόχο να διατηρήσουν την υψηλή κερδοφορία τους τα επόμενα χρόνια. Το 2008 θα αποτελέσει ένα ιδιαίτερα κρίσιμο τεστ για τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς θα αρχίσουν να κρίνονται σε μεγάλο βαθμό οι στόχοι που έχουν τεθεί στα business plans για το εξωτερικό.

Η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών σε μεγάλο βαθμό θα επηρεαστεί από την πορεία των εσόδων από το εξωτερικό. Μέχρι τώρα, όμως, τα αποτελέσματα δεν είναι ανάλογα των προσδοκιών και για το λόγο αυτό υπάρχει ασφυκτική πίεση από τους ξένους θεσμικούς, οι οποίοι ζητούν άμεσα αποτελέσματα. Στο πλαίσιο αυτό προβαίνουν σε εξαγορές τραπεζών, συμμετέχουν σε διαγωνισμούς για να αποκτήσουν μεγάλα μερίδια αγοράς και παράλληλα, να βελτιώσουν περαιτέρω τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού και κυρίως την κερδοφορία τους. Η απόδοση των συνολικών επενδυμένων κεφαλαίων τους συνεχίζει να παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, ωστόσο είναι θετικό το γεγονός ότι ορισμένες αγορές αρχίζουν να αποδίδουν, εξέλιξη που αναμένεται να υποστηρίξει την αύξηση των κερδών των ελληνικών τραπεζικών ομίλων.

Ωστόσο έως το 2010 προβλέπεται ότι τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα είναι τα ισχυρότερα στα Βαλκάνια, καταλαμβάνοντας μερίδιο αγοράς περί το 20-25%, ενώ θα συνεισφέρουν το 25-30% των κερδών. Οι τράπεζες συνολικά από τα Βαλκάνια αποκομίζουν το 11% των κερδών τους

σε ενοποιημένη βάση, ή συνολικά περίπου 200 εκατ. ευρώ. Μαζί με τη Finansbank, τα κέρδη θα ξεπεράσουν τα 650 εκατ. ευρώ.(www.ETE.gr). Οι θυγατρικές στα Βαλκάνια συμμετέχουν με 8% στο σύνολο των χορηγήσεων. Αποτελούν, όμως, παράγοντα αύξησης του λειτουργικού κόστους των τραπεζών, αφού σημειωτέων οι περισσότερες εξαγορές έχουν πραγματοποιηθεί πρόσφατα, οπότε οι αποσβέσεις παραμένουν σε υψηλά επίπεδα.

Έως τώρα, οι τράπεζες από τις επενδύσεις στο εξωτερικό αποκομίζουν συνολικά το 9% των κερδών τους σε ενοποιημένη βάση. Όμως, λόγω της εξαγοράς της Finansbank αναμένεται αισθητή διαφοροποίηση στα μεγέθη, καθώς η Εθνική ενοποιεί πλήρως την τουρκική τράπεζα. Ουσιαστικά η Εθνική με την κίνησή της είναι η μόνη τράπεζα όπου επιτυγχάνει άνω του 30% των κερδών της από το εξωτερικό.

Οι αγορές του εξωτερικού αποτελούν αδιαμφισβήτητα ζωτικό χώρο για τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Σημειώνεται ότι το ΑΕΠ των χωρών στις οποίες έχουν παρουσία οι ελληνικές τράπεζες καταγράφει αύξηση μεταξύ 5-6%. Οι ξένες τράπεζες αυξάνουν την παρουσία τους στις χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης και ως εκ τούτου ο ανταγωνισμός θα ενισχύεται. Στην Βουλγαρία τα ξένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατέχουν ως ποσοστό του ενεργητικού το 80%, στην Αλβανία το 48%, στη FYROM το 50%, στη Ρουμανία το 55%, στη Σερβία το 66% και στην Τουρκία πλέον στο 14%. Κλειδί για την κερδοφορία των τραπεζών στις νέες αγορές είναι σαφώς τα δάνεια. Τα δάνεια ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Αλβανία ανέρχονται σε 17,5%, στη Βουλγαρία φθάνουν στο 43%, στην Αίγυπτο στο 47%, στην FYROM στο 28% στην Ρουμανία στο 22,5%, στην Σερβία φθάνουν στο 25% και στην Τουρκία περί το 29 με 30%.(www.Kathimerini.gr)

Στα 4,5 δισ. ευρώ τα καθαρά κέρδη των ελληνικών τραπεζών στο 9μηνο

Υψηλή και υγιή κερδοφορία, που αναδεικνύει ότι το ελληνικό πιστωτικό σύστημα δεν έχει άμεση σύνδεση με τη διεθνή κρίση στην αγορά και ταυτόχρονα βρίσκεται σε σαφώς καλύτερη θέση έναντι άλλων ευρωπαϊκών πιστωτικών συστημάτων, εμφάνισαν οι ελληνικές τράπεζες στο εννεάμηνο του 2007.

Με τη δημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων του εννεαμήνου να έχει πλέον ολοκληρωθεί, τα αποτελέσματα των τραπεζών ήταν και πάλι ισχυρά και σαφώς καλύτερα των εκτιμήσεων της αγοράς. Τα καθαρά κέρδη για το σύνολο του τραπεζικού κλάδου διαμορφώθηκαν στις 30 Σεπτεμβρίου 2007 στα 4,497 δισ. ευρώ έναντι 2,774 δισ. ευρώ στο περυσινό εννεάμηνο, σημειώνοντας κατακόρυφη αύξηση κατά 62,1%. (Path finder news, 03/12/2007)

Τα εντυπωσιακά αυτά αποτελέσματα του κλάδου καταδεικνύουν ότι η στροφή που πραγματοποίησαν οι ελληνικές τράπεζες, στην συντριπτική τους πλειονότητα, στις αναπτυσσόμενες αγορές των Βαλκανίων και της ΝΑ Ευρώπης γενικότερα, αποτελεί το συγκριτικό τους πλεονέκτημα για περαιτέρω συνέχιση της ανάπτυξής τους και την εξασφάλιση σταθερών πηγών κερδοφορίας.

Έτσι, οι διψήφιοι ρυθμοί αύξησης που καταγράφουν οι χορηγήσεις σε Ελλάδα και εξωτερικό, η διατήρηση των επιτοκιακών περιθωρίων παρά την αισθητή πίεση που υφίστανται λόγω του εντεινόμενου ανταγωνισμού και η

αυξανόμενη συμβολή των εργασιών από τη ΝΑ Ευρώπη είναι οι κύριες ποιοτικές εξελίξεις που χαρακτηρίζουν τα αποτελέσματα των τραπεζών για την τρέχουσα περίοδο.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ελληνικές τράπεζες, σύμφωνα με τα επιχειρησιακά σχέδια που έχουν εκπονήσει για την επόμενη τριετία, προσδοκούν τα καθαρά κέρδη από τις δραστηριότητές τους στις χώρες της ΝΑ Ευρώπης να αποτελούν, το 2009, το 25% της συνολικής τους κερδοφορίας.

Ήδη, τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα δείχνουν κατακόρυφη άνοδο των κερδών από τις τραπεζικές εργασίες στις χώρες της Ν.Α Ευρώπης, καθιστώντας ταυτόχρονα εφικτό τον παραπάνω στόχο.

Συγκεκριμένα, τα καθαρά κέρδη του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή ανήλθαν στο εννεάμηνο του 2007 στα 105 εκατ. ευρώ, επιτυγχάνοντας αύξηση κατά 41% σε σχέση με πέρυσι.

Η ταχεία ανάπτυξη των εργασιών της Eurobank EFG στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης είχε ως αποτέλεσμα τα καθαρά κέρδη εκτός Ελλάδας να διαμορφωθούν σε 41,5 εκ. ευρώ το εννεάμηνο του 2007, έναντι ζημιών 1,6 εκ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2006. Εξαιρώντας τις πιο πρόσφατες επενδύσεις σε Πολωνία και Ουκρανία, τα καθαρά κέρδη υπερτετραπλασιάστηκαν και ανήλθαν σε 72,4 εκ. ευρώ, από 15,9 εκ. ευρώ πέρυσι.

Έχοντας ενισχύσει το δίκτυό της στα Βαλκάνια με 33 νέα καταστήματα κατά το τρίτο τρίμηνο του 2007, τα κέρδη προ φόρων της Alpha Bank από την περιοχή ανήλθαν στο εννεάμηνο σε 82,9 εκατ. ευρώ παρουσιάζοντας αύξηση κατά 50,3%, ενώ για την ίδια περίοδο τα καθαρά κέρδη της Τράπεζας Πειραιώς από τις διεθνείς δραστηριότητες του ομίλου

ανήλθαν σε 65,6 εκατ. ευρώ σημειώνοντας αύξηση κατά 117%.(Pathfinder news, 03/12/2007)

Την ίδια στιγμή, σε καταλυτικής σημασίας για την ισχυρή κερδοφορία που καταγράφει το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, αποδεικνύονται τα έσοδα από τόκους και προμήθειες που εισέπραξαν οι εμπορικές τράπεζες κατά τη διάρκεια του εννεαμήνου του 2007.

Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα οικονομικά αποτελέσματα των τραπεζών για το εννεάμηνο του τρέχοντος έτους, τα έσοδα από τόκους ανήλθαν συνολικά σε 8,2 δισ. ευρώ, καταγράφοντας αύξηση κατά 29,1%, ενώ τα έσοδα από προμήθειες διαμορφώθηκαν στα 2,2 δισ. ευρώ σημειώνοντας αύξηση κατά 39,9%, παρέχοντας ουσιαστική στήριξη στην επίτευξη της «εντυπωσιακής» κερδοφορίας του κλάδου.

Συμπερασματικά...

Θα πρέπει να υπερτονίσουμε ότι όχι μόνο οι Ελληνικές τράπεζες, αλλά και πιστωτικοί οργανισμοί από όλο τον κόσμο δραστηριοποιήθηκαν στην ΝΑΕ διότι οσμίστηκαν πρόσφορο έδαφος (οικονομικό-πολιτικό-κοινωνικό) και αποφάσισαν να επεκταθούν ή να συγχωνευτούν προκειμένου να αυξήσουν την ήδη πολύ υψηλή κερδοφορία τους.

Η περίοδος χάριτος τελείωσε όμως για όλους τους ομίλους και για όλες τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή αφού πλέον τα περιθώρια επενδύσεων έχουν αρχίσει να τελειώνουν και η Βουλγαρία και Ρουμανία με την ένταξη τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση γίνονται στρατηγικοί παίκτες και όχι πιόνια στην οικονομική σκακιέρα των υπολοίπων.

Όπως καταλαβαίνουμε και είναι αυτονόητο από εδώ και πέρα θα δοθεί σκληρή μάχη από όλους τους ομίλους προκειμένου να πάρουν ένα παραπάνω μερίδιο στην περιορισμένη πλέον αλλά με πολύ κέρδος Βαλκανική αγορά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

SITES:

WWW.ΚΕΡΔΟΣΟΝLINE.GR

WWW.ΗΜΕΡΗΣΙΑΟΝLINE.GR

Enet (Ελευθεροτυπία)

www.Βήμα online.gr

www.kathimerini.gr

Ελληνική

Μπιτζένης, Α. (2003a). «Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών & Η Μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς», Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.

Μπιτζένης, Α. (2003b). «Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών & Η Μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς», Τόμος 2, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης.

Ξενόγλωσση

- Bitzenis, A. (2002). «The Determinants of FDI in Transition Countries; Incentives and Barriers Based on a Questionnaire Research: the Case of Bulgaria», 1989-2000, D. Chioni and G. Petrako, (eds.). *International and Monetary Aspects of Transition in SouthEastern Europe*, 2:89-144.
- Bitzenis, A. (2003c). «Universal Model of Theories Determining FDI; Is there any dominant theory? Are the FDI inflows in CEE countries and especially in Bulgaria a myth?» *European Business Review*, 15(@): 94-104.
- Bitzenis, A. (2004). «Causes Behind the Great Accumulation of Greek Investors in the Balkan Region: Registered and Active Companies», *Συνέδριο της Εταιρείας Οικονομολόγων Ελλάδας, Conference Proceedings, September, UOM, (Forthcoming)*.
- Bitzenis, A. (2004b). «Explanatory Variables For the Low Western Investment Interest in Bulgaria», *Eastern European Economics*, 42(6):5-39.
- Bitzenis, A. and Ersajna, N. (2004). «FDI and Entrepreneurship in Albania: Results from a questionnaire analysis», *Global business & Economics Review, Anthology*: 663-672.
- Bitzenis, A. (2005b). «The Balkans: FDI and EU Accession», *Ashgate Publishing Ltd., (Forthcoming)*

- Iammarino, S., and Pitelis, C. (2000). «Foreign Direct Investment and "Less Favoured Regions": Greek FDI in Bulgaria and Romania», *Global Business Review*, 1(2):155-171.
- Labrianidis, L. (1996/97). «The Opening of the Balkan Markets and Consequent Economic Problems in Greece», *Modern Greek Studies Yearbook*, 12/13: 211-235.
- Labrianidis, L. (1997) «The Openness of the Greek Enterprises in the Balkans May Lead in Undermining of the Economic Development of Greece», *Survey of Political Science*, 9 (April): 65-101.
- Petrakos, C.G. (1997). «The Regional Structure of Albania, Bulgaria and Greece: Implications for Cross-Border Cooperation and Development», *European Urban and Regional Studies*, 4(3):195-209.
- Petrochilos, A.G. and Salavrakos, I.D. (2003). «An Assessment of the Greek Entrepreneurial Activity in the Black Sea Area (1989-2000): Causes and Prospects», *Journal of Socio-Economics*, 32: 331-349.